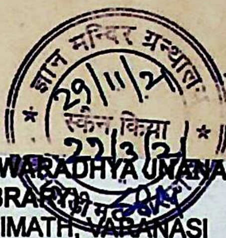

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

No. 53

Gaekwad's Oriental Series
Published under the Authority of
the Maharaja Sayajirao University
of Baroda.

General Editor:
B. J. Sandesara,
M.A., Ph.D.

No. 53

Government of India Sanskrit Book Reprint Series

श्रीगुह्यसमाजतन्त्रम् ।

GUHYASAMĀJA TANTRA

OR

TATHĀGATAGUHYAKA

Edited by

Benoytosh Bhattacharya, M.A., Ph.D., Rājyaratna
Late Director, Oriental Institute,
M. S. University of Baroda, Baroda.

Oriental Institute
Baroda
1967

First Edition : 1931
Second Edition (Reprint) : 1967
Copies : 500

Published with the financial assistance of the Ministry of Education, Government of India.

Reprinted by photo offset process at the Perfect Colour Printers, Modikhana, Baroda for Ramanlal J. Patel, Manager, The Maharaja Sayajirao University of Baroda Press (Sadhana Press), Near Palace Gate, Palace Road, Baroda and published on behalf of the Maharaja Sayajirao University of Baroda by Dr. Bhogilal J. Sandesara, Director, Oriental Institute, Baroda, August, 1967.

Price Rs. 24=00

Copies can be had from :—

The Manager,
UNIVERSITY PUBLICATIONS SALES UNIT,
M. S. University of Baroda Press (Sadhana Press),
Near Palace Gate, Palace Road,
BARODA.

FOREWORD

(Second Edition)

The first volume of the Gaekwad's Oriental Series, viz., the Kāvyamīmāṃsā of Rājaśekhara, was published in 1916, and after that, more than 150 volumes are published in the Series, and a number of others are in the press or under preparation. Meanwhile many works published earlier have gone out of print, and it was necessary to reprint as many of them as possible. It has, now, become possible to reprint, at least a few such texts with the help rendered by the Ministry of Education, Government of India, under their scheme to republish out of print Sanskrit works.

Guhyasamāja Tantra, also known as the Tathāgataguhyaka, is one of the works selected for reprint under the scheme. It was edited by the Late Dr. B. Bhattacharya, Ex-Director, Oriental Institute, Baroda, and was published in 1931 as number 53 of the Gaekwad's Oriental Series. It is one of the earliest Buddhist Tantras written probably during the 3rd century A.D., and its importance for the study of early Tantric literature is almost unique. It was translated into Chinese as well as Tibetan. I trust that the Guhyasamāja Tantra, along with other reprints of several numbers of the Series, will be useful to the students of Sanskrit literature and Indology.

It take this opportunity to thank the Ministry of Education, Government of India, for giving generous financial aid towards the publication of this Volume.

Oriental Institute,
Baroda.
June 21, 1967.

B. J. Sandesara
Director

FOREWORD

PREFACE.

The *Guhyasamāja Tantra* also known as the *Tathāgataguhyaka* is for the first time presented in original Sanskrit as No. LIII of the *Gaekwad's Oriental Series*. The immense value of the *Guhyasamāja* for a critical study of the Tāntric literature of India can scarcely be exaggerated not only because it is one of the earliest Buddhist Tantras to be written, probably in the third century in Asaṅga's time, but also because the later writers on Tantra found in it their chief source of inspiration. Its importance was readily recognised by the Chinese who translated it in their Tripiṭaka in the tenth century and by the Tibetans who also made a translation of it which now forms part of the Tibetan Kangyur. The *Guhyasamāja* ushered into existence the element of Śakti in all forms of Yoga practices and thus became an object of interest for all those who are engaged in the study of the origin and development of the Tāntric literature. It abounds in bold and original ideas and is rich in explanations of Yaugic terms, practices and doctrines, some of which have been treated of in the introduction together with a notice of problems connected with the text.

It is needless to point out that Yoga, Haṭhayoga and the Tantras are regarded as the greatest contributions of Sanskrit to world culture, as their chief objective is to develop the hidden powers of mind which when properly evolved have been found to be much more powerful than material forces. Elaborate rules and regulations and processes have been described in these systems which are chiefly concerned with spiritual or psychical culture. There is nothing in the world to compete with them, and in these days of international psychical research congresses and international associations for the cultivation of Yoga, a publication of this kind is likely to prove very useful for the promotion of psychical research.

The *Guhyasamāja* is ordinarily believed to consist of two parts : Purvārdha and Uttarārdha, and there are manuscripts in Nepal and Cambridge giving both the parts. But there are reasons to suppose that only the first half is genuine and the second part is a later addition, chiefly because the *Guhyasamāja* is known to later writers as *Aṣṭādaśapaṭala* or consisting of only eighteen chapters, as also because in the second part a considerable portion of the *Prajñopāyaviniścayasiddhi* is incorporated with chapter colophons and even with the name of the author which appears in the body of the book. The *Prajñopāyaviniścayasiddhi* is the work of Anaṅgavajra who flourished at the end of the seventh century and as this work is incorporated in the second book it cannot but be regarded as an addition, and hence this part has been excluded from the present edition.

The present edition of the *Guhyasamāja* is based on four manuscripts of the work belonging to the various MSS. Libraries.

A. MS belonging to the Asiatic Society of Bengal and described in the *Nepalese Buddhist Literature*, p. 261 ff. of Raja Rajendralal Mitra.

B. MS in the Baroda Oriental Institute No. 13174. This is a recent copy of an ancient manuscript in the possession of Pandit Siddhiharsa Vajracaryya of Nepal, himself a Buddhist Tāntric.

C. MS belonging to the University Library, Cambridge, and described in Bendall's *Catalogue of Manuscripts in the University Library, Cambridge*, p. 70f. A *rotograph* copy of this MS was obtained from the Cambridge University for the purpose of collation.

R. MS belonging to the Royal Asiatic Society Library of Bombay. It is a very incomplete manuscript of the work in which parts of the first and the 16th and the whole of the 17th and 18th Paṭalas only are available. The manuscript was obtained when the earlier portions had already been printed, and hence the readings of this MS for chapter I are given

in the Errata. Some of these readings are really very good.

Our grateful acknowledgements are due in the first instance to the owners of the different MSS Libraries who have rendered considerable help by lending their MSS, particularly to the Librarian of the Cambridge University Library for his promptness in supplying a *rotograph* copy of the MS. Pandits Lalchandra B. Gandhi and Ramaswami Sastri of the Institute rendered very useful assistance in correcting the proofs, and Mahadeva Ananta Joshi very kindly prepared the index. To these gentlemen the present editor is deeply indebted.

B. BHATTACHARYYA.

BARODA,
The 9th July, 1931.

INTRODUCTION.

The first thing in the *Guhyasamāja* that strikes a reader is the peculiarity of the opening chapter where the Lord is introduced in an Assembly of the Faithful as sporting in the sacred knowledge arising out of the body, mind and speech of the Tathāgatas in the company of numerous Tathāgatas and Bodhisattvas. This form of composition is known as the Saṅgīti which is very popular with the Buddhist writers. The word Saṅgīti means chanting together, and is peculiar to Buddhism. Buddha preached all his-life after obtaining enlightenment, but he never wrote anything. In order that his teachings might be preserved his disciples after his death met together and reproduced his teachings and chanted them together. This is the beginning of the Saṅgīti. These Saṅgītis begin with the description of an Assembly of the Faithful where Buddha Bhagavān comes and sits in various Samādhis and addresses the Assembly on various matters. The first Saṅgītis composed and chanted together related to the teachings of Buddha, but later on whenever new ideas were introduced into Buddhism they too appeared in the form of Saṅgītis, and the Buddhists would not accept anything new unless it was taught in Saṅgītis. The Tāntrics when they made an attempt to introduce their own novel doctrines into the old cult were, therefore, compelled to introduce them in the form of Saṅgītis.

In the development of the Saṅgīti literature of the Buddhists certain peculiarities are noticeable. First of all, the Saṅgītis in later days were divided into two distinct groups, one in which Buddha is introduced in an assembly consisting of Bodhisattvas, Bhikṣus, etc., and the other in which he is introduced as sporting in the sacred knowledge arising out of the body, mind and speech of the Tathāgatas. The first kind is seen in Hīnayāna and Mahāyāna works, while the second is met with in most of the Tantras particularly of the Yoga and Yogatantra class. Again, in the earlier Saṅgītis mostly the description of the Assembly is as a rule, minute and detailed, while in the later works it is short and very concise. The description of the Assembly in works like *Gaṇḍavyūha*, *Mañjuśrīmūlakalpa*, and even in *Guhyasamāja* is very elaborate and detailed, while in later works like

the *Bhūtaḍāmara Tantra*, etc., the description is very brief, for the subject matter is introduced at once without many preliminaries.

The *Guhyasamāja* is in the Saṅgīti form and as the description of the Assembly is fairly elaborate it may be easily classed with the earlier Saṅgītis. Moreover, as the *Guhyasamāja* belongs to the Yoga-tantra class, the Bhagavān is introduced in the Assembly while sporting in the sacred knowledge arising out of the body, speech and mind of the Tathāgatas, in the company of the Tathāgatas, Dhyāni Buddhas, Bodhisattvas and Buddhaśaktis. If the *Guhyasamāja* is to be considered the earliest Buddhist Tantra, for reasons that will be given in the sequel, then, it may be regarded also as the earliest work of the second class of Saṅgītis described above.

The Saṅgītis are classed as Buddhavacana or the words spoken by the Buddha and as such their translations in Tibetan find place in the Kangyur collection, while the other Tantras, which are composed by Buddhist professors, when translated into Tibetan, are included in the Tangyur collection. The *Guhyasamāja* being a Saṅgīti, was translated into Tibetan and its Tibetan translation finds place in the Kangyur collection.[1] The work also attracted the attention of the Chinese at a time when interest evinced in the Tantras was growing in China, and the work was translated into Chinese along with many other Tāntric works in the latter part of the 10th century A.D.[2]

The purpose for which the *Guhyasamāja* was written seems to be to indicate a short and correct path for obtaining Buddhahood or emancipation, through the Yaugic processes. While giving directions for the attainment of emancipation it incidentally mentions many other minor perfections or Siddhis by means of which the worshipper is enabled to gain a variety of magical powers. Thus in the 18th chapter it is said that the Siddhis or perfections are of two kinds, namely, Sāmānya (ordinary) and Uttama (excellent). The Siddhis like Antardhāna or miraculous disappearance, etc., are known to belong to the Sāmānya or the first kind. But the Buddhas have declared that the attainment of Buddhahood is of the highest or the

---

1 *Beckh*, p. 35, para 11 where it is called Sarva-Tathāgata Kāya-vāk-citta-rahasya-guhya-samāja-nāma-mahākalparāja.

2 Nanjio: *A Catalogue of the Chinese translation of the Buddhist Tripiṭaka*, p. 225, no. 1027. *Guhyasamāja* was translated A.D. 980–1000, during the reign of the Sun Dynasty A.D. 960–1127.

second kind.[1] The second kind of Siddhi can only be attained by having recourse to the practice of Yoga with its six limbs.[2]

The aim of the *Guhyasamāja* is further illustrated by the following verse:—

दुष्करैर्नियमैस्तीव्रैः सेव्यमानो न सिध्यति ।
सर्वकामोपभोगैस्तु सेवयंश्चाशु सिध्यति ॥ p. 27.

No one can succeed in obtaining perfection through processes which are difficult and painful; but one can succeed easily through the satisfaction of all desires.'

In earlier days the rules and regulations for the worshipper in Hīnayāna and Mahāyāna were very severe, involving much inconvenience and great bodily sufferings. Even then, the attainment of actual Buddhahood meant an inordinately long time or even many births. But the *Guhyasamāja* prescribes a process by which emancipation can be obtained within the shortest time possible, and even in one birth.[3]

Another purpose for which the *Guhyasamāja* was written seems to be to introduce the element of Śakti into Buddhism particularly for obtaining emancipation through Yoga and Samādhi. We find, for instance, in the opening chapter the Lord of the Assembly transforming himself in many ways in the form of the five Dhyāni Buddhas and associating each of the Buddhas with a Śakti. Moreover, in the 18th chapter while describing the different ceremonies of initiation (Abhiṣeka) mention is made of Prajñābhiṣeka or initiation of the disciple with Prajñā or Śakti. There it is said that the preceptor should take by the hand the Śakti who is beautiful, agreeable to the disciple, and also an adept in the practice of Yoga, and place it on the hand of the disciple after citing the Tathāgatas as witnesses. Then after placing his own hand on the head of the disciple he should say that Buddhahood is impossible of attainment by any other means and, therefore, this Vidyā should be accepted. The worldly phenomena

---

[1] अन्तर्धानादयः सिद्धाः सामान्या इति कीर्तिताः ।
सिद्धिरुत्तममित्याहुर्बुद्धा बुद्धत्वसाधनम् ॥ p. 162.

[2] सेवाषडङ्गयोगेन कृत्वा साधनमुत्तमम् ।
साधयेदन्यथा नैव जायते सिद्धिरुत्तमा ॥ p. 163.

[3] तदिहैव जन्मनि गुह्यसमाजाभिरतो बोधिसत्त्वः सर्वतथागतानां बुद्ध इति संज्ञां गच्छति । p. 144.

though non-dual in essence appear to be dual; therefore, you should never abandon her in life. This is what is known as Vidyāvrata or the vow of Vidyā and anyone who disregards this cannot obtain perfection of the Uttama kind.[1]

In the work stress is laid again and again on the necessity of having Śaktis for the purpose of Yaugic practices, and this seems to be one of the chief reasons which leads one to suppose that the *Guhyasamāja* for the first time introduced the Śakti worship in Buddhist Yoga, and that is why all the later authorities referred with great reverence to *Guhyasamāja* which enjoyed an authoritative position amongst the Buddhist Tāntrics so long as Buddhism lasted in India.

Another service which *Guhyasamāja* did was to do away with all disciplinary measures prescribed for the followers of Buddhism since its very inception. All kinds of luxuries such as flesh, fish, wine, women, etc., were prohibited for the followers of Buddhism in the first stage as well as in the subsequent phases. But in the *Guhyasamāja* everything is permitted. Not only flesh of the most harmless kind but all kinds of flesh-meat are permitted such as the flesh of elephants, horses, dogs, cows, nay, even of human beings. Blood of men and beasts, and wine of any quality and in any quantity could be taken by the worshipper who followed the *Guhyasamāja Tantra.*[2]

Furthermore, this Tantra has no respect for useless objects of reverence. In one place it definitely forbids its followers to erect

---

[1] तामेव देवतां विद्यां गृह्य शिष्यस्य वज्रिणः।
पाणौ पाणिः प्रदातव्यः साक्षीकृत्य तथागतान्॥
स्वस्तं दत्वा शिरे शिष्यमुच्यते गुरुवज्रिणा।
नान्योपायेन बुद्धत्वं तस्माद्विद्यामिमां वराम्॥
अद्वयाः सर्वधर्मास्तु द्वयभावेन लक्षिताः।
तस्माद्वियोगः संसारे न कार्य्यो भवता सदा॥
इदं तत्सर्वबुद्धानां विद्याव्रतमनुत्तमम्।
अतिक्रमति यो मूढः सिद्धिस्तस्य न चोत्तमा॥
p. 161.

[2] For instance see :—
मांसाहारादिकृत्यार्थं महामांसं प्रकल्पयेत्।
p. 26.

also—
हस्तिमांसं हयमांसं श्वानमांसं तथोत्तमम्।
भक्षेदाहारकृत्यार्थं न चान्यत्तु विभक्षयेत्॥
p. 26.

and—
गोमांसहयमांसेन श्वानमांसेन चिक्षिणा।
p. 102.

Caityas, or to recite from the sacred works of Buddhism or to draw magic circles (Maṇḍala), or to offer objects of worship to the three great jewels of Buddhism, namely, the Buddha, the Dharma and the Saṅgha.[1] For a Yogī they have no real existence and are, therefore, considered by him to be objects deserving of nothing but rank indifference.

The *Guhyasamāja* even goes a step further. It definitely asks its followers to disregard all social laws which to a Yogī have the least importance. 'You should freely immolate animals, utter any number of falsehoods without ceremony, take things which do not belong to you, and even commit adultery' is the advice given to the followers in one of the striking stanzas:—

प्राणिनश्च त्वया घात्या वक्तव्यं च मृषा वचः ।
अदत्तं च त्वया ग्राह्यं सेवनं योषितामपि ॥ p. 120.

Verily, the Yogī who has grasped the real truth, who has realized Śūnya, to him the whole world appears as a drama without a real substratum; before him the duality in the world disappears and all things are to him mere appearances. He cannot, therefore, have any respect for any objects of reverence or feel a hatred for any object treated with disdain by ordinary mortals, or any laws social or divine. His mind develops tremendous energy and he is one with the power that creates, maintains and destroys the universe, the power which has been designated Parā Śakti in the Hindu Tantras and which is defined in one of the finest stanzas by Umānandanātha in his *Nityotsava*[2]:—

यस्यादृष्टो नैव भूमण्डलांशो
यस्यादासो विद्यते न क्षितीशः ।
यस्याज्ञातं नैव शास्त्रं किमन्यैः
यस्याकारः सा परा शक्तिरेव ॥

'The Parā Śakti is she to whom no part of the universe remains unseen, there is no king who does not obey her, there is no scripture made by others which is not known to her.'

As regards the origin of the *Guhyasamāja Tantra* a very interesting account is given in the seventeenth chapter of the present work.

---

[1] चैत्यकर्म न कुर्वीत न च पुस्तकवाचनम् ।
मण्डलं नैव कुर्वीत न त्रिवज्राग्रवन्दनम् ॥
p. 142.

[2] *Nityotsava* of Umānandanātha, published as No. XXIII of the *Gaekwad's Oriental Series*, p. 1.

Here the Lord declares that he never preached the secret doctrines embodied in the *Guhyasamāja* in his past myriads of Kalpas; even when he came to this earth as Buddha Dipaṅkara or as Kaśyapa Buddha he did not preach them because people in those times were not sufficiently enlightened to grasp the true import of these exceedingly mysterious doctrines. But then the followers of the *Guhyasamāja* school were able to attain enlightenment and Buddhahood in an instant. Formerly, Bodhisattvas never could expect to attain Buddhahood by persistent exertion in myriads of Kalpas. But one who practises the *Guhyasamāja Tantra* is certainly able to take his place amongst the Tathāgatas as a Buddha in this very life.[1]

This shows that the people following Buddhism were not satisfied with the doctrines of original Buddhism or even Mahāyāna in its Madhyamaka and Yogācāra aspects. They wanted something definite and some easy process to obtain Buddhahood; they wanted a method by which Nirvāṇa could be attained even in one life or even earlier; in short, a magical formula to obtain the final liberation. The *Guhyasamāja* supplied this craving of the general public following Buddhism, and that probably for the first time, and that is the reason as will be shown later why it became extremely popular.

All Tāntric works abound in technical terms and a phraseology peculiar to them, and it becomes sometimes very difficult to understand the true import of these terms. Usually, in the Tāntric works an explanation of the technical terms is not given either because they are well-known amongst those who practise the Tantras or because the authors intentionally did not like others than the initiated who learned their meaning from their recognized preceptors to know their secrets. But in this respect *Guhyasamāja* is remarkable as having devoted an entire and, perhaps, the longest chapter to an elaborate explanation of technical terms. The eighteenth chapter, therefore, is the most important and instructive chapter in the whole work for in it the doctrines and practices are elaborately explained. Terms like Guhya, Samāja, Yoga, Tattva, Rahasya, Parama, Bodhicitta, Vidyā-

---

[1] भूतपूर्वं भगवन्तः सर्वतथागता अनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमाः कल्पाः क्षीणा यावत् भगवतो दीपङ्करस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्यातिक्रान्तस्य काश्यपस्यापि महामुनेरभिसम्बुद्धस्य न भाषितम्। तत् कस्मात् हेतोः। अभव्या भगवन्तः सत्त्वा अस्य महागुह्य-पदार्थस्य तेन कालेन तेन समयेन मया न भाषितम्। .... तदिहैव जन्मनि गुह्यसमाजाभिरतो बोधिसत्त्वः सर्वतथागतानां बुद्ध इति संज्ञां गच्छति।

p. 144.

puruṣa, Vajradhṛk, Jinajik, Ratnadhṛk, Ārolik, Prajñādhṛk, Kula, Moha, Dveṣa, Rāga, Vajra, Rati, Sampad, Yamāntakṛt, Prajñāntakṛt, Padmāntakṛt, Vighnāntakṛt, Samantacaryā, Mantracaryā, Japa, Mudraṇa, Dharmodaya, Sambara, Sattvārtha, Maṇḍala, Nyāsa, Puṣpa, Caitya, Jñānacakra, Pada, Codana, Preraṇa, Āmantraṇā, Bandhana, Abhiṣeka, Vidyāvrata, Pañcāmṛta, Pañcavīrya, Sāmānya-Siddhi, Uttama-Siddhi, Upāya, Upeya, etc., are some of those which are clearly defined in the 18th chapter. This is not the place to explain these terms and those who are interested in their interpretation would do well to study the 18th chapter, particularly the speech of the Tathāgata in reply to a series of questions put to him by the Bodhisattvas.[1]

Amongst the terms explained special attention may be invited to the meaning of Upāya. The explanation given here will show how the *Guhyasamāja Tantra* is closely connected with the Yoga system of Patañjali, or how the Tāntric practices are entirely based on Yoga. Upāya is described here as of four kinds:[2] Sevā, Upasādhana, Sādhana and Mahāsādhana. Sevā is again sub-divided into two, namely the Sāmānya Sevā and Uttama Sevā. Sāmānya consists of four Vajras and the Uttama consists of the nectar of knowledge. The four Vajras are: first, the conception of Śūnyatā, second, its transformation in the form of the germ syllable (Bīja), third, its development in the form of the deity, and fourth, the external representation of the deity.[3]

In the Uttama Sevā, Yoga with its six limbs should be employed, namely, Pratyāhāra, Dhyāna, Prāṇāyāma, Dhāraṇā, Anusmṛti and Samādhi. Pratyāhāra is here explained as the process by which the ten sense organs (indriyas) are controlled. Dhyāna is explained as the conception of the five desired objects through the five Dhyāni Buddhas. This Dhyāna is again of five kinds:[4] Vitarka, Vicāra,

---

[1] pp. 152ff.

[2] सेवाविधानं प्रथमं द्वितीयमुपसाधनम् ।
साधनं तु तृतीयं वै महासाधनं चतुर्थकम् । p. 162.

[3] वज्रचतुष्केण सामान्यं उत्तमं ज्ञानामृतेन च ।
प्रथमं शून्यताबोधिं द्वितीयं बीजसंहृतम् ॥
तृतीयं बिम्बनिष्पत्तिश्चतुर्थं न्यासमक्षरम् ।
एभिर्वज्रचतुष्केण सेवासामान्यसाधनम् ॥ pp. 162-3.

[4] वितर्कं च विचारं च प्रीतिश्चैव सुखं तथा ।
चित्तस्यैकाग्रता चैव पञ्चैते ध्यानसङ्ग्रहाः ॥ p. 163.

Prīti, Sukha and Ekāgratā. Prāṇāyama is the control of the breathing process by which breath, which is of the nature of the five Bhūtas or elements and five kinds of knowledge, is regarded as a lump and is placed on the tip of the nose in the form of a jewel with five colours and is meditated upon. Dhāraṇā is the meditation of one's own Mantra on the heart, and the restraint of the jewel of the sense-organs placing the same in the Prāṇabindu. When this is done Nimittas (signs) which are of five kinds [1] make their appearance. First in the form of Maricikā (mirage), second in that of smoke, third in that of fire flies, fourth in that of a light, and fifth in the form of a constant light like that of a cloudless sky. Anusmṛti is the constant meditation of the object for which the exercise is undertaken and by this Pratibhāṣa or revelation takes place. Through the combination of the two elements, Prajñā and Upāya, all existing objects are meditated as one lump. Their meditation in the Bimba (lump) and the sudden attainment of transcendental knowledge is what is known as Samādhi.[2]

In the course of further explanation of Upasādhana mention is made that the object of Upasādhana is to visualize the deity and this should be done for six months without any restriction as regards food and other desired objects. And if within this time the worshipper is unable to visualize the deity he should thrice perform the same process. And if even then the deity does not present himself before the worshipper and Bodhi is not obtained he should then commence Haṭhayoga to attain his object and by this he is certain to attain omniscience.[3]

Now this brings us to the interesting question of the connection of Tantra with Haṭhayoga which has been recommended here as the extreme step to be undertaken by the worshipper in order to visualize the deity when it is not possible to do so otherwise. Now, does it mean that every worshipper should practise first Haṭhayoga or that

---

[1] प्रथमं मरीचिकाकारं धूम्राकारं द्वितीयकम् ।
तृतीयं खद्योताकारं चतुर्थं दीपवज्ज्वलम् ॥
पञ्चमन्तु सदालोकं निरभ्रं गगनसन्निभम् ॥ p. 164.

[2] संहृत्य पिण्डयोगेन बिम्बमध्ये विभावनम् ।
झटिति ज्ञाननिष्पत्तिः समाधिरिति संज्ञिता ॥ p. 164.

[3] दर्शनं तु कृतेऽप्येवं साधकस्य न जायते ।
यदा न सिध्यते बोधिर्हठयोगेन साधयेत् ॥ p. 165.

he should do so only when he fails to achieve his end by other means. Anyone who is conversant with Haṭhayoga practices will be able to say that to become an adept in Haṭhayoga in all its branches will require several births; those who practise it know full well that they are unable to master it in one life-time even when he is instructed by an expert. Moreover, it is well-known that experts in Haṭhayoga do not enjoy psychic powers through Haṭhayoga practices, although they are able to control their circulation, breath, voluntary and involuntary muscles and perform many physical feats which appear almost superhuman. In order that the Haṭhayogins may obtain special spiritual powers they have to take recourse to Rājayoga or the Tantras or both. Thus it appears that the followers of the *Guhya-samāja* School must be Haṭhayogins first and then take to Tāntric practices, and when they find that Tāntric practices are unable to give Siddhis they must take it for granted that their physical body contains certain impurities which are to be removed by means of Haṭhayoga.

It is therefore clear that Tantras begin where Haṭhayoga ends. Moreover, it is obvious that there is absolutely no use taking to the practice of Tantra without first being an expert in Haṭhayoga, and that Tantras are not meant for ordinary people.

The *Guhyasamāja* also abounds in references to numerous magical practices and gives directions for the attainment of minor Siddhis and the performance of marvels. The six cruel rites of the Tantras though not named together appear, nevertheless, in the book and elaborate directions and Mantras are prescribed to attain the desired Siddhi. Thus Māraṇa (destruction of enemies), Uccāṭana (destruction of dwelling houses), Vaśīkaraṇa (enchanting), Stambhana (restraining), Ākarṣana (attracting), and Śāntika (propitiatory rites) are all stated in the work. Besides, Mantras for resisting or destroying armies sent by an enemy king, causing rainfall in times of drought, vanquishing opponents in a wordy duel, causing floods to disappear, reviving persons from the effect of snake bite, etc., are some of the marvels for which practical methods are given in this work.[1]

The keynote of the whole work, however, is struck in the first chapter where the speaker of the Assembly multiplies himself by sitting in different Samādhis (meditations) and constructs the Maṇḍala

---

[1] See Chapters 13, 14, and 15 and especially pages 66, 67, 84, 87, 96.

or magic circle of the five Dhyāni Buddhas, their Śaktis or counterparts and the four guardians of gates. The Lord Bodhicittavajra was first requested by the distinguished members of the Assembly to reveal the *Guhyasamāja*, and in reply he said that this was so difficult that doubts were even entertained by the Tathāgatas, not to speak of the Bodhisattvas who were much below them in intellectual excellence. The members of the Assembly pressed him again to do so saying that for the sake of the attainment of the knowledge of the Tathāgatas and for obtaining the supernormal powers the *Guhyasamāja* may be revealed. The Lord then willingly began sitting in different Samādhis, and reciting the different Mantras by which he transformed himself in the forms of the Tathāgatas and placed them as his replicas in the different parts of the Maṇḍala or magic circle.

First, he sat in the meditation called the Jñānapradīpavajra and uttered the Mantra Vajradhṛk belonging to the Dveṣa family. Immediately he transformed himself as Akṣobhya and made him sit in the place where he was originally sitting. Next, he sat in the Samayasambhavavajra meditation and uttered the Mantra Jinajik, belonging to the Moha family and forthwith named his second transformation as Vairocana and made him sit in front of him. Thereafter, he sat in the Ratnasambhavavajraśrī meditation and uttered the Mantra Ratnadhṛk belonging to the Cintāmaṇi family. He transformed himself immediately and named him as Ratnaketu and made him sit towards the south. Again, he sat in Mahārāgasambhavavajra meditation and uttered the Mantra Ārolik belonging to the Vajrarāga family. He named the new transformation as the Lord of the Lokeśvara Mahāvidyā or Amitābha and made him sit behind him. Then he sat in the Amoghasamayasambhavavajra meditation and uttered the Mantra Prajñādhṛk belonging to the Samayākarṣaṇakula or popularly known as the Samayakula. He named this new transformation as Amóghavajra and made him sit towards the north.

When this set of five male emanations came out from the Lord he turned his attention to bringing out an equal number of female emanations by transforming himself. Thus Dveṣarati emanated who was seated in the centre, Moharati, similarly, was seated in the eastern corner, Irṣyārati in the southern corner, Rāgarati in the western corner and Vajrarati in the northern corner.

It is needless to point out that the five female emanations were also associated with the five Dhyāni Buddhas belonging to the five

different families (Kulas) of Dveṣa, Moha, Rāga, Cintāmaṇi and Samaya. Thus Dveṣarati was associated with Akṣobhya, Moharati with Vairocana, Īrṣyārati with Ratnasambhava, Rāgarati with Amitābha and Vajrarati with Amoghasiddhi.

Further on, the Lord sat in four more Samādhis and transformed himself four times each time as the guardian of one of the four gates after reciting four different Mantras such as Yamāntakṛt, Prajñāntakṛt, Padmāntakṛt and Vighnāntakṛt. Thus Yamāntaka was seated in the East, Prajñāntaka in the South, Padmāntaka in the West and Vighnāntaka in the North.

The Maṇḍala of the five Dhyāni Buddhas is now complete. It may be seen from the above that the Maṇḍala is not an external object but the manifestation of one Lord in the different forms. The magic circle is nothing but a detailed mental exercise on the part of the Lord, for the instruction of the Tathāgatas and the Bodhisattvas assembled near him. The five Dhyāni Buddhas as we know from other references in the Buddhist Tāntric literature represent the five Skandhas or elements of which the whole creation is composed.[1] The Dhyāni Buddhas are again associated with their Śaktis which, on the one hand, show that the Skandhas develop power only when associated with their Śaktis, and on the other hand show that the Tāntrics who want to develop power should always be associated with their Śaktis or female counterparts. Thus from the first chapter it becomes clear that the Tantra gives instruction on the five Dhyāni Buddhas recommending the use of female counterparts in Yaugic exercises in order to develop mental power.

The development of Bodhicitta is one of the most interesting topics of all Mahāyāna works and as such the *Guhyasamāja* also devotes a chapter on the same subject. To the Tāntrics the Bodhicitta is the most important because their chief object is to develop the Bodhicitta in order to attain a variety of superhuman powers through Yaugic exercises. As a matter of fact, the whole Maṇḍala of the five Dhyāni Buddhas in the first chapter is the creation of the Bodhicitta and nothing else. It is this Maṇḍala which is capable of giving all powers sought for by them including the Buddhahood which

---

[1] *Jñānasiddhi*, op. cit., p. 41.

पंचबुद्धस्वभावत्वात् पंचस्कन्धा जिनाः स्मृताः ।

also *Sādhanamālā* पंचस्कन्धा पंचतथागतस्वरूपा भाव्यन्ते ।

according to the other methods requires millions of lives in the cycle of transmigration. But the definitions given in the second chapter of the *Guhyasamāja* are all mysteriously worded and it becomes difficult to comprehend the nature of Bodhiçitta particularly for one not practising the Yaugic exercises. When the members of the Assembly requested the Lord to explain the Bodhicitta, he instead of answering them direct asked them to originate the Citta in the form of Kāya, Kāya in the form of Citta, and the Citta by the transformation of Vāk.[1] At this the Bodhisattvas after commingling their own Kāya, Vāk and Citta in the same way as that of the Lord, exclaimed: How wonderful it is that though the auspicious and adamantine combination of Kāya, Vāk and Citta never originate, it is known to have an origin![2]

Then the Lord after sitting in a special meditation gave his own definition of the Bodhicitta:

अभावे भावनाभावो भावना नैव भावना ।
इति भावो न भावः स्यात् भावना नोपलभ्यते ॥ p. 11.

'Neither the perception of the absence of existence in non-existence can be called perception, nor the perception of non-existence in existence can be discovered.'

Later on, Vairocana sat in another Samādhi and gave out his own definition of Bodhicitta. 'My Citta is such that it is bereft of all existence, and is unconnected with the Skandhas, Dhātus and Āyatanas and such thought-categories as the subject and the object, is without a beginning and is of the nature of Śūnya like all existing objects which are really Śūnya in essence.'

सर्वभावविगतं स्कन्धधात्वायतनग्राह्यग्राहकवर्जितं धर्मनैरात्म्यसमतया स्वचित्तमाद्यनुत्पन्नं शून्यताभावम् । p. 12.

Next came the turn of Akṣobhya who sat also in a special Samādhi and gave out another account of the Bodhicitta. He said:

अनुत्पन्ना इमे भावा न धर्मा न च धर्मता ।
आकाशमिव नैरात्म्यमिदं बोधिनयं दृढम् ॥ p. 12.

---

[1] उत्पादयन्तु भवन्तः चित्तं कायाकारेण कायं चित्ताकारेण चित्तं वाक्प्रव्याहारेणेति । p. 11.

[2] अहो हि समन्तभद्रस्य कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
अनुत्पादप्रयोगेण उत्पादोऽयं प्रगीयते ॥ p. 11.

'Bodhicitta is that which is without substance like the sky, and which constantly thinks of the existing objects as without origin, and in which there are neither objects nor their qualities.'

Next Ratnaketu gave his own definition of Bodhicitta after similarly sitting in a special Samādhi.

अभावाः सर्वधर्मास्ते धर्मलक्षणवर्जिताः ।
धर्मनैरात्म्यसम्भूता इदं बोधिनयं दृढम् ॥ p. 12.

'The Citta which comprehends all existing objects as non-existent and bereft of the qualities of objects, but originates from the Nairātmya (voidness) of all worldly objects is called the Bodhicitta.'

Amitābha next gives another account of the Bodhicitta:

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु न भावो न च भावना ।
आकाशपदयोगेन इति भावः प्रगीयते ॥ p. 12.

'Because the Dharmas (existing objects) have no origin there is neither existence nor thinking. It is called existence (bhāva) just as the sky which is non-existent is said to exist.'

Then comes the turn of Amoghasiddhi who gives the following account of the Bodhicitta:

प्रकृतिप्रभास्वरा धर्माः सुविशुद्धा नभःसमाः ।
न बोधिर्नाभिसमयमिदं बोधिनयं दृढम् ॥ p. 13.

'The existing objects are naturally resplendent (Prabhāsvarāḥ) and they are pure in essence like the sky. The Citta where there is neither enlightenment nor comprehension (abhisamaya) is called Bodhicitta.'

On the conclusion of all these definitions the Bodhisattvas assembled were delighted, and they recited Gāthās extolling the Bodhicitta which was characterised as of the nature of pure truth (Śuddhatattvārtha), purity (Śuddhārtha), originating from the voidness of all worldly phenomena (Dharmanairātmyasambhūta), the giver of Buddhahood (Buddhabodhiprapūraka), absence of thought-construction (nirvikalpa), without any basis (nirālamba), good all round (samantabhadra), beneficial to all beings (sattvārtha), originator of Bodhi Mind (Bodhicittapravartaka), embodiment of Bodhi practices (Bodhicaryā), great thunderbolt (Mahāvajra), as pure as the mind of the Tathagatas (Cittam tāthāgatam śuddham), the holder of the thunderbolt which is the combination of the Kāya, Vāk and Citta (Kāyavākcittavajradhṛk) and the bestower of perfection (Buddhabodhipradātā).

The above definition and characterisation of Bodhicitta will at once reveal the mysterious nature of the Bodhicitta which can be comprehended only by those who have attained some degree of perfection in the Yaugic practices, and cultivated what is called the psychical faculties. The whole Tantra of *Guhyasamāja*, therefore, is concerned with this mysterious phase of the mind and gives various methods of a practical nature for the guidance of all those who make the development of the psychic force as the *summum bonum* of their life. The instructions embodied in the book, the directions for their mode of life, and the nature of special experiences apply only to the Yogīs who have attained some degree of spiritual perfection. This is very important to remember while handling Tāntric Literature, otherwise serious misunderstandings are likely to arise in case the Tantras are interpreted in the ordinary way without special reference to Yoga and the cultivation of psychical faculties. All the misinterpretations of Tantra centre round this one fact, and all the abuses that have been most vehemently poured forth by scholars are due to their not comprehending this one point of supreme importance.[1]

The fifth chapter of the *Guhyasamāja* is one of the most important and interesting chapters in the whole work. In this chapter the Lord declared in the Assembly that emancipation through the Tāntric path prescribed in this Tantra is possible of attainment for all men howsoever vicious, cruel, or immoral they may be. Nay, even incestuous persons are best fitted for obtaining emancipation through Mahāyāna.

When he had just finished his speech there was great indignation amongst the Bodhisattvas and volleys of protest came from them: 'Why Oh Lord! the master of the Tathāgatas! are you taking recourse to these sinful utterances in a respectable Assembly full of the Tathāgatas?'[2]

The Lord expressed great surprise and said: 'Oh Kulaputras! do not speak thus. The conduct I have preached is known as the Bodhi conduct which is immutable (dharmatā), and pure, and

---

[1] In view of what has been said above Raja Rajendra Lal Mitra's remarks on the *Guhyasamāja* in his *Nepalese Buddhist Literature*, p. 261 f., can hardly be justified. His understanding of the text has no relation to the mystic nature of the work and the practices of Yoga it inculcated.

[2] किमयं भगवान् सर्वतथागतस्वामी सर्वतथागतपर्षन्मण्डलमध्ये दुर्भाषितवचनोदाहारं भाषते ।
p. 21.

is considered as such by the Buddhas who have realized the true essence (sārajñāninām), and which springs from the interpretation of the essential truth (sāradharmārthasambhūta).'[1]

Immediately these words were uttered, all the Bodhisattvas in the Assembly became frightened, confused and fell down senseless.[2] The Tathāgatas who could realize the truth of the assertions of the Lord in the Assembly remained unaffected, and they requested the Lord to revive the Bodhisattvas who could not realize the truth owing to ignorance. The Lord then sat in a special meditation, and when the rays issuing out of his person touched the unconscious Bodhisattvas they were all revived and sat in their respective places,[3] and recited several Gāthās in the praise of the Lord.

Now this story of the miracle, interesting as it is, may be explained in several ways. First of all, probably the Lord was unable to explain how the conduct he had prescribed before was the right conduct, and, therefore, had recourse to a miracle which had always in the past been regarded as most effective in vanquishing the arguments of an opponent, or because the protest of the Bodhisattvas was so vehement that he found it impossible to convince them without a miracle. Or it may probably be as words by themselves are not sufficient to explain things which can only be realised by self introspection he had recourse to a miracle. It may also be possible that the ignorance of the Bodhisattvas was so collossal that there was no ordinary course left to the Lord to make them realize the truth without a miracle. Whatever may have been the purpose of the miracle, this much is certain that the Bodhisattvas did realize the truth of the preachings of the Lord on Bodhi conduct during the time they remained unconscious, which they could not understand when it was conveyed by words. The Gāthās which the Bodhisattvas addressed to the Lord at the end of the 5th chapter are sufficient to show that the miracle

---

[1] अलं कुलपुत्रा मा एवं वोचत।

इयं सा धर्मता शुद्धा बुद्धानां सारज्ञानिनाम्।

सारधर्मार्थसम्भूता एषा बोधिचरिपदम्॥

p. 21.

[2] अथ....बोधिसत्त्वा भीताः सन्त्रस्ता मूर्च्छिता अभूवन्।

p. 21.

[3] समनन्तरसमापन्नस्य च भगवतः सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतेः प्रभया स्पृष्टमात्र अथ ते बोधिसत्त्वा स्वेषु स्वेष्वासनेषु स्थिता अभूवन्।

p. 21.

of the Lord was eminently successful and that the hostile Bodhisattvas had ultimately come round.

Once again the Bodhisattvas protested when the Lord preached in the 9th chapter that omniscience can be attained and the truth of the five Kulas can be realised and practised by having recourse to theft, adultery, defamation, falsehood, etc. The Bodhisattvas characterised his preachings as strange for they were not to be found in all the worlds of sentient beings.[1] This time the Lord did not have recourse to miracles but coolly gave an explanation in words which are often quoted as authoritative by later Tāntric writers of Buddhism.

'Do not, Oh Kulaputras, give this a bad name, a hateful name. For what reason? Oh Kulaputras, the conduct of attachment (Rāgacaryā) is the same as the conduct of the Bodhisattvas (Bodhisattvacaryā) which is the best conduct (Agracaryā).'[2] For instance Oh Kulaputras, space is to be found everywhere, all wordly phenomena are to be found in space. The phenomena do not belong to the Kāmadhatu, nor to Rūpadhatu, nor to Arūpadhatu, nor to the four Mahābhūtas. Thus, Oh Kulaputras, all worldly phenomena are to be understood. It is for this reason the Tathāgatas teach Dharma after understanding the intellectual excellence of the different beings.

It is exactly in this manner on the analogy of space that the disciplines enjoined by the Tathāgatas should be understood. 'For instance, Oh Kulaputras, it is well-known that smoke originates from the combination of three factors: namely, the churning rod (Kāṇḍa), the churning pot (Mathanīya), and the efforts made by the hands of a person (puruṣahastavyāyāma). From that smoke fire is generated. That fire does not reside either in the churning rod or in the churning pot or in the effort made by the hands of a person. Thus, Oh Kulaputras, the conduct of the Tathāgatas should be understood, *i.e.*, constant coming and going.'[3]

---

[1] किमयं भगवान् सर्वतथागताधिपतिः त्रैधातुव्यतिरिक्तान् सर्वलोकधातुव्यतिरिक्तान् सर्वतथागतसर्वबोधिसत्त्वपर्षन्मध्ये अद्भुतवाक्यार्थवज्रपदं भाषते स्म। p. 37.

[2] मा कुलपुत्रा इमां हीनसंज्ञां जुगुप्सितसंज्ञां चोत्पादयथ। तत् कस्माद्धेतोः। रागचर्या कुलपुत्रा यदुत बोधिसत्त्वचर्या यदुत अग्रचर्या। p. 37.

[3] तद्यथा अपि नाम कुलपुत्राः काण्डं च मथनीयं च पुरुषहस्तव्यायामं च प्रतीत्य धूमः प्रादुर्भवति। अग्निमभिवर्त्तयति स चाग्निर्न काण्डस्थितो न मथनीयस्थितो न पुरुषहस्तव्यायामस्थितः। एवमेव कुलपुत्राः सर्वतथागतवज्रसमया अनुगन्तव्याः। गमनागमनाद्यैरिति। p. 38.

When this speech was made by the Lord the Bodhisattvas became astonished and with eyes dilated in surprise recited the following devotional stanza :—

महाद्भुतेषु धर्मेषु आकाशसदृशेषु च ।
निर्विकल्पेषु शुद्धेषु संवृतिस्तु प्रगीयते ॥

p. 38.

'These most wonderful doctrines which are like the space and are free from any thought-construction and pure in essence preach what may be called the "Restraint".'

The above will also appear to the general reader as somewhat mysterious because the language in which such psychic matters are taught is really mysterious. This language which has been designated the Sandhyābhāṣā or the Twilight language can be interpreted in two ways, the ordinary and the psychic. But the subject matter of the above conversation is the well-known rousing of the Kuṇḍalinī power through association with Śaktis. Certain disciples of Yoga are so dull that their Kuṇḍalinī power is not roused ordinarily unless there is intense nervous excitement. The fire in the above example is the Kuṇḍalinī power, which is independent of the Yogī or the Śakti, just as the fire is independent of the churning rod or the churning pot.

Amongst the deities named in the *Guhyasamāja* the Dhyāni Buddhas are most important. They are five in number, namely, Akṣobhya, Amitābha, Vairocana, Amoghasiddhi and Ratnasambhava, and these five being the progenitors of the five Kulas or families represent the corner stone on which the whole structure of the Buddhist Pantheon is raised. Besides these, the Buddhaśaktis are also mentioned who are associated with the Dhyāni Buddhas as their female counterparts. The five are named as Locanā, Māmakī, Tārā, Pāṇḍarā or Pāṇḍaravāsinī and Samayatārā. Further, there are mentioned the four Guardians of gates who are represented by Prajñāntaka, Padmāntaka, Yamāntaka and Vighnāntaka. These are all familiar figures to the students of the Buddhist Pantheon and they are very often represented in sculptures and in the paintings of magic circles coming from Nepal and Tibet. Herein also is mentioned the group of four deities who usually accompany Mañjuśrī or goddess Uṣṇīṣavijayā in later works,[1] without any reference to the main deities Mañjuśrī or Uṣṇīṣavijayā. They are Acala, Ṭakkiraja, Nīladaṇḍa and Mahābala.

---

[1] *Sādhanamālā*, pp. 137, 418, 420.

The Lord of ghosts Aparājita[1] is also noticed in this work. In later times this Aparājita was closely associated with the deity Bhūtaḍāmara and was said to have delivered to the Lord the Hṛdaya Mantras of all the ghosts and to have promised to do no injury and be friendly and favourable always to the people of Jambudvīpa. The deity Ekajaṭā[2] is also mentioned in the body of the book and this gives rise to certain chronological difficulties. Because, as has been shown elsewhere, Ekajaṭā Sādhana was restored from the country of Bhoṭa by Siddha Nāgārjuna who flourished in the middle of the seventh century.[3] But as the present work is much earlier this difficulty can be met by the fact that though the name Ekajaṭā was known her Sādhana was probably unknown which was brought by Nāgārjuna from Bhoṭa. Or, probably the Sādhana of Ekajaṭā was known in the time of the *Guhyasamāja* but was subsequently forgotten which accounts for the necessity of restoring the Sādhana from the country. Moreover, it has also to be remembered that the Mantra given for Ekajaṭā in the *Sādhanamālā* is uniformly stated as *Hrīṁ Strīṁ Hūṁ Phaṭ*, whereas in the *Guhyasamāja* it is given as *Oṁ Śūlini Svāhā*. This difference in the Mantras is a great difference and it may be surmised that the Ekajaṭā of the *Guhyasamāja* and Ekajaṭā of Nāgārjuna are two quite distinct deities without any direct connection except that they were both Buddhistic. Whether Nāgārjuna of the Ekajaṭā Sādhana can be identified with the famous Madhyamaka Nāgārjuna the disciple of Aśvaghoṣa is a question which requires to be more closely investigated in this connection. Cundā is another important deity to be mentioned in the present work.[4] Her name appears in the earlier work, namely, the *Mañjuśrīmūlakalpa*[5] and she was well-known many hundreds of years afterwards. Cundā is mentioned in the *Śikṣāsamuccaya*[6] of Śāntideva in the 8th century and several Sādhanas devoted to her worship are recorded in the *Sādhanamālā*.[7] She used to be represented as one-faced and four-armed or as one-faced and sixteen-armed.

---

[1] pp. 70, 74, 81, 118 and *Sādhanamālā*, pp. 513, 521. [2] p. 88.

[3] *Sādhanamālā*, introduction, p. xlv. and Sādhana, No. 127, where in the colophon the statement occurs as—

आर्यनागार्जुनपादैर्भोटेषु उद्धृतम् ।

[4] p. 123. She is called here as Cundavajrī.

[5] Op. cit., p. 424, mentioned as Candrā, which ought to be Cundā; for, in the Buddhist Pantheon, there is no other deity, who can be mentioned along with Tārā Bhṛkuṭi and Hayagrīva.

[6] Op. cit., p. 173. [7] Sādhanas, Nos. 129, 130, 131.

Only one image of the four-armed variety has up till now been discovered and it belongs to the collection of an American solicitor of New York, Mr. W. B. Whitney.[1] A sixteen-armed image was installed as Paṭṭikerā in Bengal as we know from one of the miniatures of a Prajñāpāramitā manuscript now preserved in the Library of the Asiatic Society of Bengal.[2] A stone image of the sixteen-armed variety has been published by Professor A. Foucher in his studies in Buddhist Iconography.[3] Another perfect image of this deity is to be found in the Durga temple at Kurkihar, the present site of ancient Kukkuṭapāda Vihāra near Gayā.

The deity of hoary antiquity, namely, Jambhala,[4] the god of wealth, also makes his appearance in this work showing his unquestionable popularity even amongst those who have left the world and have taken to Yaugic practices. Jambhala retained his popularity ever afterwards as a large number of Sādhanas are to be found in the *Sādhanamālā*[5] and his images are met with in the Magadha, Bengal, Nepal and Tibet schools of sculpture.

The popular god Mañjuśrī is mentioned four times as Mañjuśrī and thrice as Mañjuvajra[6] showing at once the popularity of this Buddhist god of knowledge and learning. As has been shown already, Mañjuśrī is the chief figure in the earlier work *Mañjuśrīmūlakalpa* where Mañjuśrī is represented as the same as the Hindu god Kārttikeya.[7] If we are to believe in the testimony of the *Mañjuśrīmūlakalpa* then it must be assumed that Mañjuśrī is a definitely Hindu deity of the Purāṇas incorporated in the Buddhist Pantheon. The evidence of the above work is important in finding out the true origin of Mañjuśrī who is one of the most popular deities of the Buddhist Pantheon, and whose origin was so long shrouded in mystery. Mañjuśrī is referred to by subsequent writers of Buddhism and the

---

[1] See the article: *The only image of Cundā* in the Proceedings of the Lahore Oriental Conference, pp. 1111–1113.

[2] See illustration in Bhattasali N. K: *Iconography of Buddhist and Brahminical Sculptures in the Dacca Museum*, plate I. d. and p. 13 (spelt here as Cuṇḍā).

[3] Op. cit., in French, Part I, fig. 25.

[4] p. 123.

[5] Sādhanas, Nos. 284–299, pp. 560–583. See also *Indian Buddhist Iconography*, 113 ff.

[6] pp. 46, 51, 69, 87, 97, 121, 133.

[7] See for instance, op. cit., p. 45, where Mañjuśrī is called as Kārttikeya-mañjuśrī:
द्वितीयद्वारसमीपे कार्त्तिकेयमञ्जुश्रीः मयूरासनः, etc.

great Buddhist work the *Gaṇḍavyūha* makes Mañjuśrī the hero and describes his exploits, wonderful powers and knowledge.[1] Numerous Sādhanas of this deity are to be found in the *Sādhanamālā*[2] and his images are to be seen everywhere in Sarnath. Bengal, Magadha, Tibet and Nepal and even in Japan, China and Mangolia.[3]

Avalokiteśvara or Lokeśvara the prototype of Mañjuśrī is also mentioned in the *Guhyasamāja* though his identity is somewhat more difficult to establish. He sometimes appears as a deity and sometimes as one of the members of the Assembly asking questions or answering questions very probably on behalf of the Lord of the Assembly. But Lokeśvara here is undoubtedly represented by the great compassionate Bodhisattva who sacrificed his emancipation until all the beings of the universe were delivered from their miseries and obtained salvation. Lokeśvara is the chief figure in the *Sukhāvatī Vyūha* where he is associated with Amitābha the Lord of the Sukhāvatī heaven. His popularity led the Buddhists of Nepal to conceive no less than 108 different forms and is well illustrated in the numerous sculptures found in Sarnath, Magadha, Bengal, Nepal, Tibet, Chinese and Japanese schools of art.[4]

The other Bodhisattva to be mentioned is Maitreya or the Future Buddha who is to come down to the earth full four thousand years after Gautama and obtain Buddhahood. Another Bodhisattva is Vajrapāṇi who is known long in Buddhism and makes his appearance in the *Guhyasamāja*. In later times he figures in the Buddhist Pantheon as the Bodhisattva springing from the Dhyāni Buddha Akṣobhya who has for his symbol the well-known thunderbolt. Vajrapāṇi being his emanation also has the thunderbolt as his recognition symbol.

An anomalous name in the *Guhyasamāja* is represented by Vajrasattva who is inextricably mixed up with Vajradhara. Here both appear to be the highest Buddhist god, the personification of Śūnya. In later days a sharp distinction was drawn between the two: Vajradhara and Vajrasattva, the former being the same as the highest

---

[1] Raja Rajendra Lal Mitra: *Nepalese Buddhist Literature:* description of *Gaṇḍavyūha* on page 90.

[2] Sādhanas, Nos. 44–84.

[3] For details regarding history and sculptures see *Indian Buddhist Iconography*, pp. 15ff.

[4] *Ibid.* pp. 32ff.

Buddhist god, the personification of Śūnya, the latter occupying a much inferior position as the sixth Dhyāni Buddha who is supposed to be the priest of the five Dhyāni Buddhas. He was also given a Śakti, Vajrasattvātmikā, and a Bodhisattva, Ghaṇṭāpāṇi, by name in exactly the same way as the five Dhyāni Buddhas were each given a Śakti and a Bodhisattva. But Vajrasattva does not appear in the *Guhyasamāja* as a Dhyāni Buddha; here he is the same as Vajradhara the highest god of the Buddhist Pantheon the personification of Śūnya.[1]

Amongst the minor gods we find mention of Ekākṣara and Sumbha besides several Hindu gods occupying a minor position in the Buddhist Pantheon such as Viṣṇu, Indra, Rudra or Śiva and Śacī the wife of Indra.

The mention of the deities referred to above in the *Guhyasamāja* shows that they were known in the 3rd century A.D., when the *Guhyasamāja* was composed. This further shows that the stage of development in respect of the Buddhist Pantheon as represented in the work was very crude and many deities were not included. Even the Dhyāni Buddha families were not fully developed as we do not find any Bodhisattva assigned to the progenitors of the different Kulas or families. Furthermore, a clear cut demarcation between Vajradhara and Vajrasattva was not made in the *Guhyasamāja* though in later times they were entirely distinct. It is, therefore, extremely probable that the deities mentioned in this work are the earliest and the original deities of the Buddhist Pantheon.

It is needless to point out that the *Guhyasamāja* attracted the attention of the later Tāntrics affiliated to Buddhism, and that it enjoyed a great popularity amongst them. The Siddhācāryyas and Vajrācāryyas of the Tāntric age were very fond of the work and we find many translations of commentaries made by them preserved in Tibetan Tangyur though most of these commentaries are now lost in Sanskrit. Some authors notably Indrabhūti and Padmavajra made digests of the whole Tantra in their works, quoting as authority passages from the *Guhyasamāja* in support of their contentions. Advayavajra also referred to the doctrines of the *Guhyasamāja* school in support of his teachings as given in the *Advayavajrasaṁghraha*.

---

1 *Ibid.* pp. xxvii ff. and p. 6f. also Vajradhara *Versus* Vajrasattva in the *Journal of the Bihar and Orissa Research Society*, Vol. ix, p. 114.

The work was designated by the Siddhas as the *Aṣṭādaśapaṭala* showing the popularity of the *Guhyasamāja* amongst the Siddhas and the fact of its containing in all eighteen chapters only. Amongst the earlier commentaries on the *Guhyasamāja* those of Nāgārjuna (645 A.D.), Kṛṣṇācārya (717 A.D.), Līlāvajra (741 A.D.), Ratnākaraśānti (978 A.D.), Śāntideva (695 A.D.) are worthy of mention. The literature including commentaries on the *Guhyasamāja* extant in Tibetan translations in the Tangyur collection is quite extensive as can be seen from the following list :—

Author			Work		
Ānandagarbha	..		Śrī Guhyasamājapañjikā	..	(159)[1]
Āryadeva Ācārya	..		Śrī Guhyasamājaniṣpannakramāntaka		(137)
Kamalaguhya	..	T.[2]	Śrī Guhyasamājamaṇḍalopāyikā		(150)
		T.	Śrī Guhyasamājasādhanasiddhi-sambhavanidhi	..	(151)
Kumārakalaśa	..	T.	Aṣṭādaśapaṭalavistaravyākhyā	..	(131)
Kṛṣṇa	..	T.	Guhyasamājamaṇḍalopāyikā	..	(139)
			Guhyasamājamaṇḍalopāyikā	..	(139)
Guṇākara Gupta	..		Śrī Guhyasamājābhisamaya-nāma-sādhana	..	(152)
Candrakīrti	..		Guhyasamājābhisamayālaṅkāra-vṛtti	..	(139)
Jinadatta	..		Guhyasamājatantrapañjikā-nāma	..	(145)
Jñānakīrtti	..	T.	Śrī Guhyasamājatantra-rāja-vṛtti	..	(158)
			„ „ (original)	..	(158)
Jñanagarbha	..		Guhyasamājatantrarājaṭīkā	..	(157)
Tilakakalaśa	..	T.	Śrī Guhyasamājamaṇḍalopāyikāviṁśa-vidhi-nāma	..	(137)
Dīpaṅkara Bhadra	..		Śrī Guhyasamājamaṇḍalavidhi nāma	..	(148)
	..	T.	Śrī Guhyasamājasya Mañjuśrī-sādhana	..	(152)
Dīpaṅkaraśrījñāna	..	T.	Śrī Guhyasamājalokeśvarasādhana nāma	..	(154)
		T.	Śrī Guhyasamājastotra	..	(155)
			Śrī Guhyasamājalokeśvarasādhana nāma	..	(154)
			Śrī Guhyasamājastotra	..	(155)
Dharmaśrībhadra	..		Śrī Guhyasamājamahāyogatantrotpatti-kramasādhanasūtramelāpaka nāma	..	(135)

[1] References are to the first volume of P. Cordier's *Catalogue du Fonds Tibétain de la Bibliothèque Nationale*. Lists have been taken from the appendix of the *Bauddha Gān O Dohā* in Bengali published by Mm. Haraprasad Shastri.

[2] T. shows Tibetan translations.

Author		Work	
Nāgabodhi ..		Śrī Guhyasamāja-maṇḍalopāyikā viṁśa-vidhi ..	(137)
Nāgārjuna ..		Śrī Guhyasamājamaṇḍalavidhi nāma ..	(135)
		Śrī Guhyasamājatantrasya Tantraṭīkā nāma ..	(131)
		Śrī Guhyasamājamahāyogatantrotpatti-kramasādhana-sūtramelāpaka nāma ..	(135)
		Aṣṭādaśapaṭalavistara-vyākhyā ..	(131)
Padmākaravarman ..	T.	Śrī Guhyasamājamaṇḍala-vidhi nāma ..	(149)
Pramuditākara-varman ..		Śrī Guhyasamājatantrarājaṭīkā-Candra-prabhā nāma ..	(146)
Praśāntajñāna ..		Upadeśaniścaya-nāma Śrīguhyasamāja-vṛtti ..	(144)
Buddhaśrījñāna ..	T.	Śrī Sahajaguhyasamāja-sādhana ..	(158)
Mantrakalaśa ..	T.	Śrī Guhyasamājatantrasya Tantraṭīkā-nāma ..	(131)
Ratnākaraśānti ..		Kusumāñjali-nāma Guhyasamāja-nibandha ..	(146)
Līlāvajra ..		Guhyasamājatantra-nidānagurūpadeśa-bhāṣya ..	(157)
Vajrahāsa ..		Śrī Guhyasamājatantrarājaṭīkā ..	(157)
Vijayaśrīdhara ..	T.	Śrī Guhyasamājapañjikā ..	(150)
Vimalagupta ..	.	Śrī Guhyasamājālaṅkāra nāma ..	(145)
Viśvāmitra ..		Śrī Guhyasamājatantrarājottaratantra nāmāṣṭādaśapaṭala-pūrvardha-padārtha-ṭīkā vyākhyāna ..	(144)
Vīryabhadra ..	T.	Śrī Guhyasamāja-maṇḍala-vidhi nāma ..	(150)
Vaidyapāda ..	(1)	Śrī Guhyasamāja-maṇḍalopāyikā ṭika ...	(150)
	(2)	Śrī Guhyasamāja-sādhana-siddhi sambhava-nidhi nāma ..	(151)
Vairocanavajra ..		Guhyasamājasādhana ..	(151)
Śāntideva ..		Śrī Guhyasamāja-mahāyoga-tantra-bali-vidhi nāma ..	(140)
Śāntibhadra ..	T.	Kusumāñjali-nāma Guhyasamāja-nibandha ..	(146)
Śraddhākaravarman ..	T.	Guhyasamājasādhana ..	(152)
	T.	Śrī Guhyasamājamaṇḍaladevakāya-stotra nāma ..	(141)
	T.	Śrī Guhyasamājatantra-vivaraṇa ..	(144)
Samantabhadrapāda ..		Śrī Guhyasamājasya Mañjuśrī-sādhana ..	(152)
Sugatakīrti ..		Śrī Guhyasamājasya Mañjuśrī-sādhana ..	(152)

In the *Jñānasiddhi* of Indrabhūti the *Guhyasamāja* is quoted extensively,[1] showing the reverence and authority the *Guhyasamāja* enjoyed in his time. The *Advayavajrasaṁgraha* also draws its materials[2] from the *Guhyasamāja* in support of its doctrines, and as Advayavajra belonged to the 10th century A.D., the *Guhyasamāja* appears to have maintained its authoritative character throughout the Tāntric period. The reason why we do not find any mention of the *Guhyasamāja* before Nāgārjuna (7th century A.D.), is because the Tantra was kept secret among the professors and the doctrines inculcated therein were confined to a few adepts for three hundred years until Buddhist Tantras of the Yoga and Yogatantra classes obtained publicity during the time of the Siddhācāryyas mainly through their mystic songs, preachings and works.

The chief problem connected with the composition of the *Guhyasamāja* is to ascertain fairly accurate data which will establish the time when the work was written. But this is dependent on the correct dating of another work which has been published in original Sanskrit and is known as the *Mañjuśrīmūlakalpa*. The work was long forgotten in India and it was known only from its Tibetan and Chinese translations; one manuscript of this work was accidentally discovered by the indefatigable scholar the late Mahāmahopādhyāya T. Gaṇapati. Śāstrī and published by him in the *Trivandrum Sanskrit Series*. It was discovered in 1909 from the Manalikkara Maṭham near Padmanā-

---

[1] p. 12 अनुत्पन्नेषु°, p. 13. प्रकृतिप्रभास्वराः°
p. 37-8 आकाशं सर्वत्रानुगतं°, p. 38 काष्ठं च मथनीयं°
p. 39 कायवाक्चित्तवज्राणां°, p. 50 खधातुसमभूतेषु
p. 115 पातनं वज्रसूत्रस्य°, p. 152 समाजं मीलनं°
p. 153 अनादिनिधनं and the same passages in Jñānasiddhi in *Two Vajrayāna works* (G.O.S. No. 44) pp. 77, 77, 77, 78, 78, 78, 78, 76, 76.

[2] For instance, in *Advayavajrasaṁgraha*, p. 50 शून्यताबोधितो बीजं॰ seems to have special affinity towards the verse प्रथमं शून्यताबोधिं, etc., on p. 163 of the present work. Also the verse of Advayavajra, p. 49—मन्थाने मथनीये वा न वा-पुरुषस्त्रयोः । प्राक्सिद्धो विद्यते वह्निः प्रतीत्यार्थः स जायते ॥ has a curious resemblance to the speech of the Lord काष्ठं च मथनीयं च, etc., on p. 38, which is quoted in Indrabhūti, p. 78.

bhapuraṃ in South India. It is a palm-leaf manuscript and consists of about 13,000 granthas, and written in Devanāgari characters with ink. From its appearance the manuscript seems to be about 300 to 400 years old, and the writing is perfectly clear and legible. The copyist of the manuscript is one Ravicandra who went out from Madhyadeśa. This Ravicandra made a remark in the last colophon that he had written the Kalpa of Ārya Mañjuśrī as was available, and this shows that the original from which he copied was itself incomplete.

The work among others treats of the Māntric texts of Mañjuśrī Kumārabhūta whom the author several times designates as Kārttikeya and introduces him with several Śaiva but non-Tāntric deities. Details of practices which bestow long life, health and happiness and for the attainment of all desired objects are given. The work is in the form of a Saṅgīti and the conversations are held mostly between Śākyamuni and Kumāra Mañjuśrī, both of them being sometimes interrogated by the Assembly of the Faithful.

It is not necessary to state that this work is very important for the history of the development of Tāntric ideas, tenets and practices, and provides a landmark in the process of those developments. It was translated into Tibetan and it finds a place in the Tibetan Kangyur. It was also translated into Chinese in the 10th century A.D.[1]

In this work which has been rightly styled by Dr. Winternitz as a Tāntric work we find mention of a large number of gods and goddesses, several ancient works like Suvarṇaprabhāsa, Gaṇḍavyūha, Prajñāpāramitā, Candrapradīpasamādhi,[2] a large number of Mudrās, and descriptions of Maṇḍalas with special directions for painting them and innumerable rites for attaining Siddhis or perfections.

It is very difficult to fix its time in view of the most conflicting types of evidence found in the book. As is well-known very few works of ancient Sanskrit literature have survived which have not undergone considerable change or rather expansion after their first composition. The *Mañjuśrīmūlakalpa* must have had a similar fate and the book which is at present available contains amplifications, and expansions of the original matter in order that it may become a

---

[1] Nanjio: *A Catalogue of Chinese Tripitaka*, No. 1056. Translated by Thien-si-tsai A.D. 980–1001. 20 fasciculi, 28 chapters, p. 232-33.

[2] Op. cit., p. 38.

convenient handbook for the priests. Everything of importance seems to have been entered in it in order that it may be of some service to the priests for their numerous clients.

The *Guhyasamāja* also is written in a Saṅgīti form and its obvious object is to introduce the Śakti worship or legalise it for the first time in Buddhism, and for this purpose in the very first chapter it gives a Maṇḍala where the five Dhyāni Buddhas are introduced and are given each a Śakti. These five Dhyāni Buddhas represent the five elements Rūpa, Vedanā, Saṁjñā, Saṁskāra and Vijñāna of which the world is composed, and in order that these elements may be able to fulfil their creative purpose they are given a Śakti, and this is evidently the object for which the *Guhyasamāja* was introduced in the Assembly of the Faithful. It cannot be said definitely when this Tantra was composed, but this is certain that whenever the five Dhyāni Buddhas are met with and wherever their Śaktis are mentioned specially in groups, it is but natural to assume that such references should be chronologically later than the time of the *Guhyasamāja*. But when we refer to the Sādhana of Acārya Asaṅga the famous Yogācāra philosopher of the Mahāyāna who flourished in the 3rd century A.D., we find not only that all the five Dhyāni Buddhas are mentioned together, but their Śaktis, five in number, also appear in the same Sādhana.[1] It is, therefore, very natural to presume that the Sādhana of Asaṅga must be later than the time of the *Guhyasamāja* which for the first time introduced the doctrine of the five Dhyāni Buddhas and their Śaktis.

Again, according to the Tibetan and Chinese traditions the Tantras were introduced by Asaṅga from Tuṣita heaven where he learnt the Śāstra from Maitreya Buddha who was awaiting his descent to earth. Now for the Tantra to be called a real Tantra there must be the element of Śakti in it. Without Śakti there cannot be a true Tantra or a Tantra *par excellence*,[2] and this Śakti is permitted for the first time in the *Guhyasamāja*. It is thus very probable that Asaṅga had something to do with the *Guhyasamāja Tantra*, as otherwise we cannot explain the reason of this coincidence. It is very likely therefore that Asaṅga who belonged to the 3rd century A.D., is the author of the *Guhyasamāja Tantra*.

---

[1] *Sādhanamālā*, Sadhana, No. 159, p. 321. The colophon is as follows—
प्रज्ञापारमितासाधनं समाप्तम् । कृतिरियं आचार्यासङ्गपादानाम् ।

[2] Haraprasad Shastri : Introduction to *Modern Buddhism*, p. 10.

Tārānātha further tells us that the Tantras immediately after introduction were transmitted secretly in an uninterrupted manner from preceptor to disciples for nearly 300 years[1] before they got publicity through the mystic teachings of the Siddhas and Vajrācāryas. Tārānātha's evidence in this respect is exceedingly important in determining the evolution of the Tāntric process. Asaṅga must have introduced something very objectionable, at least, seemingly so to the ordinary public, and what could that possibly be if not the element of Śakti which was introduced by him. And if, after the introduction of Tantra, it is secretly transmitted how is it possible for either the *Guhyasamāja* to draw upon the materials of Asaṅga, or for the latter to obtain them from the *Guhyasamāja*? We can only explain this coincidence by holding that Asaṅga had something very material to do with the introduction of the *Guhyasamāja Tantra*.

In every Tāntric work great importance is given to the Dhyāni Buddha theory. Either they are directly mentioned or the Bījamantras or deities emanating from them are mentioned. These Dhyāni Buddhas, as can be surmised from numerous references, were the originators of five Kulas or families, each family having a large number of deities emanating from one particular Dhyāni Buddha. Anyone who is acquainted with the Buddhist Tāntric works cannot fail to be struck by the innumerable references to the Dhyāni Buddhas: and this theory, to say the least, is the very groundwork on which the grand structure of the Buddhist Pantheon is built. It is but natural to suppose that all original Tantras, at least, will mention the Dhyāni Buddhas together, particularly if they are concerned with the formation of the Maṇḍala. The Maṇḍala or the magic circle is the miniature prototype of the big Caityas, and was in vogue from the very early times. To form a Maṇḍala the presiding deities of the different directions are necessary, and these directions are marked by placing four Dhyāni Buddhas or their symbols in the four cardinal directions without assigning a place to Vairocana who is supposed to be in the middle and, therefore, not very frequently represented.

But when these Dhyāni Buddhas do not appear in an important book like the *Mūlakalpa* it sets one thinking. In it numerous Maṇḍalas are described and there is more than one occasion for a mention to be made of the five Dhyāni Buddhas who are ordinarily mentioned in

---

[1] See Kern: *Manual of Buddhism*, p. 133.

almost every Buddhist Tāntric work. But nowhere are these Dhyāni Buddhas mentioned. The obvious reason for this omission or discrepancy seems to be that the theory of the five Dhyāni Buddhas was not established when the *Mañjuśrīmūlakalpa* was composed. And, indeed, the *Mūlakalpa* presents an earlier stage of thought than what is found in the *Guhyasamāja*, because we find occasionally the names of Amitāyus, Amitābha, Locanā, Ratnaketu, Vajrapāṇi, Avalokiteśvara, Māmakī, Ratnapāṇi, etc., mentioned but not in a systematic form as we find in the *Guhyasamāja*. In the *Guhyasamāja*, for instance, the names of the Dhyāni Buddhas are given as Amitābha, Akṣobhya, Ratnaketu, Vairocana, and Amoghasiddhi; the names of their Śaktis as Dveṣarati, Moharati, Īrṣyārati, Vajrarati and Rāgarati, representing the five Buddha-Śaktis Locanā, Māmakī, Tārā, Pāṇḍarā and Āryatārā. It is well-known that five Bodhisattvas emanated from these pairs and they were known as Vajrapāṇi, Padmapāṇi, Ratnapāṇi, Viśvapāṇi, Cakrapāṇi or Samantabhadra. In the *Mañjuśrīmūlakalpa* some of these figures appear but the names are not scientifically or methodically arranged as we find them in the *Guhyasamāja* or in later Tāntric works. Moreover, the *Mañjuśrīmūlakalpa* gives certain Mantras which also appear in the *Guhyasamāja*. In the latter the number of the Mantras is five and each Dhyāni Buddha is given one, namely, Jinajik, Ārolik, Vajradhṛk, Ratnadhṛk and Prajñādhṛk. The Kulas there as usual are mentioned as five. But the *Mañjuśrīmūlakalpa* mentions something like six Mantras: as Jinajik, Ārolik, Vajradhṛk, Surārak, Yakṣātak and Pinādhṛk,[1] and associates the first three only with three families: Tathāgatakula, Padmakula and Sarvavajrakula,[2] while the others are not referred to any Kula or family.

The above instances are sufficient to show that the theory of five Dhyāni Buddhas was not known when the *Mūlakalpa* was composed, but only some of the names were in existence though not exactly as Dhyāni Buddhas. The evidence of *Mūlakalpa* further shows that the Mantras assigned to the Dhyāni Buddhas as found in the *Guhyasamāja* were not known in their entirety though some of them indeed appear in the work. The Kulas were also not as well developed in the *Mūlakalpa* as in the *Guhyasamāja* and though the names of

---

[1] Op. cit., pp. 384, 385.

[2] *Ibid.* The portion where the names and Mantras of some of the Tathāgatas appear, seems to be the part of the original work in view of the remarks of the Editor at the top of the page. The pages of the original MS very probably got topsy-turvy.

some of them are found in the work they are neither in the same form nor in the same order nor have the same number. From the evidence of the *Mūlakalpa* it appears as if the *Mūlakalpa* offered materials to the writer of the *Guhyasamāja* to develop upon them, and thus the *Guhyasamāja* on the strength of the evidence adduced must be preceded by the *Mañjuśrīmūlakalpa*.

If the *Guhyasamāja Tantra* can be assigned to the 3rd century A.D., and made contemporaneous with the great Yogācāra philosopher Asaṅga, the time of the composition of the *Mañjuśrīmūlakalpa* has to be placed at least one hundred years earlier, namely in the 2nd century A.D. Some of the critics of this theory will contend that this Asaṅga of the Prajñāpāramitā Sādhana may not be the same as the Yogācāra philosopher Asaṅga. Against this it may be pointed out that in the Tāntric age up till now no other Asaṅga except one is known, and therefore, the critics who offer a counsel of perfection should themselves find the other hypothetical Asaṅga who is different from the Yogācāra author. The onus of proof rests with them. Moreover, Asaṅga is made in the *Sādhanamālā* an author of the Prañjāpāramitā Sādhana, and this Prajñāpāramitā is nothing but the deification of the Prajñāpāramitā literature which was, according to the Buddhist tradition, rescued by Nāgārjuna from the nether regions. Nāgārjuna is the same as the Nāgārjuna the founder of the Madhyamaka school who flourished in the 2nd century A.D., and we know definitely that Prajñāpāramitā was translated into the Chinese language between 265 and 313 A.D., and there is no earthly reason why Asaṅga who flourished in the latter part of the 3rd century should not have known of Prajñāpāramitā when the Chinese were reciting and even translating the work.

Other critics will say that the *Mañjuśrīmūlakalpa* cannot be dated in the 2nd century, as it mentions the Dīnāras not only while enumerating the numerous benefits arising out of the Yakṣiṇī Sādhana but also several times elsewhere in the work. These Dīnāras as is well-known were struck in India in imitation of the Roman coin Denarii. The golden Dīnāra believed to be the first of its kind was struck in Persia in 77 A.D.[1] Amarakośa gives Dīnāra as a synonym for Niṣka, a gold coin.[2] On the authority of Amara it may be safely

---

1 Cassell's *Encyclopædic Dictionary*, p. 51, see the word 'Dinar'.

2 Jhalkikar's *Amarakośa*, p. 290—

दीनारेऽपि च निष्कोऽस्त्री.

concluded that the Dīnāras were known in India in about 400 A.D., if not earlier. The mention of Dīnāra in the *Mañjuśrīmūlakalpa* will lead many to think that the work cannot be earlier than 400 A.D. But as it has been already pointed out that the *Mañjuśrīmūlakalpa* as at present available is not the original but mixed up with compositions which were added to the original later on. In Nanjio's *Catalogue of the Chinese Tripitaka* we find that the work was translated into Chinese so late as the 10th century A.D., but then it had not more than twenty-eight chapters in all, but the printed edition which is at present before us contains no less than fifty-five chapters. It may further be observed that the work was translated into Chinese in the 10th century nearly 800 years after its composition, and there is, therefore, a very reasonable ground in holding that certain later additions were made to the work which was still smaller in extent, but the original extent of the work at present is difficult to determine.

From the above it is not difficult to imagine that the *Mañjuśrīmūlakalpa* originally consisted of twenty-eight chapters or even less, and later on two or three separate books were added on to it to make it a complete manual for the priests. It may be noted that the word Dīnāra curiously enough, does not occur in the first twenty-seven chapters, but immediately after it in the 28th,[1] though in the first twenty-seven chapters there are several occasions, particularly in the Yakṣiṇi Sādhana, where Dīnāras could have been naturally mentioned. Therefore, simply because the Dīnāra is mentioned in the *Mañjuśrīmūlakalpa* the work cannot be dated after the fifth century for as has been shown above the word does not occur in the first twenty-seven chapters which are the original and the more ancient part of the whole work now recognized as the *Mañjuśrīmūlakalpa*. In these twenty-seven chapters at least there is nothing to show that the work is later than the 2nd century A.D. If that be so, the *Guhyasamāja* which develops the materials presented in the aforementioned work should be placed naturally somewhat later, and as it is connected with Asaṅga, as shown before, it should be regarded as a product of the 3rd century A.D., or a little later according as the time of Asaṅga is taken to be the 3rd or the 4th century A.D.

---

[1] Op. cit., 316. दीनाराणां राज्ञी लभते....दीनारलक्षं ददाति। The 28th chapter certainly is a later addition and must have been added during the eight hundred years between the composition of the original work and the date of its Chinese translation.

CONTENTS.

श्रीगुह्यसमाजतन्त्रम्।

ओं नमः श्रीवज्रसत्त्वाय।

प्रथमः पटलः।

एवं मया श्रुतम्। एकस्मिन् समये भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्त[1]हृदयवज्रयोषिद्भगेषु[2] विजहार। अनभिलाप्यानभिलाप्यैः सर्वबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमैर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः। तद्यथा। समयवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। कायवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। वाग्वज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। चित्तवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। समाधिवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। जपवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। पृथिवीवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। अब्[3]वज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। तेजोवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। वायुवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन[4]। आकाशवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। रूपवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। शब्दवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। गन्धवज्रेण च

1. B adds ° गुह्य °। 2. The explanation of this quaint beginning is given by Indrabhūti in his *Jñānasiddhi* (G. O. S.) p. 58 thus :— हृदयं ज्ञानं तदेव वज्रयोषित् अभेद्यप्रज्ञास्वभावत्वात्, तदेव भगं सर्वक्लेशभञ्जनात्।
3. B आप् °। 4. B omits.

नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। रसवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। स्पर्श[1]वज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन। धर्मधातुवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन।

एवंप्रमुखैरनभिलाप्यानभिलाप्यै[2]र्बुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमैर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैराकाशधातुसमाप्लातै[3]श्च [4]तथागतैः। तद्यथा। अक्षोभ्यवज्रेण च नाम[5] तथागतेन। वैरोचनवज्रेण च नाम[5] तथागतेन। रत्नकेतुवज्रेण च नाम[5] तथागतेन। अमित[6]वज्रेण च नाम[5] तथागतेन। अमोघवज्रेण च नाम[5] तथागतेन।

एवंप्रमुखैः सर्वाकाशधातुसमाप्ला[7]तैश्च तथागतैः। तद्यथा। अपि नाम तिलबिम्बमिव परिपूर्णः सर्वाकाशधातुः सर्वतथागतैः संदृश्यते स्म।

अथ भगवान् महावैरोचन[8]स्तथागतः सर्वतथागतमहारागवज्रं[9] नाम समाधिं समापन्नः[10] तं सर्वतथागतव्यूहं स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु[11] प्रवेश[12]यामास। अथ ते सर्वतथागता भगवतः[13] सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतेः परितोषणार्थं स्वबिम्बानि[14] स्त्रीबिम्बान्यभि[15]निर्माय भगवतो वैरोचनस्य कायादभि[16]निष्क्रान्ता अभूवन्। तत्र केचित् बुद्धलोचनाकारेण केचित् मामक्याकारेण केचित् पाण्डरवासिन्याकारेण केचित् समयताराकारेण संस्थिता अभूवन्।

1. AC प्रष्टव्य °। 2. BC add ° सर्व्व °। 3. BC ° स्याते °। 4. A adds सर्व °। 5. A omits. 6. A ° ताभ °। 7. BC ° स्या °। 8. BC ° वज्र °। 9. BC ° नय °। 10. A ° द्यते। 11. A omits ° षु। 12. A प्रणिधिस °। 13. A ° न्तः। 14. A ° पते पवित्रो वन्नार्थं स्वचितानि। 15. A ° न्यव। 16. BC हृदये।

तत्र केचित् रूपस्वभावाकारेण केचित् शब्दस्वभावाकारेण केचित् गन्धस्वभावाकारेण केचित् स्पर्शस्वभावाकारेण संस्थिता अभूवन्।

अथ खलु अक्षोभ्य[1]स्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्चित्त-हृदय[2]वज्रयोषिद्भगेषु चतुरस्रं[3] विरजस्कं महासमयमण्डलमधि-ष्ठापयामास।

स्वच्छं च तत्स्वभावं च ना[4]नारूपं समन्ततः।
बुद्धमग्नि[5]समाकीर्णं स्फुलिङ्गगहनज्वलम्[6]।
स्वच्छादिमण्डलैर्युक्तं सर्वताथागतं पुरम्॥

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिः सर्वतथागतमण्डलमध्ये प्रतिष्ठापयामास : अथ खलु अक्षोभ्य[7]-स्तथागतः रत्नकेतुस्तथागतः अमितायु[8]स्तथागतः अमोघसिद्धि-स्तथागतः वैरोचनस्तथागतः बोधिचित्तवज्रस्य तथागतस्य हृदये विजहार।

अथ भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागताभि-भवनवज्रं नाम समाधिं समापन्नः। समनन्तरसमापन्नस्य च सर्वतथागताधिपतेः अथायं सर्वाकाशधातुः सर्वतथागत-वज्रमयः संस्थितोऽभूत्। अथ यावन्तः सर्वाकाशधातु-संस्थिताः सर्वसत्त्वाः सर्वे च[9] तेन[10] वज्रसत्त्वाधिष्ठानेन सर्व-तथागतसुखसौमनस्यलाभिनोऽभूवन्।

अथ भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतकाय-वाक्चित्तवज्रसमयोद्भववज्रं[11] नाम समाधिं समापद्येमां

1. BC °वज्र°। 2. A omits °हृदय°। 3. A omits. 4. A °वर्णा°। 5. BC °मेघ°। 6. BC °नाकुल°। 7. BC add °वज्र°। 8. A °भ°। 9. A omits. 10. A ते। 11. A °द्भवं।

महाविद्यापुरुषमूर्त्तिं सर्वतथागतसत्त्वाधिष्ठानमधिष्ठापयामास। समनन्तराधिष्ठितमात्रे स एव भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागतस्त्रिमुखाकारेण सर्वतथागतैः सन्दृश्यते स्म।

अथ अक्षोभ्यप्रमुखाः सर्वतथागता भगवतो बोधिचित्तवज्रस्य[1] हृदयादभिनिष्क्रम्य इदमुदान[2]मुदानयामासुः—

अहो हि सर्वबुद्धानां बोधिचित्तप्रवर्त्तनम्।
सर्वताथागतं गुह्यं अप्रतर्क्यमनाविलम्॥ इति॥

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः[3] समाजमागम्य भगवन्तं बोधिचित्तवज्रं सर्वतथागतपूजास्फरण[4]समयतत्त्वरत्नमेघैः[5] सम्पूज्य प्रणिपत्यैवमाहुः—

भाषस्व भगवन् तत्त्वं[6] वज्रसारसमुच्चयम्।
सर्वताथागतं गुह्यं समाजं गुह्यसम्भवम्॥ इति॥

अथ[7] भगवान्[7] बोधिचित्तवज्रस्तथागतस्तान् सर्वतथागतान् एवमाह। साधु साधु भगवन्तः सर्वतथागताः[7]। [8]किन्तु सर्वतथागतानामपि संशयकरोऽयं कुतोऽन्येषां बोधिसत्त्वानामिति।

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः आश्चर्यप्राप्ताः अद्भुतप्राप्ताः। सर्वतथागतसंशय[9]च्छेत्तारं भगवन्तं सर्वतथागतस्वामिनं पप्रच्छुः। यद्भगवानेवंगुणविशिष्टेऽपि सर्वतथागतपर्षदि[10] सर्वतथागत[11]कायवाक्चित्त[12]गुह्यं निर्देष्टुं नोत्सहते तद्भग[13]वन् सर्वतथागताधिष्ठानं कृत्वा सर्वतथागतवज्रसमय-

1. AB वैरोचनस्य। 2. A omits °मुदान°। 3. A पूत°। 4. A °स्फलेन। 5. A °मयैः। 6. A त्व°। 7. A omits. 8. A adds साधु साधु वज्रपाणि, साधु साधु गुणाकर सर्वतथागतान्। 9. A °समय°। 10. B omits, 11. A °ताभिषेक°। 12. B adds. °वज्र°। 13. A ततो।

सम्भवपदैः सर्वतथागतानां सुखसौमनस्यानुभा[1]वनार्थं यावत्-सर्वतथागतज्ञानाभिज्ञावाप्तिफलहेतोः[2] संप्रकाशयत्विति ।

अथ भगवान् सर्वतथागत[3]कायवाक्चित्तवज्र[4]स्तथागतः सर्वतथागताध्येषणां विदित्वा ज्ञानप्रदीपवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं द्वेषकुलपरमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ वज्रधृक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे[5] स एव[6] भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः अक्षोभ्यमहामुद्रासंयोगपरमपदैः कृष्णसितरक्ताकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रे[7] निषीदयामास ।

अथ भगवान् सर्वतथागतसमयसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं मोहकुलपरम[8]सारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ जिनजिक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो वैरोचनमहामुद्रासंयोगपरमपदैः[9] सितकृष्णरक्ताकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य[10] पुरतो निषीदयामास ।

अथ भगवान् सर्वतथागतरत्नसम्भववज्रश्रियं नाम समाधिं समापद्येदं चिन्तामणिकुल[11]परमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो[12] निश्चारयामास ॥ रत्नधृक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्या-

1. A °भ° । 2. A दाताः । 3. A adds. °गुह्य° । 4. AB omits °वज्र° । 5. B °त्रेण । 6. A समय । 7. A °ज्रेभ्यो । 8. B omits °परम° । 9. BC °पदेन । 10. B °ज्रेभ्यो । There is a break in Ms C up to ॥ रत्नधृक् ॥ 11. A adds °मन्त्र° । 12. A omits °वज्रेभ्यो······वाक्चित्त° ।

पुरुषो रत्नकेतुमहामुद्रासंयोगपरमपदैः पीतसितकृष्णाकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य दक्षिणे निषीदयामास ।

अथ भगवान् सर्वतथागतमहाराग[1]संभववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं वज्ररागकुल[2]परमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ आरोलिक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स[3] एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो लोकेश्वरमहाविद्याधिपतिमहामुद्रासंयोगपरमपदै[4] रक्तसितकृष्णाकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य पृष्ठतो निषीदयामास ।

अथ भगवान् सर्वतथागतामोघसमयसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं समयाकर्षणकुल[5]परमसारहृदयं स्वकायवाक्[6]चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ प्रज्ञाध्रृक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषोऽमोघवज्रमहा[7]मुद्रासंयोगपरमपदैः[8] हरितसितकृष्णाकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य उत्तरे निषीदयामास ।

द्वेषमोहस्तथा रागश्चिन्तामणिसमयस्तथा ।
कुला ह्येते तु वै पञ्च काममोक्षप्रसाधकाः[9] ॥ इति ॥

अथ भगवान् सर्वतथागत[10]वज्र[11]धरानुराग[12]णसमयं[13] नाम समाधिं समापद्येमां सर्ववज्रधराग्रमहिषीं[14]स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ द्वेषरति ॥ अथास्यां विनिःसृत-

1. A adds °समय°। 2. A adds °मन्त्र°। 3. °त्र ए°। 4. B °देन। 5. A adds °मन्त्र°। 6. A °वाक्काय°। 7. A omits °महा°। 8. BC °देन। 9. A °प्रेष्यकाः। 10. B omits. 11. A °वज्रान्ध°। 12. B °गी°। 13. A adds सम्भववज्र° only। 14. A °महिषि°, B महर्षिं।

मात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्या[1]-पुरुषः स्त्रीरूपधरो भूत्वा [सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रे][2] निषीदयामास ।

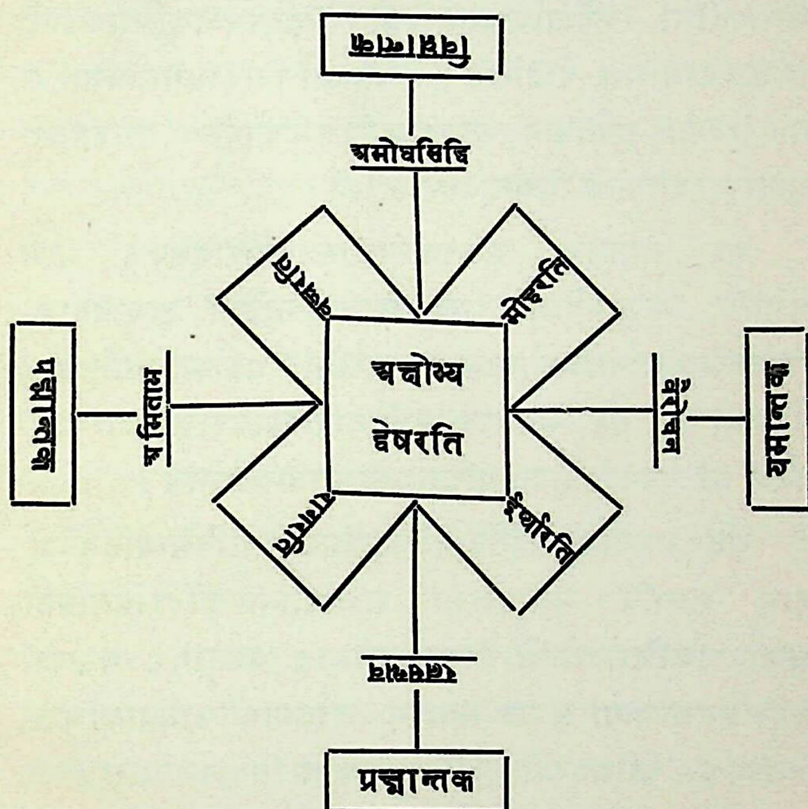

FIG. 1.

अथ भगवान् सर्वतथागतानुरागणवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वतथागताग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ मोहरति ॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स

1. B omits °विद्या° ।   2. A दक्षिणकोणे, BC पूर्वकोणे, both of which seem to be incorrect. द्वेषरति being the consort of Akṣobhya must be in the middle of the Cakra or the magic circle.

एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः स्त्रीरूपधरो भूत्वा पूर्व[1]कोणे निषीदयामास ।

[अथ भगवान् सर्वतथागतरत्नधरानुरागणवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वेर्ष्याधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ ईर्ष्यारति ॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः स्त्रीरूपधरो भूत्वा दक्षिणकोणे निषीदयामास] ।[2]

अथ भगवान् सर्वतथागतरागधरानुरागणवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्व[3]रागधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्-चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ रागरति ॥ अथास्यां विनिःसृत-मात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्या-पुरुषः स्त्रीरूपधरो भूत्वा पश्चिमकोणे निषीदयामास ।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविसम्वादनवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वतथागतप्रज्ञाधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास॥ वज्ररति॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्त-विद्यापुरुषः स्त्रीरूपधरो भूत्वा उत्तरकोणे निषीदयामास ।[4]

अथ भगवान् महावैरोचनवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठानं नाम[5] महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्त-वज्रेभ्यो निश्चारयामास॥ यमान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विनिःसृत-

1. BC 51 दक्षिण ° । 2. The diagram (fig 1.) will show clearly, that a long portion (of which a conjectural restoration is given here) must have been omitted by the copyists. 3. A adds ° तथागत ° । 4. AC add सर्वतथागताग्रमहिषीसम्भूत् । 5. B omits.

मात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः सर्वतथागतसन्नासनाकारेण पूर्वद्वारे निषीदयामास।

अथ भगवान् सर्वतथागताभिसम्बोधि[1]वज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठानं नाम[2] महाक्रोधं[3] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ प्रज्ञान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विनिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो वज्रसमयसन्नासनाकारेण दक्षिणद्वारे निषीदयामास।

अथ भगवान् सर्वतथागतधर्मवशङ्करिं[4] नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतरागधर[5]मण्डलाधिष्ठानं नाम महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ पद्मान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विनिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागत[6]कायवाक्चित्तविद्यापुरुषः सर्वतथागतवागाकारेण पश्चिमद्वारे निषीदयामास।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतकायवाक्चित्तमण्डलाधिष्ठानं नाम महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ विघ्नान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विनिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः सर्वतथागतकायवाक्चित्ता[7]कारेण उत्तरद्वारे निषीदयामास।

सर्वतथागतकायवाक्चित्तसम्भाषणमण्डलसमयसत्त्वाः।

1. A adds °नय°। 2. B omits. 3. A adds वज्रं। 4. AB °रत्नाकरं। 5. A °र्म°। 6. B omits. 7. B °त्तवज्रा°।

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे[1] सर्वतथागतसमाधिमण्डलाधिष्ठानपटलः प्रथमोऽध्यायः ।

1. From the colophons of the Chapters V and VI where the epithets महागुह्यतन्त्रराजे and ° रहस्यातिरहस्ये occurs, this seems to the full and the correct title of the book. Uniformity in this respect has been secured in all places and different or incomplete readings are not noted.

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः[1] भगवतः सर्वतथागतकाय-वाक्चित्ताधिपतेः पूजां कृत्वा प्रणिपत्यैव[2]माहुः—

भाषस्व भगवन् सारं कायवाक्चित्तमुत्तमम् ।
सर्वताथागतं गुह्यं बोधिचित्तमनुत्तरम् ॥

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतानामध्येषणां विदित्वा सर्वबोधिसत्त्वानां चेतसैव चित्तपरिवितर्क[3]माज्ञाय बोधिसत्त्वानेवं प्राह । उत्पादयन्तु[4] भवन्तः[5] चित्तं कायाकारेण कायं चित्ताकारेण चित्तं वाक्प्रव्याहारेणेति ।

अथ ते महाबोधिसत्त्वाः सर्वतथागतकायवाक्चित्ताकाशाकारेण संयोज्य इदमुदान[6]मुदानयामासुः—

अहो हि समन्तभद्रस्य कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
अनुत्पादप्रयोगेण उत्पादोऽयं प्रगी[7]यते ॥

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागताभिसम्बोधिनय[8]वज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार ।—

अभावे[9] भावनाभावो[10] भावना नैव भावना ।
इति भावो न भावः[11] स्याद् भावना नोपलभ्यते ॥

1. B °त° । 2. A °त्यैव° । 3. A चेतर्क°, C चेतः परिचितकर्म° । 4. A °न् । 5. B भगवन् । 6. A °नयामास । 7. B °मी° । 8. A omits °नय° । 9. A °वि । 10. A omits. 11. A °वाः ।

इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः ।

अथ भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतः सर्वतथागताभिसमय-वज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार । सर्व-भावविगतं स्कन्धधात्वायतनग्राह्यग्राहकवर्जितं धर्मनैरात्म्य-सम[1]तया स्वचित्तमाद्यनु[2]त्पन्नं शून्यताभावम् । इत्याह भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतः ।

अथ भगवानक्षोभ्यवज्रस्तथागतः[3] सर्वतथागताक्षयवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार—

अनुत्पन्ना इमे भावा न धर्मा न च[4] धर्मता ।
आकाशमिव नैरात्म्यमिदं बोधिनयं दृढम् ॥

इत्याह भगवानक्षोभ्यवज्रस्तथागतः ।

अथ भगवान् रत्नकेतुवज्रस्तथागतः सर्वतथागतनैरात्म्य-वज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार—

अभावाः सर्वधर्मास्ते[5] धर्मलक्षणवर्जिताः ।
धर्मनैरात्म्यसम्भूता इदं बोधिनयं दृढम् ॥

इत्याह भगवान् रत्नकेतुवज्रस्तथागतः ।

अथ भगवानमितायुर्व[6]ज्रस्तथागतः सर्वतथागत[7]ज्ञानार्चिः-प्रदीपवज्रं नाम समाधिं[8] समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार—

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु न भावो न च भावना ।
आकाशपदयोगेन इति भावः प्रगीयते ॥

इत्याह भगवानमितायुर्वज्रस्तथागतः ।

1. B °मय° । 2. B °मु° । 3. A omits this portion. 4. B धर्माधर्मान । 5. A °र्मेभ्यो । 6. A °भव° । 7. B omits. 8. A breaks here and resumes after the śloka which follows.

अथ भगवानमोघसिद्धिवज्रस्तथागतः सर्वतथागताभिभवनवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार—

प्रकृतिप्रभास्वरा धर्माः[1] सुवि[2]शुद्धा नभःसमाः।
न बोधिर्नाभि[3]समयमिदं बोधिनयं दृढम् ॥

इत्याह भगवानमोघसिद्धिवज्रस्तथागतः।

अथ खलु मैत्रेयप्रमुखा महाबोधिसत्त्वाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यधर्मतत्त्वाक्षरं[4] श्रुत्वा आश्चर्यप्राप्ताः अद्भुतप्राप्ता इदमुदानमुदान[5]यामासुः।

अहो बुद्ध अहो धर्म अहो सङ्घस्य[6] देशना।
शुद्धतत्त्वार्थं शुद्धार्थं[7] बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥
धर्मनैरात्म्यसम्भूत बुद्धबोधिप्रपू[8]रक।
निर्विकल्प निरालम्ब बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥
समन्तभद्र सत्त्वार्थ[9] बोधिचित्तप्रवर्त्तक।
बोधिचर्य महावज्र बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥
चित्तं ताथागतं शुद्धं कायवाक्चित्तवज्रधृक्[10]।
बुद्धबोधिप्रदाता[11] च बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥

इति सर्वतथागतकायवाक्चित्त[12]रहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे बोधिचित्तपटलो द्वितीयोऽध्यायः।

1. A °न्। 2. A षादि °। 3. C सत्त्वाभि °। 4. ° B सत्त्वाक्षरं, A तत्त्वसन्धिः। 5. A omits °मुदान °। 6. B धर्मं °। 7. A omits °शुद्धार्थं। 8. B ° पा °। 9. AC सर्वार्थं। 10. B ° वज्रिणः। 11. A प्रणेता, B प्रणीता। 12. A adds ° गुह्य °।

अथ भगवान् [1]कायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतस्फरणमेघ[2]व्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं वज्रव्यूहं नाम समाधि[3]पटलमुदाजहार ॥ ओं शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् बुद्धमण्डलम् ।
रश्मिमेघमहाव्यूहं बुद्धज्वालासमप्रभम् ॥
पञ्चरश्मिसमाकीर्णं समन्तात् परिमण्डलम् ।
पञ्चकामगुणाकीर्णं पञ्चोपहारमण्डितम् ॥
भावयित्वा समासेन बिम्ब[4]मध्ये विभावयेत् ॥
वैरोचनमहामुद्रां कायवाक्चित्तलक्षिताम् ।
कायवाक्चित्तवज्रस्य मुद्रां चाऽथ[5]विभावयेत् ॥
अक्षोभ्यप्रवरां मुद्रां सम्भारद्वययोगतः ।
रत्नकेतुमहामुद्राममितायुःप्रभाकरी[6]म् ॥
अमोघसिद्धिमहामुद्रां भावयेद् बुद्धमण्डले ।
इन्द्रनीलप्रभाकारं कायवाक्चित्तवज्रिणम् ॥
वज्रहस्तं महाज्वालं विकटोत्कटभीषणम् ।
स्फटिकेन्दुप्रभाकारं जटामुकुटमण्डितम् ॥
चक्रहस्तं महाज्वालं नानालङ्कारभूषितम् ।
जाम्बूनदप्रभाकारं बुद्धमेघसमा[7]कुलम् ॥

1. AB add सर्वतथागतगुह्य ° । 2. A ° वज्रू ° । 3. A संग्र । 4. ° स्व ° । 5. A चार्थ ° । 6. A ° ली ° । 7. B ° कुला ° ।

नवशूलं[1] महावज्रं पाणौ तस्य विभावयेत् ।
मरकतप्रभाकारं वज्रज्वालाविभूषितम् ॥
रत्नहस्तं[2] विभावित्वा ज्वालामेघं समन्ततः ।
पद्मरागप्रभाकारं जटामुकुटमण्डितम्[3] ॥
पद्महस्तं महाज्वालं भावयेद् रागवज्रिणम् ।
पञ्चरश्मिप्रभाकारं विश्वममोघवज्रिणम् ॥
खड्गहस्तधरं सौम्यं भावयेद् बुद्धमण्डलम्[4] ।

अथ भगवान् कायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः धर्मधातुस्वभाववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं कायवाक्चित्ताधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ॥ ओं धर्मधातुवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

पञ्चवर्णं महारत्नं सर्षपस्थूलमात्रकम् ।
नासिकाग्रे प्रयत्नेन[5] भावयेद्योगतः सदा ॥
स्थिरं तु स्फारयेत् रत्नमस्थिरं नैव स्फारयेत् ।
स्फारयेत् प्रवरैर्मेघैर्वज्र[6]ज्वालासमप्रभैः ॥
चक्रवज्रमहामेघैः[7] पद्मकोश[8]वरायुधैः[9] ।
बोधिसत्त्वमहामेघैः स्फारयेत् स्फरणात्मकः ॥
आकाशधातुमध्यस्थं वज्रमण्डलमालिखेत् ।
स्वच्छमण्डलमध्यस्थं भावयेत् चक्रमण्डलम् ॥
पद्ममण्डलसङ्काशं भावयेत्पद्म[10]भावनैः ।
रत्नमण्डलसङ्काशं भावयेत् रत्नतत्परः ॥

1. A °स्तं। 2. A महारत्नं, C हस्ते रत्नं। 3. A दीप्तरागधरप्रभम्। 4. A °ले। 5. B °काग्रप्रपन्नेन। 6. B °वुंघ°। 7. A °रत्नैः। 8. A °राग°। 9. A °बुधैः। 10. A °ज्जप°।

योगमण्डलसम्भूतं लिखेदाकाशसन्निधौ ।
एते वै प्रवरा बुद्धाः कायवाक्चित्तभावनैः[1] ॥
मण्डलवज्रसम्भूताः सर्वज्ञाकारलाभिनः ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे [2]वज्रव्यूहो नाम समाधिपटलस्तृतीयः ।

1. A ° साधनैः । 2. A adds स्फुरणावभास ° before this.

चतुर्थः पटलः ।

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं सर्वतथागतगुह्य[1]कायवाक्चित्तवज्राधिपतिं अनेन स्तोत्रराजेनाध्येषितवन्तः ।

सर्वता[2]थागतं शान्तं सर्वताथागतालयम् ।
सर्वधर्माग्रनैरात्म्यं देश मण्डलमुत्तमम् ॥
सर्वलक्षणसम्पूर्णं सर्वलक्षणवर्जितम् ।
समन्तभद्रकायाग्र्य भाष मण्डलमुत्तमम् ॥
शान्तधर्माग्र[3]सम्भूतं ज्ञानचर्याविशोधकम् ।
समन्तभद्रवाचाग्र्य भाष मण्डलमुत्तमम् ॥
सर्वसत्त्वमहाचित्तं शुद्धं प्रकृतिनिर्मलम् ।
समन्तभद्रचित्ताग्र्य घोष मण्डलमुत्तमम्[4] ॥
अथ वज्रधरः शास्ता त्रिलोकस्तु त्रिधातुकः[5] ।
त्रिलोकवरवज्राग्रस्त्रिलोकाग्रानुशासकः ॥
भाषते मण्डलं रम्यं सर्वताथागतालयम् ।
सर्वताथागतं चित्तं मण्डलं मण्डलाकृतिम् ॥
अथातः सम्प्रवक्ष्यामि चित्तमण्डलमुत्तमम् ।
चित्तवज्रप्रतीकाशं कायवाक्चित्तमण्डलम् ॥
नवेन सुविशुद्धेन[6] सु[7]प्रमाणेन चारुणा[8] ।
सूत्रेण सूत्रयेत् प्राज्ञः कायवाक्चित्तभावनैः ॥

1. BC °ताधिपतिं । 2. A °त° । 3. A °ह्र° । 4. A °सारथि ।
5. A मूर्त्तिधातुक । 6. A शुचिपत्रेण, C सुवियुक्तेन । 7. A omits सु°
8. A चाणुना ।

द्वादशहस्तं प्रकुर्वीत चित्तमण्डलमुत्तमम् ।
चतुरस्रं चतुर्द्वारं चतुष्कोणं प्रकल्पयेत् ॥
तस्याभ्यन्तरतश्चक्रमालिखेत्परिमण्डलम् ।
मुद्रान्यासं[1] ततः कुर्यात् विधिदृष्टेन कर्मणा ॥
तस्य मध्ये लिखेत् वज्रमिन्द्रनीलसमप्रभम् ।
पंचशूलं महाज्वालं भयस्यापि भयङ्करम् ॥
पूर्वेण तु महाचक्रं वज्रज्वालाविभूषितम् ।
दक्षिणेन महारत्नं स्फुलिङ्गगहनाकुलम्[2] ॥
पश्चिमेन महापद्मं पद्मरागसमप्रभम् ।
उत्तरेण महाखड्गं रश्मिज्वालाकुलोज्ज्वलम्[3] ॥
पूर्वकोणे लिखेन्नेत्रं मेघमध्य[4]समप्रभम् ।
दक्षिणेन ततो वज्रं मामकीकुलसम्भवम् ॥
पश्चिमेन लिखेत्पद्मं सकन्दं विकचाननम्[5] ।
उत्तरेणोत्पलं कुर्यान्नीलाभ्रमिव शोभनम् ॥
आलिखेत् पूर्वद्वारे तु मुद्गरं ज्वालसुप्रभम् ।
दक्षिणेनालिखेद्दण्डं वज्रज्वाला[6]दिसुप्रभम् ॥
पश्चिमेनालिखेत्पद्मं खड्गज्वालाप्रभाकरम् ।
उत्तरेण लिखेद्वज्रं वज्रकुण्डलिवज्रिणम् ॥
परिस्फुटं तु विज्ञाय[7] मण्डलं चित्तमुत्तमम् ।
पूजां कुर्वीत यत्नेन कायवाक्चित्तपूजनैः ॥

1. A °योगं° । 2. A °नादकेवलम् । 3. A °कुलं लिखेत्, B °ज्वालाकुलम् । 4. B °नेत्रं मेघसङ्घ° । 5. A °नलम् । 6. A °द्वारा° । 7. A °टाख्यो विज्ञानं ।

षोड़शाब्दिकां संप्राप्य योषितं कान्ति[1]सुप्रभाम् ।
गन्धपुष्पाकुलां[2] कृत्वा तस्य मध्ये तु कामयेत् ॥
अधिवेष्ट्य च तां प्रज्ञां[3] मामकीं गुणमेखलाम् ।
सृजेद्बुद्धपदं सौम्यमाकाशधात्व[4]लङ्कृतम् ॥
विण्मुत्रशुक्ररक्तादीन् देवतानां निवेदयेत् ।
एवं तुष्यन्ति सम्बुद्धाः बोधिसत्त्वा महाशयाः ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे गुह्यकायवाक्चित्तमण्डलपटलश्चतुर्थोऽध्यायः ।

1. BC कान्ति° । 2. A °पुष्पकुचलीं । 3. A समधिष्य च तां प्राज्ञः, B अधिवेष्टेच्च । 4. B °वद° ।

पञ्चमः पटलः ।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्—

चित्तवज्रधरो राजा सर्वाग्रो भुवनेश्वरः ।
धर्मचर्याग्रधर्मार्थी[1] भाषते चर्यलक्षणम् ॥
निर्विकल्पार्थसम्भूतां रागद्वेषम[2]हाकुलाम् ।
साधयेत्[3] प्रवरां सिद्धिमग्रयाने[4]ह्यनुत्तरे[5] ॥
चण्डालवेणुकाराद्या मारणार्थार्थचिन्तकाः ।
सिध्यन्ति ह्यग्रयानेऽस्मिन् महायाने ह्यनुत्तरे ॥
आनन्तर्यप्रभृतयः[6] महापापकृतोऽपि च ।
[7]सिध्यन्ते बुद्धयानेऽस्मिन् महायानमहोदधौ ॥
आचार्यनिन्दनपरा नैव सिध्यन्ति साधने ।
प्राणातिपातिनः सत्त्वा मृषावादरताश्च ये ॥
ये परद्रव्याभिरता नित्यं कामरताश्च ये ।
विण्मूत्राहारकृत्या ये[8] भव्यास्ते खलु साधने ॥
मातृभगिनीपुत्रींश्च कामयेद्यस्तु साधकः ।
स सिद्धिं विपुलां गच्छेत् महायानाग्रधर्मताम्[9] ॥
मातरं बुद्धस्य विभोः कामयन्न च लिप्यते ।
सिध्यते तस्य बुद्धत्वं निर्विकल्पस्य धीमतः ॥

1. A ° र्थी । 2. AB ° मोक्षा ° । 3. AC ° यन्ति । 4. C ° घोर ° । 5. B ° त्तमम् । 6. A ° भूतस्य, B adds सत्त्वा । 7. A substitutes तेऽपि सर्वतः सिद्ध्यन्ति महायानाग्रसाधने for this line. 8. A ° कृत्यार्थी, C ° कृत्यार्था । 9. A ° धर्मेषु ।

अथ खलु सर्वनिवरणविष्कम्भिप्रभृतयो महाबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः। किमयं भगवान् सर्वतथागतस्वामी सर्वतथागतपर्षन्मण्डलमध्ये दुर्भाषितवचनोदाहारं[1] भाषते। अथ ते[2] सर्वतथागताः सर्वनिवरणविष्कम्भिप्रभृतीनां महाबोधि[3]सत्त्वानां आश्चर्यवचनमुपश्रुत्यैतान् बोधिसत्त्वानेवं आहुः—

अलं[4] कुलपुत्रा मा एवम् वोचत[5]।

युयं सा धर्मता शुद्धा बुद्धानां सारज्ञानिनाम्।
सारधर्मार्थसम्भूता एषा[6] बोधिचरि[7]पदम्॥

अथ खल्वनभिलाप्यानभिलाप्य[8]बुद्धक्षेत्रपरमाणुरजःसमा बोधिसत्त्वा[9] भीताः सन्त्रस्ता[10] मूर्च्छिता अभूवन्। अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तान् सर्वबोधिसत्त्वान् मूर्च्छितान् दृष्ट्वा भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतिमेवमाहुः। उत्थापयतु भगवन्नेतान् महाबोधिसत्त्वान्।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः आकाशसमताद्वयवज्रं नाम समाधिं समापन्नः। समनन्तरसमापन्नस्य च भगवतः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रा[11]धिपतेः प्रभया स्पृष्टमात्रा[12] अथ ते बोधिसत्त्वाः स्वेषु स्वेष्वासनस्थानेषु[13] स्थिता अभूवन्। अथ ते सर्वतथागता आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः प्रीत्योद्विल्लप्रायाः[14] एवं[15] धर्मघोषमकार्षुः।

1. B ° दाहरणं। 2. BC omit. 3. A omits महाबोधि °। 4. A एवं। 5. A एवमेतदवोचत। 6. A एव। 7. A ° सत्त्वनवो °। 8. A ° प्ये। 9. A adds महासत्त्वा। 10. A समन्तात्। 11. C omits ° वज्र °। 12. A ° मात्रया °। 13. B ° स्तनेषु। 14. BC ° प्राप्ताः। 15. C adds धर्माणां।

अहो धर्म अहो धर्म अहो धर्मार्थसम्भव ।
धर्मशुद्धार्थनैरात्म्य वज्रराज[1] नमो नमः ॥
कायवाक्चित्तसंशुद्ध[2] आकाशसमतालय ।
निर्विकार निराभास वज्रकाय नमो नमः ॥
चित्तं ताथागतं श्रेष्ठं त्रैयध्व[3]पथवर्त्तिनम् ।
धातुभूत महाकाश[4] आकाशार्थ नमो नमः ॥
आकाशकायसम्भूत आकाशवाक्प्रवर्त्तक ।
आकाशचित्तधर्माग्र चर्यापद नमोऽस्तु ते ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे समन्तचर्याग्रपटलः पञ्चमोऽध्यायः ।

1. A धर्म°। 2. C °भूत। 3. A त्रियध्व°। 4. A धात्त्वचड़ामहाचित्त।

षष्ठः पटलः ।

अथ खलु अक्षोभ्यवज्र[1]स्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्-चित्तगुह्यवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं चित्ताधिष्ठानमन्त्र-मुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतचित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अथ भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतो विरजपदवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं कायाधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतकायवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अथ भगवानमितायुर्वज्रस्तथागतः सर्वतथागतसमता[2]द्वय-वज्रं नाम समाधिं समापद्येदं वागधिष्ठानमन्त्रमुज्जहार ।

॥ ओं सर्वतथागतवाग्वज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

चिवज्रं ताथागतं शुद्धं[3] पदं पदविभावनम् ।
निष्पादयेदेभिः[4] प्रवरैः मन्त्रलक्षणलक्षितम्[5] ॥

अथ भगवान् रत्नकेतुवज्रस्तथागतः ज्ञानप्रदीपवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं अनुरागण[6]मन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतानुरा[7]गणवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अथ भगवानमोघसिद्धिवज्रस्तथागतोऽमोघवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं पूजा[8]मन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतपूजावज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

1. BC omit ॰वज्र॰। 2. C ॰गतासमया॰। 3. B ॰तगुह्य॰। 4. A ॰भिर्मन्त्र॰। 5. A ॰वर्जितम्। 6. BC omit. 7. C ॰गतरा॰। 8. BC omit.

पञ्चकामगुणैर्बुद्धान्[1] पूजयेद्विधिवत्[2]सदा ।
पञ्चोपचारपूजाभिर्लघु बुद्धत्वमाप्नुयात् ॥

इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपति-र्वज्रधरः ।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिर्वज्रधर[3] इदं सर्वतथागतमन्त्ररहस्यमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

मन्त्रनिध्यप्तिकायेन वाचा मनसि चोदितः ।
साधयेत् प्रवरां सिद्धिं मनः[4]सन्तोषणप्रियाम् ॥
चित्तनिध्यप्तिनैरात्म्यं वाचा कायविभावनम् ।
निष्पादयन्ति[5] संयोगमाकाशसमतालयम् ॥
कायवाक्चित्तनिध्यप्तेः स्वभावो नोप[6]लभ्यते ।
मन्त्रमूर्त्तिप्रयोगेण[7] बोधिचित्ते च[8] भावना ॥
विचार्येदं समासेन[9] कायवाक्चित्तलक्षणम् ।
भावयेत् विधिसंयोगं समाधिं मन्त्रकल्पितम् ॥
अथ वज्रधरः श्रीमान् सर्वताथागतान्वितः ।
सर्वबुद्धाग्रसर्वज्ञो भाषते भावनोत्तमम् ॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेच्चन्द्रमण्डलम् ।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा सूक्ष्मयोगं समारभेत् ॥

1. A गुणेनैव । 2. C ° विधिना । 3. A भगवन्त । 4. A सन्तः । 5. A ° येत् चि ° । 6. B नैव । 7. In C last part of the 5th Paṭala and the first part of the 6th are repeated. 8. A ° सत्त्ववि ° । 9. A ह्रस्य-मान ° ।

नासाग्रे सर्षपं चिन्तेत्[1] सर्षपे सचराचरम्।
भावयेत् ज्ञानदं रम्यं[2] रहस्यं ज्ञानकल्पितम्॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् सूर्य[3]मण्डलम्।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा पदं तस्योपरि न्यसेत्॥

॥ हूँ॥

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेच्चक्रमण्डलम्।
लोचनाकारसंयोगं वज्रपद्मे[4] विभावयेत्॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् रत्नमण्डलम्।
आदियोगं प्रयत्नेन तस्योपरि विभावयेत्॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् पद्ममण्डलम्।
पद्माकारसुसंयोगं[5] भावयेत् रागवज्रिणम्॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् रश्मिमण्डलम्।
स्फरे[6]द्बुद्धपदं सौम्यं[7] परिवारं विशेषतः॥
नीलोत्पलदलाकारं पञ्चशूलं विशेषतः।
यवमात्रं प्रयत्नेन नासिकाग्रे विचिन्तयेत्॥
चणकास्थिप्रमाणं तु अष्टपत्रं सकेशरम्।
नासिकाग्र दृढं स्पष्टं[8] भावयेत् बोधितत्परः॥
चक्रादीनां विशेषेण भावनां तत्र[9] कल्पयेत्।
सिद्ध्यग्रो[10]धिपदं रम्यं मन्त्र[11]सिद्धिगुणालयम्॥
स्फरेत्तत्र समासेन बुद्धबोधिप्रतिष्ठितम्।
निश्चारयेद्धर्मपदं कायवाक्चित्तलक्षितम्॥

1. C सञ्चयन् चित्तं। 2. A omits. 3. B ° रत्न °। 4. C वज्रं पद्मं। 5. A पद्मरागप्रभाकारं। 6. A स्फुर °। 7. A रम्यं। 8. A शस्तं, B शस्तं। 9. A तत् प्र °। 10, AC सिद्धते वो °। 11. AB सर्वं °।

अथ वज्रधरः श्रीमान् सर्वतत्त्वार्थदेशकः ।
सर्वचर्याग्रसम्भूतो[1] भाषते गुह्यमुत्तमम् ॥
षण्मासान् भावयेत् प्राज्ञो रूपशब्दरसान्वितः ।
गुह्यतत्त्वमहापूजां संपूज्य च विभावयेत् ॥
विण्मूत्राहारकृत्यार्थं कुर्यात् सिद्धिफलार्थिनः ।
सिद्ध्यतेऽनुत्तरं तत्त्वं बोधिचित्तमनाविलम् ॥
मांसाहारादिकृत्यार्थं[2] महामांसं प्रकल्पयेत् ।
सिद्ध्यते कायवाक्चित्तरहस्यं सर्वसिद्धिषु ॥
हस्तिमांसं हयमांसं श्वानमांसं तथोत्तमम् ।
भक्षेदाहारकृत्यार्थं न चान्यत्तु[3] विभक्षयेत् ॥
प्रियो भवति बुद्धानां बोधिसत्त्वस्य धीमताम् ।
अनेन खलु योगेन लघु बुद्धत्वमाप्नुयात् ॥
कामधात्वीश्वरो[4] लोके स भवेत् परकर्मकृत् ।
तेजस्वी बलवान् श्रेष्ठः कान्तिमान् प्रियदर्शनः ॥
सम्मानयेदिमं लोके[5] दर्शनेनैव चोदितः ।
इदं तत् सर्वबुद्धानां रहस्यं बोधिमुत्तमम् ।
मन्त्रगुह्यमिदं तत्त्वं[6] कायवाक्चित्तलक्षितम् ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे कायवाक्चित्ताधिष्ठानपटलः षष्ठोऽध्यायः ।

1. AC संबुद्धो । 2. B ° हारकृतार्थेन, A ° हारं च कृत्यर्थं । 3. B चान्नं तु । 4. A ° तुश्वले । 5. B दर्शनं मानयेल्लोके । 6. B गुह्यं ।

सप्तमः पटलः।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधि[1]पतिर्महा-समुच्चयमन्त्रचर्याग्रसंबोधिपटलमुदाजहार।

सर्वकामोपभोगैश्च[2] सेव्यमानैर्यथेच्छतः।
अनेन खलु योगेन लघु बुद्धत्वमाप्नुयात्॥
सर्वकामोपभोगैस्तु सेव्यमानैर्यथेच्छतः।
स्वाधिदैवतयोगेन[3] पराङ्गैश्च[4] प्रपूजयेत्॥
दुष्करैर्नियमैस्तीव्रैः सेव्यमानो न सिद्ध्यति।
सर्वकामोपभोगैस्तु सेवयंश्चाशु सिद्ध्यति॥
भिक्षार्थिना न जप्तव्यं नैव भैक्ष्यरतो भवेत्।
जपमन्त्रैरभिन्नाङ्गः सर्वकामोपभोगकृत्॥
कायवाक्चित्तसौस्थित्यं प्राप्य बोधिं समश्नुते।
अन्यथाऽकालमरणं पच्यते[5] नरके ध्रुवम्॥
बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च मन्त्रचर्याग्रचारिणः।
प्राप्ता धर्मासनं[6] श्रेष्ठं सर्वकामोपसेवनैः॥
सेवयेत् कामगान्[7] पञ्च ज्ञानार्थिगणिनः[8] सदा।
तोषयेद्बोधिसत्त्वांश्च रागयेद् बोधिसौरिणा॥
रूपं विज्ञाय त्रिविधं पूजयेत् पूजनात्मकः।
स एवं भगवान् विज्ञो बुद्धो वैरोचनः प्रभुः॥

1. B ° त्तवच्चाधि °। 2. C ° कामार्थभोगार्थैः। 3. B ° योरैक्यं। 4. A परांशेन च, C चोपहारैश्च। 5. A पश्चत्वे। 6. A प्राप्ता धर्माक्षरं, C प्राप्य धर्माकरे। 7. A मांसगुणान्, C कामना। 8. B ° रागिणः, C ° त्ताभिनः।

शब्दं त्रिविधं विज्ञाय देवतानां निवेदयेत् ।
स एवं भगवान् बुद्धो बुद्धरत्नाकरः प्रभुः ॥
विज्ञाय त्रिविधं गन्धं[1] बुद्धादौ तु निवेदयेत् ।
स एवं भगवान् बुद्धो[2] रागधर्मधरः प्रभुः ॥
रसं ज्ञात्वा तु त्रिविधं देवतानां निवेदयेत् ।
स एवं भगवान् विम्बो[3] बुद्धो योऽमोघवज्रिमान् ॥
स्पर्शं ज्ञात्वा तु[4] त्रिविधं स्वकुलस्य निवेदयेत् ।
स एवं भगवान् वज्री ह्यक्षोभ्याकारलाभिनः ॥
रूपशब्दरसादीनां सदा चित्ते नियोजयेत् ।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां गुह्यसारसमुच्चयम् ॥
स्पर्शशब्दादिभिर्मन्त्री देवतां भावयेत् सदा ।
अथवा भावयेत् तत्र कुलभेदविभावनैः[5] ॥
बुद्धानुस्मृतिसम्बोध्योपस्थानस्मृतिभावना ।
भावना कायवाक्चित्तवज्रानुस्मृतिभावना ॥
कुलानुस्मृतियोगेन क्रोधानुस्मृतिभावना ।
समयानुस्मृतियोगात् भावयन् बोधिमाप्नुयात् ॥
तां तां तच्छक्तिकां[6] प्राप्य योषितं रूपसुप्रभाम् ।
प्रच्छन्नमारभेत् पूजामधिष्ठानपद[7]स्मृतिः ॥
तथागतमहाभासां लोचनां वा वि[8]भावयेत् ।
द्वयेन्द्रिय[9]समापत्त्या बुद्धसिद्धिमवाप्नुयात् ॥

1. C गन्धं ज्ञात्वा तु त्रिविधं, A गन्धज्ञा गन्धं त्रिविधं । 2. A विम्बो । 3. AC बुधो । 4. A स्पर्शंज्ञा तु, B स्पर्शधातुं तु । 5. A ° भेदेन भेदतः । 6. A षोडशाब्दिकां । 7. A ° पदैः । 8. A ° बोधि । 9. A द्वेषेन्द्रिय ° B बुधोन्द्रियं ।

हूँकारं च ओँकारं च पँकारं च विकल्पयेत्।
पञ्चरश्मिसमाकीर्णं वज्रपद्मं च भावयेत्॥
वज्रांशुमिव सज्ज्वालां भावयेत्तां मनोरमाम्।
बुद्धानुस्मृतियोगादीन् भावयेद् बोधिकाङ्क्षिणः॥

तत्र कथं बुद्धानुस्मृतिभावना।

[द्वयेन्द्रियसमापत्त्या] बुद्धबिम्बं विभावयेत्।
रोमकूपाग्रविवरे[1] बुद्धमेघान् स्फरेद्बुधः॥

[2]तत्र कथं धर्मानुस्मृतिभावना।

[द्वयेन्द्रियसमापत्त्या] वज्रधर्मं विभावयेत्।
रोमकूपाग्रविवरे धर्ममेघान् स्फरेद्बुधः॥

तत्र कथं वज्रानुस्मृतिभावना।

[द्वयेन्द्रियसमापत्त्या] वज्रसत्त्वं विभावयेत्।
रोमकूपाग्रविवरे वज्रमेघान् स्फरेद्बुधः॥

तत्र कथं कुलानुस्मृतिभावना।

[द्वयेन्द्रियसमापत्त्या] बुद्धबिम्बं विभावयेत्।
रोमकूपाग्रविवरे कुलमेघान् स्फरेद्बुधः॥

तत्र कथं क्रोधानुस्मृतिभावना।

[द्वयेन्द्रियसमापत्त्या] क्रोधेश्वरं विभावयेत्।
रोमकूपाग्रविवरे क्रोधमेघान् स्फरेद्बुधः॥

तत्र कथं समयानुस्मृतिभावना।

स्ववज्रं पद्मसंयुक्तं द्वयेन्द्रियप्रयोगतः।
स्वरेतोबिन्दुभिर्बुद्धान् वज्रसत्त्वांश्च[3] पूजयेत्॥

1. A ° रे:। 2. A omits तत्र to the end of the para. 3. C ° सत्त्वं च।

तत्र कथं मण्डलानुस्मृतिभावना ।

[ह्रयेन्द्रियसमापत्या] स्वरेतस्तु विचक्षणः ।
निःसारयेत् सदा योगी मण्डलान्[1] मण्डलाकरान् ॥

तत्र कथं कायानुस्मृतिभावना ।

यत्कायं सर्वबुद्धानां पञ्चस्कन्धप्रपूरितम् ।
बुद्धकायस्वभावेन ममापि तादृशं[2] भवेत् ॥

तत्र कथं वाचानुस्मृतिभावना ।

यदेव वज्रधर्मस्य वाचो निर्युक्तिसम्पदः ।
ममापि तादृशो वाचो भवेद्धर्मधरोपमः ॥

तत्र कथं चित्तानुस्मृतिभावना ।

यच्चित्तं समन्तभद्रस्य गुह्यकेन्द्रस्य धीमत. ।
ममापि तादृशं चित्तं तद्व[3]द्वज्रधरोपमम् ॥

तत्र कथं सत्त्वानुस्मृतिभावना ।

यच्चित्तं सर्वसत्त्वानां कायवाक्चित्तलक्षितम् ।
ममापि तादृशं चित्तं आकाशसमसारिणम् ॥

तत्र कथं सर्वमन्त्रमूर्तिकायवाक्चित्तानुस्मृतिभावना ।

यत्कायं मन्त्रवज्रस्य वाचा कायविभावनम् ।
ममापि तादृशं चित्तं[4] भवेन्मन्त्रधरोपमम् ॥

तत्र कथं समयानुस्मृतिभावना ।

समयाचरेन्द्रविधिना विधिवत् फलकांक्षिणः ।
मानयेत् तथागतं व्यूहं सुतरां सिद्धिमाप्नुयात् ॥

1. A omits.　2. A समर्पितो दृढं ।　3. AB भवे° ।　4. C नित्यं ।

तत्र कथं प्रज्ञापारमितासमयानुस्मृतिभावना।

प्रकृतिप्रभास्वराः सर्वे[1] अनुत्पन्ना निराश्रयाः[2]।
न बोधिर्नाभिसमयो नवान्तं न च सम्भवः॥

तत्र कथमनुत्पादानुस्मृतिभावना।

प्रकृतिप्रभास्वरं सर्वं निर्नि[3]मित्तं निरक्षरम्।
न द्वयं नाद्वयं शान्तं खसदृशं सुनिर्मलम्॥

तत्र कथं द्वेषकुलपूजानुस्मृतिभावना।

द्वादशाब्दिकां संप्राप्य योषितं स्थिरचेतसम्।
कुलयोगप्रभेदेन स्वशुक्रेण प्रपूजयेत्॥
अनेन ताथागतं कायं[4] चित्तं वज्रधरस्य च।
वाचं[5] धर्मध[6]रायस्य प्राप्येतिहैव जन्मनि[7]॥
कायवाक्चित्तसंसिद्धौ ये चान्ये हीनजाः स्मृताः।
सिध्यन्ति तस्य जापेन[8] त्रिवज्राभेद्यभावनैः[9]॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे मन्त्रचर्यापटलः सप्तमोऽध्यायः।

1. A सेव। 2. BC °श्रवाः। 3. B सन्नि°। 4. A adds °वाक्°। 5. B °ची। 6. B °वरा°। 7. AB वज्रवर्मनि। 8. A तेषां सिध्यन्ति जापेन। 9. A °साधनैः।

अष्टमः पटलः ।

अथ भगवान् रत्नकेतुस्तथागतो भगवन्तं सर्वतथागत[1]काय-वाक्चित्ताधिपतिं परमेश्वरं महावज्रधरमनेन स्तोत्रराजेनाध्येषयामास ।

वज्रसत्त्व[2] महायानाकाशचर्यं विशोधक ।
समन्तभद्र पूजाग्र देश पूजां जिनोत्तम ॥
रागद्वेषमोहवज्र वज्रयानप्रदेशक ।
आकाशधातुकल्पा[3]ग्र घोष पूजां जिनालय ॥
मोक्षमार्गप्रणेता च त्रियानपथवर्त्तक ।
बुद्ध सौभाग्यशुद्धात्म भाष पूजां नरोत्तम ॥
बोधिचित्त विशालाक्ष धर्मचक्रप्रवर्त्तक ।
कायवाक्चित्तसंशुद्ध वज्रयान नमोऽस्तु ते ॥
अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाशमहाक्षरः ।
सर्वाभिषेकसर्वार्थः सर्वेशो वज्ररत्नधृक् ॥
पूजां ताथागतीं श्रेष्ठां त्रिवज्राभेद्यसंस्थिताम् ।
कायवाक्चित्तसौभाग्यां भाषते जिनसम्भवाम् ॥
प्राप्य कन्यां विशालाक्षीं रूपयौवनमण्डिताम् ।
पञ्चविंशतिकां गुह्ये तिर्यगस्याः[4] प्रकल्पयेत् ॥
शुचौ विविक्ते पृथिवीप्रदेशे
जिनात्मजं शान्तशिवालये च ।
वि[5]शुद्धतोयादिविलेपनं वा
कुर्वीत शश्वज्जिनपूजहेतोः ॥

1. A adds °गुह्य°। 2. A °सत्त्व। 3. A तस्या°। 4. B तिर्यंच्वपि, C तिर्यंग्भ्याऽपि। 5. B बोधि°।

स्तनान्तरं यावच्छिखान्तमध्ये
वस्त्रा[1]न्तरे चापि न्यसेद्विधिज्ञः।
नाभिकटिगुह्ये जि[2]नात्मजानां
न्यासं प्रकुर्यात् कुलपञ्चकानाम् ॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् ज्ञानसागरम्।
आत्मानं चन्द्रमध्यस्थं भावयेद् हृदये पुनः[3] ॥
संभारं च प्रकुर्वीत यदीच्छेत् भ्रान्तवज्रधृक्।
चतूरत्नमयं स्तूपं[4] रश्मिज्वालाविभूषितम् ॥
ज्ञानोदधिं स्वियं स्थाप्य[5] आलयन्तु विचिन्तयेत्।
स्वरोमकूपविवरे पूजामेघान् स्फरेद्बुधः ॥
पद्मं पञ्चविधं ज्ञात्वा[6] उत्पलं च विचक्षणः।
जातिकां त्रिविधं कृत्वा देवतानां निवेदयेत् ॥
कर्णिकारस्य कुसुमं मल्लिकायूथिकां तथा[7]।
करवीरस्य कुसुमं ध्यात्वा पूजां प्रकल्पयेत् ॥
योजनशतविस्तारं भावयेत् चक्रमण्डलम्।
कुलानान्तु[8] प्रकुर्वीत सदाभ्यास[9]विचक्षणः ॥
पद्मं वज्रं तथा खड्गं उत्पलं भावयेद्बुधः।
योजनकोटिविस्तारं चतुरस्रं[10] सुशोभनम् ॥
चतूरत्नमयं चैत्यं स्वच्छं प्रकृतिनिर्मलम्।
भावयेच्चामरं प्राज्ञः कुलानां पूजहेतुना ॥
पञ्चकामगुणैः स्वच्छां यादवीं च समारभेत्।
रत्नवस्त्रादिभिर्नित्यं पूजयेद्बोधिकांक्षया ॥

1. B चरणा°। 2. AB °ह्यजे°। 3. A विधिवद्बुधः, C °हृदयेषु च।
4. A तं च। 5. B °धेस्त्रिपद्याम्य। 6. A विधिज्ञो हि। 7. B ततः।
8. A °नान्तः, C °नान्तं। 9. A ध्यान°। 10. A गन्धरत्न°।

पञ्चोपहारपूजाद्यैर्देवतां तोषयेत् सदा ।
कन्यां रत्नकरीं श्रेष्ठां नानारत्नाद्यलङ्कृताम् ॥
दद्याद्वै सर्वबुद्धानां सिद्धये तीव्रसाधकाः ।
सप्तरत्नैरिदं कृत्वा परिपूर्णं विचक्षणः ॥
दद्यात् प्रतिदिनं प्राज्ञो दानाब्धि[1]सिद्धि[2]काङ्क्षया ।
अर्चिपति[3]मुद्रां समादाय बुद्धमण्डलमध्यतः ॥
दद्यात् स्पर्शसमायोगं बुद्धानां रागबुद्धिना ।
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् बुद्ध[4]मण्डलम् ॥
बिम्बं ताथागतमयं विधिभिः[5] पूजयन्ति ये ।
तूर्णं संप्राप्य सुभगां चारुवक्त्रां सुशोभनाम् ॥
अधिष्ठानपदं ध्यात्वा तत्त्वपूजां प्रकल्पयेत् ।
गुह्यशुक्रं विशालाक्षो[6] भक्षयेत् दृढबुद्धिमान्[7] ॥
इदं तत् सर्वमन्त्राणां कायवाक्चित्तपूजनम्[8] ।
मन्त्रसिद्धिकरं[9] प्रोक्तं[10] रहस्यं ज्ञानवज्रिणाम् ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे चित्तसमयपटलः अष्टमोऽध्यायः ।

1. A दानार्थी । 2. A सर्व° । 3. A अधिपति°, B अरिचिपति° । 4. C व्यूह° । 5. AB विसमुखैः । 6. B °क्षीं । 7. A °ना । 8. A °वश्चकम् । 9. AC परं । 10. B प्राप्तं ।

अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाशमहाचरः[1] ।
सर्वाभिषेकचर्याग्रः सर्ववित् परमेश्वरः ॥
कायवाक्चित्तसंयोगं[2] चिवज्राभेद्यमण्डलम् ।
घोषते[3] परमं रम्यं रहस्यं बुद्धज्ञानिनाम् ॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद्बुद्धमण्डलम् ।
अक्षोभ्यवज्रं भावित्वा[4] पाणौ वज्रं विभावयेत् ॥
स्फुलिङ्गगहनाकीर्णं[5] पञ्चरश्मिप्रपूरितम् ।
बुद्धस्य प्रभुतां[6] ध्यात्वा तत्र[7] वज्रेण चूर्णयेत् ॥
कायवाक्चित्तसंयोगं[8] अष्ट[9]वज्रेण चूर्णितम् ।
भावयेत् परमं ध्यानं चित्तसिद्धिसमावहम्[10] ॥
अनेन गुह्यवज्रेण सर्वसत्त्वं विघातयेत्[11] ।
येऽप्यस्य तस्य[12], वज्रस्य बुद्धश्चेव[13]जिनौरसाः ।
[14]द्वेषकुलसमायोगं ज्ञेयः सर्वकुलोन्नतम् ॥
अथ वज्रधरो राजा ज्ञानमोक्षप्रसाधकः ।
स्वभावशुद्धनिर्लेपो[15] बोधिचर्याप्रवर्त्तकः ॥
भाषते[16] समयं तत्त्वं बुद्धबोधिप्रसाधकम् ।
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेच्चक्रमण्डलम् ॥

1. A ° वज्रः । 2. AC समायोगात् । 3. AC ° येत् । 4. A प्रज्ञात्वा । 5. BC ° महसा दीप्तं । 6. A प्रथमभूतां । 7. A omits. 8. AC ° सम्भोगं । 9. A नेष्टं, C स्राष्ट ° । 10. C ° व्युहं । 11. BC ° सत्त्वाभिघातयेत् । 12. AC ये ये तेभ्य । 13. BC क्षिप्रं । 14. B द्वेषकुलसमं तत्र ज्ञेयः सर्वकुलोत्तमः । C द्वेषकुलं समासाद्य ज्ञेयः सर्वकुलार्णवः । 15. B ° निश्चये, C ° निरये । 16. BC भाष्यते ।

वैरोचनं विभावित्वा सर्वबुद्धान् विभावयेत् ।
सर्वरत्नप्रयोगेन वज्रबिम्बं प्रकल्पयेत् ॥
इत्थं सर्वद्रव्याणां[1] चिवस्त्रेण विभावयेत् ।
भवन्ति चिन्तामणिसमा द्रव्योद्धिप्रपूरिताः ॥
औरसाः सर्वबुद्धानां भवन्ति मुनिपुङ्गवाः ।
मोहकुलसमं तत्त्वं[2] ज्ञेयं सर्वकुलोद्भवैः[3] ॥
अथ वज्रधरो राजा रागमोह[4]प्रसाधकः ।
गुह्यशुद्धनिरालम्ब उद्घोषयति मण्डलम् ॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् पद्ममण्डलम् ।
अमिताभं[5] प्रभावित्वा बुद्धैः सर्वं प्रपूरयेत् ॥
योषिदाकारसंयोगं सर्वेषां तत्र भावयेत् ।
चतुःसमययोगेन इदं वज्रनयोत्तमम् ॥
द्वयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वांस्तानुप[6]भुञ्जयेत् ।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां त्रिकायाभेद्यभावनम् ॥
रागकुलसमायोगं भावनीयं तु[7] मन्त्रिणा ॥
अथ वज्रधरो राजा वज्रमन्त्रार्थसाधकः ।
ज्ञानसम्भूतनैरात्म्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद्वज्रमण्डलम् ।
वज्रामोघं प्रभावित्वा सर्वबुद्धांस्तु भावयेत् ॥
मृषावादं वज्रपदं सर्वबिम्बान् विभावयेत् ।
विसम्वादयेज्जिनान्[8] सर्वांस्तथा सर्वजिनालयान् ॥

1. C ° नि । 2. A ° समायोगं, C तत्त्वसमं । 3. BC ° कुलार्णवे ।
4. AC ° मोच ° । 5. C ° युं । 6. B ° ननु ° । 7. BC रागकुले सत्त्वसमयो भावनीयस्तु । 8. A ° दवभिर्ष ।

इदन्तत् सर्वबुद्धानां वागाकाशं सुनिर्मलम् ।
मन्त्रसिद्धिकरं प्रोक्तं रहस्यं ज्ञानबुद्धिनाम् ॥
समया[1]कर्षणकुलं प्रेरणीयं[2] यथार्थतः ।
अथ वज्रधरो राजा त्रिवज्राभेद्यवज्रिणाम् ।
सिद्धिवज्रप्रणेता च इदं[3] वचनमब्रवीत् ॥
[4]आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् समयमण्डलम् ।
रत्नकेतुं प्रभावित्वा सर्वबिम्बैरिदं स्फरेत् ॥
पारुष्यवचनाद्यैस्तु सेवयन् ज्ञानमाप्नुयात् ।
इत्याह भगवान् सर्वतथागतवज्र[5]व्यूहः ॥

अथ खलु सर्वतथागतसमयवज्रकेतुप्रमुखास्ते महाबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता इदं वाग्वज्र[6]घोषमकार्षुः । किमर्थं भगवान् सर्वतथागताधिपतिः त्रैधातुव्यतिरिक्तान्[7] सर्वलोकधातुव्यतिरिक्तान् सर्वतथागतसर्वबोधिसत्त्वपर्षन्मध्ये अद्भुतवाक्यार्थ[8]वज्रपदं भाषते स्म ।

अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तानभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमान् सर्वतथागतसमयवज्रकेतुप्रमुखान् महाबोधिसत्त्वानेवमाहुः । मा कुलपुत्रा इमां हीनसंज्ञां जुगुप्सितसंज्ञां चोत्पादयथ । तत् कस्माद्धेतोः । राग[9]चर्या कुलपुत्रा यदुत बोधिसत्त्वचर्या यदुत[10]अग्रचर्य्या । तद्यथा अपि नाम कुलपुत्रा आकाशं सर्वत्रानुगतं[11] आका[12]शानु-

1. A समा° । 2. B °यो । 3. A °रमिदं । 4. BC omit three lines from here. 5. AC omit °वज्र° । 6. A बोधिसत्त्व कथं वज्र°, C वाक्कायवज्र° । 7. A व्यतिरिक्तां । 8. AC °वाक्य° । 9. A अग्र° । 10. Instead of यदुत etc. A has कुलपुत्रा यदुत मन्त्रचर्या । 11. A °तथागतं । 12. C न साका° ।

गतानि सर्वधर्माणि। तानि[1] न कामधातुस्थितानि न रूपधातुस्थितानि[2] नारूपधातुस्थितानि न चतुर्महाभूतस्थितानि। एवमेव कुलपुत्राः सर्वधर्मा अनुगन्तव्याः। इदमर्थवशं विज्ञाय[3] सर्वतथागताः सर्व[4]सत्त्वानामाशयं विज्ञाय ततो[5] धर्मं देशयन्ति।

एवमेव कुलपुत्रा आकाशधातुपद[6]निरुक्त्या[7] ते[8] तथागतसमया अनुगन्तव्याः। तद्यथा अपि नाम कुलपुत्राः काण्डं च मथनीयं च पुरुषहस्तव्यायामं च प्रतीत्य धूमः प्रादुर्भवति अग्निमभिवर्त्तयति[9] सचाग्निर्न काण्डस्थितो न मथनीयस्थितो न पुरुषहस्तव्यायामस्थितः। एवमेव कुलपुत्रा सर्वतथागतवज्रसमया अनुगन्तव्याः। गमनागमनाद्यैरिति। अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता[10] विस्मयोत्फुल्ललोचना इदं घोषमकार्षुः।

महाद्भुतेषु[11] धर्मेषु आकाशसदृशेषु[12] च।
निर्विकल्पेषु शुद्धेषु संवृति[13]स्तु प्रगीयते॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे परमार्थाद्वयतत्त्वार्थसमयपटलः नवमोऽध्यायः।

1. BC add च सर्वधर्माणि। 2. AB omit न रूपधातुस्थितानि। 3. A ° नं। 4. BC omit. 5. Adds एतान्। 6. B omits ° धातुपद °। 7. A ° क्तानि। 8. A एव। 9. C निवर्त्तयति। 10. B omits. 11. A मङ्गुपेषु। 12. A ° समयेषु। 13. B ° वि °।

दशमः पटलः ।

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागत्य[1] भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं[2] महासमयवज्रतत्त्वाभिसम्बोधिकायवाक्चित्तगुह्यं तथागतं नमस्यैवमाहुः ।

भाषस्व भगवन् तत्त्वं मन्त्रसारसमुच्चयम् ।
कायवाक्चित्तगुह्याख्यं[3] महासिद्धिनयोत्तमम् ॥ इति ।
अथ वज्रधरो राजा सर्वक्लेशान्तकृत्[4] प्रभुः ।
दीप्तवर्णो[5] विशालाक्ष इदं वचनमब्रवीत् ॥
कायवाक्चित्तवज्राणां कायवाक्चित्तभावनम् ॥
निर्विकल्पनिरालम्बसमता न क्वचित् स्थितम् ॥

अथ भगवान् स्वभावशुद्धस्तथागतः पारमितामन्त्रनयवज्रं नाम समाधिं समापन्नः तांश्च सर्वतथागतानेवं चाह । अस्ति भगवन्तः सर्वतथागता अक्षोभ्यप्रमुखाः सर्वतथा[6]गता अनेक-[7]विद्याकोटिनियुतशतसहस्रैः सर्वार्थक्रियानाटकं दर्शयन्ति । दशदिग्लोकधातुपर्यवसानेषु सर्वलोकधातुषु[8] पञ्चकामगुणैः क्रीड़न्ति रमन्ते परिवारयन्ति[9] । न च ते[10] मन्त्र[11]चर्याभियुक्तमवलोकयन्ति । तत् कस्माद्धेतोः ? निष्पन्नो बतायं तथागतमन्त्रचर्यानयधर्मतत्त्वे[12] । तत्र[13] तेषां महासत्त्व[14]पुरुषाणां व्यवलोकनार्थमिदं सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्र[15]रहस्यं[16]

1. BC °स्य । 2. omitted in AC. 3. A °गुह्यं च । 4. C °शार्णवः । 5. A °स्वच्छो । 6. A °खास्तथा° । 7. AB °कैः । 8. BC omit. 9. A विचारयन्ति । 10. A तेन । 11. .A omits. 12. A °धर्मे । 13. C तत्, B omits. 14. A महापु° । 15. A adds °वज्र° । 16. C adds सर्व° before.

मन्त्र[1]हृदयसंचोदनं नाम महापरमगुह्यं सर्वतथागतकाय-
वाक्चित्तसमयालम्बनं[2] सर्ववज्रधरकायवाक्चित्तसमयालम्बनं
सर्वधर्मधरकायवाक्चित्तसमयालम्बनं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो
वाक्पथ[3]निरुक्ता इदं मन्त्रसमुच्चयमुदाजहार।

॥ हूँ ओँ आः स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वबुद्धाः सचौ[4]रसाः।
कम्पिता मूर्च्छामापेदे वज्रसत्त्वमनुस्मरन्॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिमं समयमुदाजहार।

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् बुद्धमण्डलम्।
हुँकारं तत्र मध्यस्थं स्वबिम्बेन[5] प्रकल्पयेत्॥
वज्ररश्मिमहादीप्तं विस्फुरन्तं विचिन्तयेत्।
बुद्धानां कायवाक्चित्तं हृतं तेन[6] विभावयेत्॥
स भवेत्तत्क्षणात् एव कायवाक्चित्तवज्रधृक्।
वज्रसत्त्वो महाराजः सर्वाग्रः[7] परमेश्वरः॥
स्वमण्डलं स्वमन्त्रेण निष्पादनविधिर्भवेत्।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां सारं वज्रसमुच्चयम्॥
स्वमन्त्रपुरुषं[8] ध्यात्वा चतुःस्थानेषु रूपतः[9]।
त्रिमुखाकारयोगेन त्रिवर्णेन विभावयेत्॥

इत्याह भगवान् स्ववज्रसमयः। तत्रेदं परमं वज्ररहस्यम्।

हृदयमध्यगतं सूक्ष्मं[10] मण्डलानां विभावनम्।
तस्य मध्यगतं चिन्तेद[11]क्षरं परमं पदम्॥

1. A adds °गुह्य°। 2. C omits from सर्व° etc. to समयालम्बनं below. 3. A वाक्यार्थं। 4. AC सचौ°। 5. A बुद्धबिम्बं। 6. A हृद्गतेन। 7. C पर्याग्रः, A सर्वार्थः। 8. C °रूपं। 9. A पुरतः। 10. A गुह्यं। 11. A चित्तम°।

पञ्चशूलं महावज्रं भावयेत् योगवित्[1] सदा।
चिन्तयेत् त्रीणि वज्राणि वज्राङ्कुशप्रभेदतः॥
हृदयं ताडयेत् तेन देवताद्यं[2] प्रचोदयेत्।
इदं तत् सर्ववज्राणां बुद्धबिम्ब[3]प्रसाधनम्॥
चक्रपद्मकराभ्यां तु[4] वज्राङ्कुशविभावनम्।
चोदनं हृदये प्रोक्तं इदं नाटकसम्भवम्॥
सप्ताहं यावत् कुर्वीत इदं वज्रनयोत्तमम्।
सिध्यते कायवाक्चित्तरहस्यं ज्ञानवज्रिणाम्॥
व्यवलोकन्ति वरदा भीताः सन्त्रस्तमानसाः।
ददन्ति विपुलां सिद्धिं मनःसन्तोषणप्रियाम्॥
बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च मन्त्रचर्याग्रसाधकाः।
अतिक्रामेद्यदि मोहात् तदन्तं तस्य जीवितम्॥
अथ वज्रधरो राजा त्रिलोकाग्रानुशासकः।
त्रिलोकवरवज्राग्रमिदं[5] घोषमकार्षीत्॥
यावन्तो मन्त्रपुरुषास्त्रिवज्रज्ञानपूरिताः।
द्वये[6]न्द्रियप्रयोगेण सर्वभावविकल्पनम्॥
इदं तत् सर्वबुद्धानां मन्त्रसमयसाधनम्[7]।
विष्ठे[8]श्वरीप्रविष्टेषु वज्रसंयोगभावना[9]।
रक्तां रक्तेक्षणां वीक्ष्येत्[10] इदं समयमण्डलम्॥
अथ वज्रधरो राजा सर्वतथागतात्मजः।
सर्वाभिषेकबुद्धाग्र इदं वचनमब्रवीत्॥

1. B °गतः। 2. A नवतां वा। 3. A °बोधि° 4. AC °कुलाग्रेषु। 5. A °ग्र इदं°। 6. B यथे°। 7. AC °भावनम्। 8. A विद्ये°। 9. A °नम्। 10. A °क्ष्य।

लोकधातुषु सर्वेषु यावत्यो योषितः[1] स्मृताः ।
महामुद्राप्र[2]योगेण सर्वास्ता उपभुञ्जयेत् ॥
स्फरेद्बुद्धपदं तत्र असंख्या[3]कोटिवज्रिणाम्[4] ।
इत्याह भगवान् बोधिसमयः ॥
अनेन प्राप्नुयाद्बोधिं त्रिवज्राकाशसन्निभाम् ।
स भवेत् वज्रसत्त्वाग्रो बोधिचित्तजिनोदधिः ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वतथागतहृदयसञ्चोदनो नाम पटलः दशमोऽध्यायः ॥

1. AB बोधितः । 2. B ° दि ° । 3. B ° ख्य ° । 4. C ° णा ।

अथ भगवान्[1] कायवाक्चित्तवज्र[2]स्तथागतो[3]वज्रपुरुषोत्तमं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वतथागतमन्त्रवज्र[4]पुरुषोत्तम-[5]पटल[6]मुदाजहार ।

त्रिवज्राक्षरमन्त्राद्यैर्महामुद्राविभावनम् ।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण सर्वबोधिसमावहम् ॥
ओँकारं ज्ञानहृदयं कायवज्रसमावहम् ।
आःकारं बोधिनैरात्म्यं वाक्य[7]वज्रसमावहम् ॥
हूँकारं कायवाक्चित्तं त्रिवज्राभेद्यमावहम् ।
इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्र[8]पुरुषः ।
खवज्रमध्यगं चिन्तेत्[9] मण्डलं सर्ववज्रगम् ।
भ्रुँकारं भावयेत्तत्र वज्रमेघस्फरा[10]वहम् ॥
तत्रेदं ज्ञानवज्रहृदयम् ॥

॥ भ्रुँ ॥

वज्रमण्डलमध्यस्थं ओँकारं तु प्रभावयेत् ।
स्वच्छमण्डलमध्यस्थं आः[11]कारं तु विचिन्तयेत् ॥
[12]धर्ममण्डलमध्यस्थहूँकारस्य विभावना[13] ।
भ्रुँकारमालयं ध्यात्वा त्रिवज्रोत्पत्तिभावना ॥
इत्याह भगवान् गुह्यसमयः ।

1. A adds सर्वतथागतगुह्य before this. 2. A omits ° वज्र ° । 3. A adds सर्वतथागतवज्रमन्त्रविद्या and C adds सर्वतथागत before this. 4. A adds विद्या । 5. BC ° ष ° । 6. A पद ° । 7. A वाग् ° । 8. A adds विद्या । 9. A चित्तं । 10. A समा ° । 11. B था ° । 12. B omits this line. 13. A प्रभावनम् ।

हृदयं त्र्यध्व[1]बुद्धेभ्यः कायवाक्चित्तरञ्जनम्[2] ।
ओँकारं बुद्धकायाग्र्यं आःकारं वाक्पथम्[3] तथा ॥
हूँकारं चित्तज्ञानौघं हृदं बोधिनयोत्तमम् ।
हृदं तत्सर्वबुद्धानां बुद्धबोधिप्रसाधकम् ॥
निर्मितं ज्ञानवज्रेण बुद्धहेतुफलोदयम् ।
एते वै बुद्धपुरुषा मन्त्रविद्येति कीर्त्तिताः ॥
निष्पादनादिसमयैस्त्रिवज्राभेद्यभावनैः ।

॥ सर्वतथागत[4]समयतत्त्व[5]ज्ञानवज्राधिष्ठानहेतुर्नाम समाधिः ॥

विविक्तेषु च रम्येषु हृदं योगं समारभेत् ।
सिध्यते कायवाक्चित्तं पक्षैकेन न संशयः ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत्[6] स्वच्छमण्डलमुत्तमम् ।
निष्पाद्य[7] स्वमन्त्रसमयं ओँकारं हृदये न्यसेत् ॥
पञ्चरश्मिमहामेघान् वैरोचनाग्रभावनैः ।
अनेन कायं बुद्धस्य वज्रवैरोचनोदधिः ॥
सिध्यते पक्षमात्रेण बुद्धकायसमप्रभः ।
त्रिवज्रकल्पं तिष्ठेयुः सेवयन्[8] पञ्चज्ञानिनाम् ॥
हृत्याह भगवान् काय[9]वज्रगुह्यः ।

॥ सर्वतथागतकाय[10]रश्मिव्यूहो[11] नाम समाधिः ॥

[12]खवज्रमध्यगं चिन्तेत्[13] धर्ममण्डलमुत्तमम् ।
निष्पाद्य स्वमन्त्रपुरुषमाःकारं वाक्पथे न्यसेत् ॥

1. A सर्व° । 2. C पञ्जरः । 3. A बुद्धवाक् । 4. A adds °चित्त° । 5. A °ये । 6. A चित्तं । 7. A °दयेत् । 8. A °नैव । 9. C वाग्° । 10. C °वाग्° । 11. A वज्ररश्मि, C समयसम्भवो । 12. C omits 4 lines from here. 13. A चित्तं ।

पञ्चवर्णमहावज्रं लोकेश्वराग्रभावनैः।
निष्पाद्य समयज्ञानवाक्समयप्रपञ्चकम् ॥
धर्मवाक्य[1]समारूढो धर्मवज्रसमो भवेत्।
त्रिवज्रकल्पं तिष्ठेयुः सेवयन् पञ्चज्ञानिनाम् ॥

इत्याह भगवान् वाग्वज्रगुह्यः।

॥ सर्वतथागतवाग्वज्रसमयसम्भवो नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् वज्रमण्डलमुत्तमम्।
निष्पाद्य स्वमन्त्रपुरुषं हूँकारं चित्तसंस्थितम् ॥
महा[2]समयतत्त्वं वै पञ्चवर्णं विभावयेत्।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण सर्ववज्रजिनालयम् ॥
वज्रचित्तसमः शास्ता स भवेद्[3]ज्ञानगुणोदधिः।
त्रिवज्रकल्पं तिष्ठेयुः सेवयन् पञ्चज्ञानिनाम् ॥

इत्याह भगवान् वज्रचित्तगुह्यः।

॥ सर्वतथागतकायवाक्चित्त[4]वज्रो नाम समाधिः ॥

महावज्रं समाधाय ज्ञान[5]मण्डलमध्यतः।
खँकारं सर्वकार्येषु खवज्रज्ञानसमो भवेत् ॥

॥ खँ ॥

बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च पूज्यमानो मुहुर्मुहुः।
तिष्ठेत् त्रिकल्प[6]समयं बुद्धैरपि न दृश्यते ॥

इत्याह भगवान् खवज्रसमयः।

1. B °क्पथ°। 2. A adds °वज्र°। 3. A सर्व°। 4. A adds °समयसम्भव°। 5. A वज्र°। 6. A °इति कल्प°।

॥ कायवाक्चित्तवज्राग्निज्वाल[1]सम्भवव्यूहमाली[2] नाम समाधिः ॥

ध्यात्वा स्वमन्त्रपुरुषं वज्रमण्डलमध्यतः ।
हृदये हूँकारवज्राख्यं कृत्वा रश्मिविभावनम् ॥

॥ हूँ ॥

मञ्जुश्रीसमयसम्भोगं कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
स भवेद्बोधिसत्त्वात्मा दशभूमिप्रतिष्ठितः ॥

॥ बोधिसत्त्वज्ञानसमयचन्द्रवज्रो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगं ध्यात्वा थ्लीँ[3]कारं ज्वालसुप्रभम्[4] ।
परमाश्वो[5] वज्रकायेन वज्रकायसमो भवेत्[6] ॥

॥ थ्लौँ ॥

॥ खवज्रसमयव्यूहालंयो नाम समाधिः ॥

बुद्धाभिज्ञाग्रसमयैः पञ्चाभिज्ञसमो[7] भवेत् ।
ह्रदन्तत् सर्वबुद्धानां[8] बुद्धाभिज्ञाग्रसाधनम् ॥
खधातु[9]मध्यगं चिन्तेत् वज्र[10]मण्डलमुत्तमम् ।
वज्रसत्त्वं प्रभावित्वा ज्ञाना[11]कारं प्रभावयेत् ॥

॥ ओँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्राक्षोभ्यसमो भवेदित्याह भगवानक्षोभ्यवज्रः[12] ।

1. A ° हार ° । 2. A ° मालिनी । 3. C श्लीं । 4. A त्रिकालस्वप्रभाकरः । 5. A शास्ता, C परमन्त्रो । 6. A साचरेत् । 7. A ° समयो । 8. A सिद्धिं । 9. C ° वज्र ° । 10. A बुद्ध ° । 11. A ° नमा ° । 12. A ° राजः ।

अक्षोभ्यसमकायेन वाक्चित्ताग्रधृक् सदा ।
लोकधातुषु सर्वेषु पूज्यतेऽ[2]क्षोभ्यवज्रिणः ॥

॥ अक्षोभ्यसमयकायाभिसम्बोधिवज्रो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
आकाशवज्रं प्रभावित्वा त्रामा[3]कारं प्रभावयेत् ॥

॥ त्राँ ॥[4]

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्रकेतुसमो भवेदित्याह भगवान् रत्नकेतु[5]वज्रः ।

कायवाक्चित्तवज्रे रत्नकेतुसमप्रभः ।
स भवेद् बोधिनैरात्म्यज्ञानवज्र[6]समावहः[7] ॥

॥ रत्नकेतु[8]समयसम्भोगवज्रो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
लोकेश्वरं प्रभावित्वा धर्म्मोँ[9]कारं विभावयेत ॥

॥ श्रोँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्रामित[10]-समो भवेदित्याह भगवानमितवज्रः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण अमितायुःसमप्रभः ।
स भवेत् सर्वसत्त्वानां महायानपथोदयः ॥

॥ अमित[11]वज्रप्रभावश्रीर्नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगतं चिन्तेद् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
वज्रोत्पलं[12]प्रभावित्वा समयौँकारं प्रभावयेत् ॥

1. A चित्तविधारिणः । 2. A ° पूजयेद ° । 3. A रत्ना ° । 4. C श्रोँ । 5. C omits ° केतु ° । 6. AC ° गुह्य ° । 7. BC ° लयः । 8. BC omit ° केतु ° । 9. A धन्वा, ° C धर्मा ° । 10. C ° मृत ° । 11. AC add ° गुण ° । C omits ° वज्र ° । 12. C ° प्रभं ।

॥ ओँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्रामोघसमो भवेदित्याह भगवानमोघवज्रः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण वज्रामोघसमप्रभः ।
स भवेद् ज्ञानोदधिः श्रीमान् सर्वसत्त्वार्थसम्भवः ॥

॥ अमोघसमयरश्मिज्ञानाग्रसम्भवो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
वैरोचनवज्रं प्रभावित्वा त्रिरोँकारं[1] प्रभावयेत् ॥

॥ ओँ ओँ ओँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन[2] वैरोचनवज्रसमो भवेदित्याह भगवान् वैरोचनवज्रः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण वैरोचनसमप्रभः ।
स भवेद् ज्ञानसम्बोधिस्त्रिकायाभेद्यसाधकः ॥

॥ कायवाक्चित्तालम्बनसम्बोधिवज्रो[3] नाम समाधिः ॥

पर्वतेषु विविक्तेषु नदीप्रस्रवणेषु च[4] ।
श्मशानादिष्वपि कार्य्यमिदं ध्यानसमुच्चयम् ॥
अक्षोभ्यज्ञानवज्रादीन् ध्यात्वा खवज्रमध्यतः ।
पञ्चाभिज्ञप्रयोगेण स्थाने बुद्धाग्रभावना ॥

इत्याह भगवान् महावज्रसमयवज्राभिज्ञः ।

पञ्चशूलं महावज्रं पञ्चज्वालाविभूषितम् ।
पञ्चस्थानप्रयोगेण पञ्चा[5]भिज्ञसमो भवेत् ॥

1. त्रिकालं, C त्रयोँकारं । 2. C adds त्रिवज्र before this. 3. A °ल्मनं । 4. A वा । 5. B वज्रा° ।

स्वमन्त्रं भावयेच्चक्रं स्फुलिङ्गगहनाकुलम् ।
पञ्चवज्रप्रयोगेण पञ्चा[1]भिज्ञसमो भवेत् ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत् बुद्धज्वालासमप्रभम् ।
ध्यात्वा बुद्धप्रवेशेन बुद्धाश्रयसमो भवेत् ॥
बुद्धमण्डलमध्यस्थं काये वैरोचनं न्यसेत् ।
ओँकारं हृदये ध्यात्वा मन्त्र[2]विज्ञानभावना ॥
निरोधवज्र[3]गतं चित्तं यदा तस्य प्रजायते ।
स भवेच्चिन्तामणिः श्रीमान् सर्वबुद्धाग्रसाधकः[4] ॥
बुद्धमण्डलमध्यस्थं वज्राक्षोभ्यं प्रभावयेत् ।
हूँकारं हृदये ध्यात्वा चित्तबिन्दुगतं न्यसेत् ॥
बुद्धमण्डलमध्यस्थं अमिताभं[5] प्रभावयेत् ।
आःकारं हृदये ध्यात्वा चित्त[6]विन्दुगतं न्यसेत् ॥
इदन्तत् समयाग्राग्रं[7] चिवज्राभेद्यभावनम्[8] ।
निरोधसमय[9]ज्ञानं बुद्धसिद्धिसमावहम्[10] ॥
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेत् स्वच्छमण्डलम् ।
ओँकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा कल्पं स तिष्ठति ॥
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेत् धर्ममण्डलम् ।
आःकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा कल्पं स तिष्ठति ॥
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेद् वज्रमण्डलम् ।
हूँकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा कल्पं स तिष्ठति ॥

1. AC वज्रा ° । 2. A सर्वे ° । 3. A ° चक्र ° । 4. A ° धारकः ।
5. BC अमितवज्रं । 6. A वज्र ° । 7. A ° ग्रेण । 8. B साधनम् ।
9. A भावयन् । 10. C ° कुलम्, A ° वहेत् ।

इत्याह भगवान् त्रिवज्र[1]ज्ञानसमयः ।

य: प्रभूतमिमं योगं कायवाक्चित्तवज्रिण: ।
पठेद्वा चिन्तयेद्वापि सोऽपि वज्रधरो भवेत्[2] ।

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्ववज्रविद्यापुरुषोत्तमपटल एकादशोऽध्याय: ॥

1. AB add °कल्प° । 2. A °परमं भवेत् ।

द्वादशः पटलः ।

अथ वज्रधरः शास्ता स्रष्टा[1] ज्ञानाग्रसाधकः त्रिवज्रसमय-तत्त्ववाक्वज्रमुदाजहार[2] ।

खधातुसमभूतेषु[3] निर्विकल्पस्व[4]भाविषु ।
स्वभावशुद्धधर्मेषु नाटकोऽयं प्रभाव्यते ॥
महाटवीप्रदे[5]शेषु फलपुष्पाद्यलङ्कृते ।
पर्वते विजने साध्यं[6] सर्वसिद्धिसमुच्चयम् ॥

॥ मँ[7] ॥

कायवाक्चित्तवज्रेषु मञ्जु[8]वज्रप्रभावना ।
स्फरणं कायवाक्चित्ते मञ्जुवज्रसमो भवेत्[9] ॥
योजनशत[10]विस्तारं प्रभया दीप्त[11]वज्रया ।
आ[12]भासयति सिद्धा[13]त्मा सर्वा[14]लङ्कारभूषितः ॥
ब्रह्मरुद्रादयो देवा न पश्यन्ति कदाचन ।

॥ मञ्जुश्रीवज्राग्रसमयान्तर्धान[15]करी नाम समाधिः ॥

विण्मूत्रपञ्चसमयैस्त्रि[16]वज्राभेद्यसम्भवैः ।
कृत्वा त्रिलोहसहितं मुखे प्रक्षिप्य भावयेत् ॥
अभेद्यं सर्वबुद्धानां चित्तं तत्र[17] प्रभावयेत् ।
स भवेत्तत्क्षणादेव[18] मञ्जुवज्रसमप्रभः ॥

1. C भ्रष्टा । 2. C ° हरेत् । 3. A खधातुसमयतुल्येषु । 4. C ° स्थेषु । 5. C ° वे ° । 6. A जिनसाध्यस्थं । 7. A मूं । 8. A वज्र ॆ । 9. A समुद्भवेत् । 10. A ° सङ्ख ° । 11. C मञ्जु ° । 12. B भव ° । 13. A दीप्ता ° । 14. A सङ्घा ° 15. B ° स्तद्बोध ° । 16. B स्व ° । 17. A ततः । 18. A ° दष्टयो देवो ।

स्वमन्त्रेण प्रभावित्वा चक्रं स्फुलिङ्गसुप्रभम् ।
आलयं सर्वबुद्धानां ध्यात्वा बुद्धसमो भवेत् ॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः[1] ।
भवन्ति तस्यानुचराः सर्ववज्रधरोपमाः ॥

॥ चक्रसमयो नाम समाधिः ॥

स्वमन्त्रेण महावज्रं ध्यात्वा मण्डलमध्यतः ।
आलयं सर्व[2]वज्राणां चित्तवज्रसमो भवेत् ॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः ।
योषितस्तस्य तावन्त्यो भविष्यन्ति गुणालयाः ॥
त्रैधातुकमहावज्रो भवेद्रुद्र[3]नमस्कृतः ।

॥ वज्रसमता नाम समाधिः ॥

पद्मं स्वमन्त्रवज्रेण ध्यात्वा अष्टदलं महत् ।
आलयं सर्वधर्माणां चिन्त्य[4] धर्मसमो भवेत् ॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः ।
संस्थापयति[5] शुद्धात्मा बुद्धपूजा[6]ग्रमण्डले ॥

॥ पद्मसमता नाम समाधिः ॥

तिष्ठेत् त्रिकल्पसमयं सेवयन् पञ्चज्ञानिनाम् ।
दशदिक्सर्वबुद्धानां त्रिगुह्यं पर्य्यु[7]पासते ॥
स्वमन्त्रं भावयेत् खड्गं[8] पञ्चरश्मिसमप्रभम्[9] ।
पाणौ गृह्य विशालाक्षः [10]वज्रविद्याधरो भवेत् ॥

1. A adds योषितस्तस्य तावन्त्यो भविष्यन्ति गुणालयाः । त्रैधातुकमहावज्रो भवेद्रुद्रनमस्कृतः । 2. A चित्त ° । 3. AC ब्रह्मरुद्र ° । 4. A सर्व ° । 5. A ° पर्येष्टि ° । 6. A ° वज्रा ° । 7. A पूज्यसु ° । 8. A भगं । 9. B ° माकुलम् । 10. B त्रिव ° ।

त्रैधातुकमहापूज्यो दैत्यब्रह्मेन्द्रनमस्कृतः।
त्रिसाहस्र[1]महागुरो भवेद्ब्रह्मनरोत्तमः॥
यदभिलषति[2] चित्तेन कायवाक्चित्तवज्रिणः।
ददाति तादृशीं सिद्धिं चित्तवज्रप्रभाविताम्॥
॥ सर्वखड्गोत्तमो नाम समाधिः॥
ओँकारगुटिकां ध्यात्वा चणकास्थिप्रमाणतः।
मध्ये स्वदेवताबिम्बं मुखे चिन्त्य विभावयेत्॥
स भवेत्तत्क्षणादेव बोधिसत्त्व[3]समप्रभः।
[4]उदितादित्यसङ्काशो जाम्बूनदसमप्रभः॥
आःकारगुटिकां ध्यात्वा चणकास्थिप्रमाणतः।
[5]मध्ये स्वदेवताबिम्बं मुखे चिन्त्य विभावयेत्॥
स भवेत्तत्क्षणादेव बोधिचित्त[6]समप्रभः।
[4]उदितादित्यसङ्काशो जाम्बूनदसमप्रभः॥
हूँकारगुटिकां ध्यात्वा चणकास्थिप्रमाणतः।
मध्ये स्वदेवताबिम्बं मुखे चिन्त्य विभावयेत्॥
स भवेत्तत्क्षणादेव वज्रकायसमप्रभः।
उदितादित्यसङ्काशो जाम्बूनदसमप्रभः॥
खधातुस्वच्छमध्यस्थं वैरोचनं प्रभावयेत्।
हस्ते चक्रं प्रभावित्वा चक्रविद्याधरो भवेत्॥
महाचक्रकुलं ध्यात्वा दृढं चक्रा[7]ग्रसाधनम्।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण चक्र[8]कायाग्रयोगतः[9]॥

1. A ° स्त्रैक °। 2. A ° लषित °। 3. AC ° चित्त °। 4. B omits this line. 5. omitted in A and C. 6. B ° ज्ञान °। 7. A ज्ञाना °। 8. A बुद्ध °। 9. A ° जनात्।

खधातुवज्रमध्यस्थं ज्ञाना[1]क्षोभ्यं विभावयेत् ।
हस्ते वज्रं प्रभावित्वा वज्रविद्याधरो भवेत् ॥
महावज्रकुलं ध्यात्वा दृढं वज्राग्रसाधनम् ।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण वज्रकायाग्रयोगतः ॥
खधातुरत्नमध्यस्थं रत्नवज्रं प्रभावयेत् ।
हस्ते रत्नं प्रभावित्वा रत्नविद्याधरो भवेत् ॥
महारत्नकुलं ध्यात्वा दृढं रत्नाग्रसाधनम् ।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण रत्नकायाग्रयोगतः[2] ॥
खधातुपद्म[3]मध्यस्थं अमिताभं[4] प्रभावयेत् ।
हस्ते पद्मं प्रभावित्वा पद्मविद्याधरो भवेत् ॥
महापद्मकुलं ध्यात्वा दृढं पद्माग्रसाधनम् ।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण धर्मकायप्रयोगतः ॥
खधातुसमयमध्यस्थं अमोघाग्रं प्रभावयेत् ।
हस्ते खड्गं प्रभावित्वा खड्गविद्याधरो भवेत् ॥
महासमयकुलं ध्यात्वा दृढं समयाग्रसाधनम्[5] ।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण कायसमययोगतः ॥
त्रिशूलज्ञाना[6]ङ्कुशाद्यः साध्या वज्रप्रभेदतः ।
सिध्यन्ति तस्य ध्यानेन कायवाक्चित्तसाध[7]नैः ॥
इत्याह भगवान् महासमयसिद्धि[8]वज्रः ।
चतुष्पथैकवृक्षे वा एकलिङ्गे शिवालये ।
साधयेत् साधको नित्यं वज्राकर्षं विशेषतः ॥

1. A °त्वा° । 2. A repeats from खधातुवज्रमध्यस्थं etc. to कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण in this line. 3. C °धर्म° । 4. C °युं । 5. AC °भावनं । 6. B °ज्वाला° । 7. C °भाव° । 8. A सिद्धिसमय° ।

त्रियोगमन्त्रपुरुषं ध्यात्वा त्रियोगवज्रिणाम्।
अङ्कुशं कायवाक्चित्तं बुद्धानां ज्ञानवज्रिणाम्॥
वायव्यमण्डलाग्रस्थ[1] बुद्धाकर्षणमुत्तमम्।
दशदिक्समय[2]सम्भूतं वज्रेणाकृष्य[3] भुञ्जयेत्[4]॥
॥ खधातुसमयवज्राकर्षणम्॥
वैरोचनं महाचक्रं ध्यात्वाङ्कुशं जिनालयम्।
वज्रपद्मादिभिः कार्यं समयाकर्षणमुत्तमम्॥
॥ त्रैधातुकसमयाकर्षणम्[5]॥
सर्वाकारवरोपेतं बुद्धबिम्बं विभावयेत्।
पाणौ च कायवाक्चित्तं अङ्कुशादीनि भावयेत्॥
अनेन खलु योगेन स भवेत्परकर्मकृत्।
सर्वाकारवरोपेतं कायवज्रं विभावयेत्॥
जिह्वावज्रप्रयोगेन ध्यात्वा वाग्वज्रसमो भवेत्।
त्रिगुह्यसमयपूजाग्रौं पूजां पूज्य[6] प्रभावयेत्॥
इदन्तत् सर्वसिद्धीनां सारं गुह्यसमुच्चयम्।
इत्याह भगवान् महागुह्यसमयः।
महामांससमयाग्रेण साधयेत् त्रिवज्रमुत्तमम्।
विण्मूत्रसमयाग्रेण[7] भवेत् विद्याधरः प्रभुः॥
हस्तिसमयमांसेन[8] पञ्चाभिज्ञत्वमा[9]प्नुयात्।
अश्वसमयमांसेनान्तर्द्धानाधिपो[10] भवेत्॥

1. A °मध्यस्थं, C °ग्रस्तं। 2. A omits °समय°। 3. A °ष्योप°। 4. B भुञ्जते। 5. B repeats. 6. A पूज्यां। 7. A °योगेन। 8. A °मांसमयाग्रेण। 9. A °भिज्ञाः समा°। 10. A मन्त्रवर्द्धनाधिपति°।

श्वानसमयमांसेन सर्वसिद्धिप्रसाधनम् ।
गोमांससमयाग्रेण वज्राकर्षणमुत्तमम् ॥
अलाभे सर्वमांसानां ध्यात्वा सर्वं[1] विकल्पयेत् ।
अनेन वज्रयोगेन सर्वबुद्धैरधिष्ठ्यते[2] ॥
सर्वाकारवरोपेतं कायवाक्चित्तवज्रिणम् ।
हृदये ज्ञानसमयं मुकुटे वज्राग्रधारिणम् ॥
प्रीणनं सर्वबुद्धानां हृदं समयनयोत्तमम् ।
कर्त्तव्यं समयाग्रेण सर्वसिद्धिकरं परम् ॥

॥ सर्वसमयज्ञानवज्राहारो नाम समाधिः ॥

जिह्वा[3]समयवज्राग्रे ध्यात्वा हूँकारवज्रिणम् ।
पञ्चामृतप्रयोगेन वज्रसत्त्वत्वमाप्नुयात्[4] ॥
आःकारौँकारसमयमिदं वज्रनयोत्तमम् ।
अनेन खलु योगेन वज्रसत्त्वसमो भवेत् ॥

॥ समयवज्रामृतमालिनी[5] नाम समाधिः ॥

त्रिवज्रसमयसिद्ध्यर्थे[6] भवेत् त्रिकायवज्रिणः ।
दशदिक्सर्वबुद्धानां भवेच्चिन्तामणोदधिः ॥
आभासयति वज्रात्मा लोकधातुं समन्ततः ।
चक्रसमयसिद्धान्ते[7] बुद्धकायसमो भवेत् ॥
विचरेत् समन्ततः सिद्धो गङ्गावालु[8]कसर्वतः ।
सर्वेषु समयाग्रेषु विद्याधरप्रभुर्भवेत् ॥

1. A सर्वं । 2. A ° ष्ठिते । 3. AC जिह्वाग्र ° । 4. C समो भवेत्, B त्रिवज्रत्वमाप्नुयात् ° । 5. B ° ली । 6. A ° ध्यग्रे, C ° द्धैग्र । 7. AB ° सिद्धाग्रे । 8. A ° लि ° ।

सर्वसमयसिद्ध्यग्रे कायवज्रप्रभावतः।
अन्तर्द्धानेषु[1] सर्वेषु[2] साहस्रैकावभासकः।
हरते सर्वसिद्धीनां[3] भुंक्ते कन्यां[4] सुराग्रजाम्॥
गंगावालुकसमान् बुद्धांस्त्रिवज्रालयसंस्थितान्।
पश्यति चक्षुर्वज्रेण स्वहस्तैकं यथामलम्॥
गंगावालुकसमैः क्षेत्रैः ये शब्दाः सम्प्रकीर्त्तिताः।
शृणोत्यभिज्ञावशतः श्रोत्रस्थमिव सर्वतः॥
गंगावालुकसमैः क्षेत्रैः कायवाक्चित्तलक्षणम्।
स वेत्ति सर्वसत्त्वानां चित्ताख्यं नाटकोद्भवम्॥
गंगावालुकसमैः कल्पैः संसारस्थितिसम्भवम्।
पूर्वनिवास[5]समयं दिनत्रयमिव स्मरेत्॥
गंगावालुकसमैः कायैः बुद्धमेघाद्यलङ्कृतैः।
गंगावालुकसमान् कल्पान् स्फरेद्[6] दृढ़ायवज्रिणः॥

इत्याह भगवान् समयाभिज्ञः। वज्रचक्षुर्वज्रश्रोत्रं वज्रचित्तं वज्रवाणी[7] वज्रऋद्धि[8]श्चेति।

बुद्धाभिज्ञार्थसंसिद्धौ[9] बुद्धकायसमो भवेत्।
गंगावालुकसंख्यैश्च परिवारैः परीवृतः।
विचरेत् कायवाग्वज्रो लोकधातुं समन्ततः॥
सेवासमयसंयोगमुपसाधनसम्भवम्।
साधनार्थसमयं च महासाधनचतुर्थकम्॥

1. C ° र्द्धारि °। 2. A omits. 3. B ° बुद्धानां। 4. B भुंजते च। 5. C निरास। 6. A omits. 7. BC वज्रनिवास। 8. C ° ऋषि °। 9. BC ° सिद्धिसु।

विज्ञाय वज्रभेदेन ततः कर्माणि साधयेत् ।
सेवासमाधिसंयोगं भावयेत् बोधिमुत्तमम् ॥
उपसाधनसिद्ध्यग्रे[1] वज्रायतनविचारणम् ।
साधने चोदनं प्रोक्तं मन्त्राधिपतिभावनम् ॥
महासाधनकालेषु बिम्बं स्वमन्त्रवज्रिणः ।
मकुटेऽधिपतिं ध्यात्वा सिद्ध्यते ज्ञानवज्रिणः ॥
सेवाज्ञानामृते[2]नैव कर्त्तव्यं सर्वतः सदा ।
एषो हि सर्वमन्त्राणां सर्वमन्त्रार्थ[3]साधकः ॥
महाटवीप्रदेशेषु विजनेषु महत्सु च ।
गिरिगह्वरकुलेषु सदा सिद्धिरवाप्यते ॥

इत्याह भगवान् महासाधनवज्रः ।

अथ वज्रचतुष्केन[4] सेवा कार्या[5] दृढ़व्रतैः ।
त्रिवज्रकायमन्त्रेण[6] भावयन् सिद्धिमश्नुते ॥
चतुःसन्ध्यप्रयोगेन पंचस्थानेषु बुद्धिमान् ।
ओँकारज्ञान[7]वज्रेण ध्यात्वा सम्वरमा[8]विशेत् ॥
दिनानि सप्त पक्षं च माससमप्यब्दमेव च ।
उत्पाद्य वज्रसमयं लघु सिद्धिरवाप्यते ॥
विस्तरेण मया प्रोक्तं दिनभेदप्रचोदतः ।
पक्षाभ्यन्तरतः सिद्धिरुक्ता गुह्याग्रसम्भवैः ॥

तत्रेदमुपसाधनसम्वरविषयम् ।

1. A ° ध्यते । 2. A ° मुच । 3. A तन्त्रतत्त्वार्थ °, C मन्त्रतत्त्वार्थ । 4. A ° ष्कोणे, B वज्राचार्येण । 5. C सर्वा काया । 6. B समेतेन, C समानेन । 7. A omits ° ज्ञान ° । 8. A ° समाधिं ।

बुद्धकायधरः श्रीमान् त्रिवज्राभेद्यभावितः।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य करोतु[1] कायवज्रिणः॥[2]
दशदिक्संस्थिता बुद्धा त्रिवज्राभेद्यभाविताः।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य कुर्वन्तु कायलक्षितम्॥

तत्रेदं साधनसम्बरविषयम्॥

धर्मो वै[3] वाक्पथः श्रीमान् त्रिवज्राभेद्यभावितः।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य करोतु वाक्य[4]वज्रिणः॥
दशदिक्संस्थिता बुद्धास्त्रिवज्राभेद्यभाविताः।
अधिष्ठानपदं तस्य कुर्वन्तु वाक्पथोद्भवम्॥

[5]तत्रेदं महासाधनसम्बरविषयम्।

चित्तवज्रधरः श्रीमान् त्रिवज्राभेद्यभावितः।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य कुर्वन्तु चित्तवज्रिणः॥
दशदिक्संस्थिता बुद्धाः त्रिवज्राभेद्यभाविताः।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य कुर्वन्तु चित्तसम्भवाः[6]॥
बुद्धो वा वज्रधर्मो वा वज्रसत्त्वोऽपि वा यदि।
अतिक्रमेद्यदि मोहात्मा स्फुटेयुर्नात्र संशयः॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे समयसाधनाग्रनिर्देशपटलो द्वादशोऽध्यायः।

1. A कुर्वन्तु। 2. This verse is repeated in C. 3. A समाधौ। 4. A वाग्°। 5. B omits from तत्रेदं to चित्तसम्भवाः। 6. A वज्रिणः। C repeats दशदिक्संस्थिता to वाक्पथोद्भवम् after this.

त्रयोदशः पटलः ।

अथ भगवन्तः सर्वतथागता ज्ञानवज्राग्रचारिणः सर्वसत्वार्थसंभूता[1] बोधिसत्वाश्च धीमन्तः[2] प्रणिपत्य महाशास्तारं मुनिं सत्त्वार्थवज्रिणं पूजा[3]समयतत्त्वज्ञं वज्रघोषमुदीरयन् ।

अहो बुद्ध[4]नयं दिव्यमहो बोधिनयोत्तमम् ।
अहो धर्मनयं शान्तमहो मन्त्रनयं दृढम् ॥
अनुत्पन्नेषु धर्मेषु स्वभावातिशयेषु च ।
निर्विकल्पेषु धर्मेषु[5] ज्ञानोत्पादः प्रगीयते ॥
भाषस्व भगवन् रम्यं सर्वधर्म[6]समुच्चयम् ।
वज्रजापं महाज्ञानं त्रिकायाभेद्यमण्डलम् ॥
प्राप्यते बुद्धज्ञानानि त्रिवज्राभेद्यभावनैः ।
जपन् वज्रप्रयोगेन सर्वबुद्धैरधिष्ठ्यते ॥
कुलानां सर्वमंत्राणां कायवाक्चित्तलक्षणम् ।
मंत्रजापं प्रघोषाथ वज्रजापमुदाहरन्[7] ॥
बुद्धाश्च त्र्यध्वसंभूताः कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
संप्राप्ता ज्ञानमतुलं वज्रमंत्रप्रभावनैः ॥ इति ॥
अथ वज्रधरः शास्ता खवज्रज्ञानसंभवः ।
कर्ता स्रष्टा वराग्राग्रो वज्रजापमुदाहरत्[8] ॥

1. BC ° सम्भोगाः । 2. A वामतः । 3. A सर्वार्थ ° । 4. C ° धर्म ° । 5. AB भूतेषु । 6. AB ² मन्त्र ° । 7. A शृण्वन्तु ज्ञानसागराः । 8. C ° दीरयेत् ।

सर्वमंत्रार्थजापेषु त्रिवज्राभेद्यलक्षणम्।
त्रिभेदे[1] वज्रपर्यन्तो न्यासोऽयं त्रिवज्रमुच्यते॥

इत्याह च।

त्रिविधं स्फुरणं कार्यं कायवाक्चित्तसन्निधौ[2]।
अनेन जापवज्रेण वज्रचित्तसमो भवेत्॥
[3]बुद्धानां कायवाक्चित्तं ध्यात्वा पूजाप्र[4]कल्पनम्।
कर्त्तव्यं ज्ञानवज्रेण इदं बोधिसमावहम्[5]॥
अथवा स्फुरणं कार्यं त्रिभेदेन प्रति प्रति।
कायवाक्चित्तनैरात्म्यं ज्ञानचित्तेन संस्फ[6]रेत्॥
उच्चारयन् स्फरेद्वज्रं समाप्तौ संहारमादिशेत्।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां ज्ञानोन्मीलितचक्षुषाम्॥
कायवज्राभिसम्बोधिं भावाभावविचारणम्।
बुद्धकाय इति प्रोक्तः कायजापः स उच्यते॥
वाक्य[7]समय[8]संबोधिः शब्दाशब्दविचारणम्।
वाग्वज्र इति प्रोक्तो वाग्जापः स उच्यते॥
चित्तसमयसंबोधिः स्थितिवज्रविचारणम्।
वज्रचित्तमिति प्रोक्तं चित्तजापः स उच्यते॥
अथानुगमजापेन निःस्वभावेन चारुणा।
विचारणं चाध्वबुद्धेभ्यो रत्नजापः स उच्यते॥
स्फरणं कायमेघेन बुद्धक्षेत्रान्समन्ततः।
गमनागमनवज्रार्थममोघजापः स उच्यते॥

1. A °द्य°। 2. A सन्धिधौ। 3. These two lines are repeated in C. 4. A °ग्र°। 5. AB त्रिवज्रचित्तसमो भवेत्। 6. B° स्म°। 7. A °क्°। 8. A °याभि°।

शृणोति मन्त्राचरपदं खवज्रैर्घुष्टमण्डलम् ।
क्रोधसमयज्ञानेन क्रोधजापः स उच्यते ॥
[1]कामार्थं विह्वलीभूतान् सर्वंवाणहितैषिणः ।
सत्वा[2]न्मोहपदे[3] स्थाप्य मोहजाप इति स्मृतः ॥
रागवज्रोऽद्भवं वाचं कायवाक्चित्तसंस्थिताम् ।
सत्वान्[4] राग[5]पदे स्थाप्य रागजाप इति स्मृतः ॥
द्वेषवज्रोद्भवं चित्तं कायवाक्चित्तसंस्थितम् ।
सत्त्वान् द्वेषालये स्थाप्य द्वेषजापः स उच्यते ॥
त्रिवज्रसमयं तत्त्वं मध्यमं समयवज्रिणाम् ।
तदेव सर्व[6]वज्राणां जापो नपुंसक उच्यते ॥
वज्राधिपतयः सर्वे रागतत्वार्थचिन्तकाः[7] ।
कुर्वन्ति रागजां बोधिं सर्वसत्वहितैषिणीम् ॥
लोचनाद्या महाविद्या नित्यं कामार्थतत्पराः ।
सिध्यन्ति कामभोगैस्तु[8] सेव्यमानैर्यथेच्छतः ॥
मोहसमयसम्भूता[9] विद्याराजानो वज्रिणः ।
नपुंसकपदे सिद्धाः ददन्ति सिद्धिमुत्तमाम् ॥
क्रोधा द्वेषालये जाता नित्यं मारणतत्पराः[10] ।
सिध्यन्ति मारणार्थेन सेव्यमानैर्यथेच्छतः[11] ॥

इत्याह भगवान् महापुरुषसमयः ।

1. This line is incomplete in A. 2. C सर्वा ° । 3. C ° दं । 4. C सर्वान् । 5. C रागोदधि ° । 6. C समय ° । 7. C ° भावकाः । 8. C ° भोगेन । 9. A ° सुव्रता । 10. A has क्रोधात् द्वेषालये जाता नित्यं सिध्यन्ति मारणाः । 11. This line is incomplete in A.

हृदि मध्यगतं चक्रं भावयेत् ज्ञानवज्रि[1]णाम् ।
स्वच्छमण्डलमध्यस्थं चक्रमन्त्रार्थ[2]भावना ॥
हृदि मध्य[3]गतं वज्रं[4] भावयेत् ज्ञानवज्रिणः ।
वज्रमण्डलमध्यस्थं वज्रमंत्रार्थभावना ॥
हृदि मध्यगतं रत्नं भावयेत् रत्नज्ञानिनः ।
रत्नमण्डलमध्यस्थं रत्नमंत्रार्थभावना ॥
हृदि मध्यगतं पद्मं भावयेत् पद्मज्ञानिनः ।
धर्ममण्डलमध्यस्थं पद्ममंत्रार्थभावना ॥
हृदि मध्यगतं खड्गं भावयेत् खड्गज्ञानिनः ।
समयमण्डलमध्यस्थं खड्गमंत्रार्थभावना ॥
सर्वमण्डलपार्श्वेषु सर्वबुद्धान्निवेशयेत् ।
पंचरश्मिप्रभेदेन[5] स्फारयन्[6] बोधिमाप्नुते ॥
स्फुरणं सर्वमंत्राणां द्विधाभेदेन कीर्तितम् ।
त्रिकायवज्रभेदेन संहारस्फरणं भवेत् ॥
कायस्वभावं कायेन चित्तं चित्तस्वभावतः ।
वाचं वाचस्वभावेन पूज्य पूजामवाप्नुयात् ॥
महामण्डलचक्रेण पंचवज्रविभावना ।
मध्ये त्वधिपतिं ध्यात्वा स्वबिम्बं त्रिकायवज्रिणम् ॥
बिम्बं स्वमंत्रवज्रस्य मण्डलानां चतुष्टयम्[7] ।
चतुर्वर्णेन संकल्प्य हृदि मंत्रार्थभावना ॥
वज्रचतुष्टयं कर्म[8] करोति ध्यानवज्रिणः ।
एषो हि सर्वमंत्राणां रहस्यं परमशाश्वतम् ॥

1. C° चक्रि°। 2. मध्यचक्रार्थ°। 3. B वज्र°। 4. B चक्रं। 5. C° प्रदेशेन। 6. AC° येत्। 7. AB° ये। 8. A° यमिदं।

शान्तिके लोचनाकारं पौष्टिके पद्मवज्रिणाम् ।
वश्ये वैरोचनपदं वज्रक्रोधोऽभिचारके ॥
इदं तत् सर्वमंत्राणां गुह्यं त्रिकायसंभवम् ।
निर्मितं ज्ञानवज्रेण क्रियानाटकलक्षितम् ॥
अभक्तिवादिनः सत्त्वा निन्दकाचार्यवज्रिणे ।
अन्येषामपि दुष्टानामिदं कार्यं प्रचोदनम् ॥

इत्याह भगवान् महाज्ञानचक्रवज्रः ।

त्रैधातुकस्थितान्सर्वान् बुद्धकाये[1] विभावयेत् ।
सम्पुटोद्घाटिता[2]न् कृत्वा ततः कर्मप्रसाधनम् ॥
खधातुमध्यगं वज्रं पंचशूलं चतुर्मुखम् ।
सर्वाकारवरोपेतं वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥
त्र्यध्वसमयसंभूतं बुद्धचक्रं विभावयेत् ।
दक्षपाणाविदं कार्यं बुद्धचक्रं महाबलम् ॥
सत्त्वान् दशदिक्संभूतान् बुद्धकायप्रभेदतः ।
संहृत्य पिण्डयोगेन स्वकाये तान् प्रवेशयेत् ॥
स्फुरयन्तु पुनः कार्यं बुद्धानां ज्ञानवज्रिणाम् ।
क्रुद्धान् क्रोधाकुलान् ध्यात्वा विकटोत्कटभीषणान् ॥
नानाप्रहरणहस्ताग्रान् मारणार्थाग्रचिन्तकान् ।
घातयन्तो महादुष्टान् वज्रसत्त्वमपि स्वयम् ॥
बुद्धास्त्रिकायवरदाः त्रिवज्रालयमण्डले ।
ददाति सिद्धिं मोहात्मा म्रियते नात्र संशयः ॥
दिनानि सप्तेदं कार्यं बुद्धस्यापि न सिध्यति ।

1. B स बुद्धान् । 2. A सम्पूर्ण घोटितं, C सम्पुटोद्योतिकां ।

॥ वज्रसमयाज्ञाचक्रो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगं चक्रं वज्रज्वालाविभूषितम् ।
सर्वाकारवरोपेतं वैरोचनं प्रभावयेत् ॥
त्र्यध्वसमयसंभूतान् वज्रसत्त्वान् महायशान् ।
वज्रं स्फुलिङ्गगहनं पाणौ तस्य विभावयेत् ॥
सत्त्वान् दशदिक्[1]संभूतान् वज्रकायप्रभेदतः ।
संहृत्य रश्मियोगेन स्वकाये तान् प्रवेशयेत् ॥
स्फुरणं सर्ववज्राणां कार्यं ज्ञानाग्रबुद्धिना[2] ।
शृण्वन्तु सर्वबुद्धात्मा कायवाक्चित्तयोगिनः[3] ॥
अहं वज्रधरः श्रीमान् आज्ञाचक्रप्रभेदतः ।
वज्रेणादीप्तवपुषा स्फारयामि त्रिकायजान् ॥
लंघयेद्यदि समयं विशीर्यंते न संशयः ।

॥ चक्रसमयाज्ञावज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेद्बुद्धमण्डलवज्रिणम् ।
यमान्तकं महाचक्रं खवज्राख्यं प्रकल्पयेत् ॥
बुद्धांश्च त्र्यध्वसंभूतान्[4] प्रविष्टांस्त्रिकायमण्डले ।
पुनः संस्फारयेद्बुद्धान् यमान्तकाकारसन्निभान् ॥
सत्त्वांश्च त्र्यध्वसम्भूतान् रिपूणां दुष्टचेतसाम् ।
घातितान् भावयेत् क्रुद्ध इदं वज्राज्ञामण्डलम् ॥

॥ सर्वसमयसंभवयमान्तकसमान्य[5]त्रिकायाज्ञावज्रो नाम समाधिः ॥

1. A ° दिशि । 2. AC ° वस्तुना । 3. A ° योगतः । 4. B ° सत्त्वांश्च । 5. AB omit ° समान्य ° ।

कायवाक्चित्तवज्रैस्तु स्वमन्त्रार्थगुणेन वा ।
अथवा [पौष्प][1]समये आज्ञाचक्रप्रवर्त्तनम्[2] ॥
रक्षार्थं सर्वमन्त्राणां कार्यं ज्ञानाग्रवज्रिणाम् ।
इदं तत् सर्वबुद्धानां बोधिरक्षार्थमुच्यते ॥

इत्याह भगवान् बोधिचित्तः ।

स्ववज्रमध्यगं धर्मं वैरोचनाग्रसंभवम् ।
ध्यात्वा त्रिकायवज्राग्र्[3] आसनन्तु प्रकल्पयेत् ॥
खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विभावयेत् ।
मन्त्राक्षरपदं ज्ञानं चित्ताकारं प्रकल्पयेत् ॥
पुनस्तु संस्फरेत् बुद्धान् चित्तवज्रप्रभावितान्[4] ।
चित्तवज्रमिति कृत्वा त्रिकाये तान् प्रवेशयेत् ॥

इत्याह भगवान् स्ववज्रसमयः ॥ वज्रमन्त्ररत्नप्रद्योतकरो नाम समाधिः ॥

सर्वाकारवरोपेतं वज्रसत्त्वं विभावयेत् ।
बुद्धांस्तु क्रमशः स्थाप्य जलस्योपरि चंक्रमेत्[5] ।
समयोदकप्रयोगेन मूर्ध्नि पादविभावनम् ॥

इत्याह भगवान् स्वभावशुद्धः ।। वज्रोदधिपदाक्रान्तो नाम समाधिः ।।

माहेन्द्रमण्डलं ध्यात्वा मध्ये क्रोध[6]कुलं न्यसेत् ।
कर्मवज्रपदाक्रान्तं मूर्ध्नि तस्य विभावयेत् ॥

इत्याह च ।। सर्वतीर्थप्रवा[7]दिस्तम्भनवज्रो नाम समाधिः ॥

1. A ° त्पौष °, B पौष °, C ° ह्नौष ° (?) । 2. A ° प्रयोजनम् । 3. A त्रिकायं, C त्रिवज्राग्रं । 4. C ° विना । 5. C कल्पयेत् । 6. B ° धा ° । 7. BC परवा ° ।

क्रोधाकारं त्रिवज्राग्रान् पीतकिंजल्कसन्निभान् ।
गिरिराज इव सर्वान् ध्यात्वा मूर्ध्नि प्रभावयेत् ।
बुद्धसैन्य[1]मपि स्तम्भे[2] म्रियते नात्र संशयः ॥
इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तसंभवः ॥ सर्वसैन्यस्तम्भनो नाम समाधिः ॥

रिपुसन्त्रासनसमये इदं ध्यानं प्रकल्पयेत् ।
अतिक्रमेद्यदि बुद्धः स्फुटते नात्र संशयः ॥
इत्याह भगवान् त्रिवज्रसमयः ।

हूँकारकीलकं ध्यात्वा पञ्चशूलप्रमाणतः ।
वज्रकीलं कृतं तेन हृदये तद्विभावयेत् ।
बुद्धसैन्यमपि क्रुद्धं नाशं गच्छेन्न संशयः ॥
॥ रिपुमहापहारो[3] नाम समाधिः ॥

नगरे वाऽप्यथवा ग्रामे विषये वा प्रयोजयेत् ।
अनेन नित्यं भवेत् शान्तिः सर्वरोगविवर्जिता ॥
अन्तरिक्षगतं वज्रं पञ्चशूलं प्रभावयेत् ।
कल्पोद्दाहमिव ध्यात्वा पुनः संहारमादिशेत् ॥
स्फुरणं च पुनः कार्यं रत्नचिन्तामणिप्रभैः ।
भावयेत् धर्ममेघान्[4] वै अभिषेकं समादिशेत् ॥
अनेन ध्यानवज्रेण दुष्पूरोऽपि प्रपूर्यते[5] ।
स भवेत् चिन्तामणिः श्रीमान् दानवज्रप्रसाधकः ॥
बुद्धमेघैर्महाधर्मैर्वज्रसत्त्वैश्च तत् स्फुरेत् ।

1. B ° संघ ° । 2. ABC स्तम्भे । 3. BC ° मोहापहो । 4. AB ° संघान् । 5. C ° रयेत् ।

विकल्पासंख्येयस्थानं सर्वबुद्धैरधिष्ठ्यते ।
इदं तत् सर्वबुद्धानां कायगुह्यमनाविलम् ॥
॥ सर्वसत्त्वरोगापनयनवज्रसंभवो नाम समाधिः ॥
ध्यानवज्रेण समादानं यत्र स्थाने समाचरेत् ।
अनेन ध्यानयोगेन तिष्ठन् बुद्धैरधिष्ठ्यते ॥
ध्वजामृतमहारागं वज्रकीलं प्रभावयेत् ।
निखनेद्दशदिक्चक्रं स्फुलिंगज्वालसन्निभम् ॥
कृत्वाह च ॥ जगद्विजयशान्तिवज्रो नाम समाधिः ॥
खधातुमध्यगं चिन्तेत् शान्तिमण्डलमुत्तमम् ।
बिम्बं वैरोचनं ध्यात्वा हृदयेऽथ प्रविन्यसेत् ॥
खधातुं लोचनाद्यैश्च[1] परिपूर्णं विभावयेत् ।
संहृत्य रश्मिपिण्डेन आरम्भस्य निपातने[2] ॥
रोमकूपाग्रविवरैर्बुद्धमेघान् स्फरेत् व्रती[3] ।
अभिषेकं तदा तस्य बुद्धमेघा ददन्ति हि ।
अनेन वज्रसमयः श्रीमान् भवति तत्क्षणात् ॥
॥ बुद्धसमयमेघ[4]व्यूहो नाम समाधिः ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत् माहेन्द्रमण्डलं शुभम् ।
बिम्बं धर्मपरं[5] ध्यात्वा हृदये वाऽथ विन्यसेत् ॥
खधातुभवनं[6] रम्यं पाण्डराद्यैः प्रपूरयेत् ।
[7]संहरेत् रश्मिपिण्डेन रत्नचिन्तामणिप्रभम् ॥

1. AB °स्तु। 2. AC °तयेत्। 3. C बुधः। 4. C omits °मेघ°। 5. A °धरं°। 6. AB °मे। 7. Two lines from here are repeated in B and C.

कायवाक्चित्तनिलयेऽर्थिने[1] तच्च निवेदयेत् ।
रोमकूपाग्रविवरे रत्नमेघान् स्फरेत् व्रती ॥
भावयेत् धर्ममेघान्वै ह्यभिषेकं समादिशेत् ।
अनेन ध्यानवज्रेण दुष्पूरोऽपि प्रपूर्यते[2] ।
स भवेत् चिन्तामणिः श्रीमान् दानवज्राग्र[3]साधकः ॥

॥ धर्मसमयमेघव्यूहो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगं चिन्तेत् वज्रचन्द्रार्थ[4]मण्डलम् ।
बिम्बं खवज्रधर्माग्रमर्थिनो हृदि वि[5]न्यसेत् ॥
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च परिपूर्णं खमण्डलम् ।
पञ्चरश्मिप्रयोगेण तेजस्तत्र निपातयेत् ॥
स भवेत् तत्क्षणादेव सर्वबुद्धमनोज्ञकः ।
मञ्जुश्रीतुल्यसङ्काशः स भवेत् पर[6]कर्मकृत् ॥
ददाति च प्रहृष्टात्मा ह्यभिषेकं महोत्सुकः ।
वशमानयति जनान् सर्वान्[7] दर्शनेनैव चोदितान्[8] ॥

॥ रत्नसमयमेघव्यूहो नाम समाधिः ॥

खवज्रं राक्षसैः क्रूरैश्चण्डैः क्रोधसुदारुणैः ।
शृगालैर्विविधैः काकैर्गृध्रैः श्वानैः प्रभावयेत् ॥
आग्नेयमण्डलस्थं तु[9] भावयेत् रिपवः सदा ।
अपकारी सर्वबुद्धानां ध्यात्वा योगं प्रयोजयेत् ॥
अन्त्रमज्जारुधिराद्यं सर्वाकृष्टं प्रभावयेत् ।
नानाप्रहरणधरैराक्रान्तो[10] म्रियते रिपुः ॥

1. C1 ° र्थिनेदं, C2 A ° र्थिनं तु । 2. B ° पूरयेत् । 3. C ° ग्रार्थं ° । 4. C ° र्कं ° । 5. A हृदये । 6. A ° द ° । 7. AC जगत् सर्वं । 8. AC ° तः । 9. A ° लंस्तम्भ । 10. AB add प्रभावयेत् ।

बुद्धो वज्रधरो वापि यद्यनेन प्रभाव्यते ।
पञ्चाभ्यन्तरपूर्वेण म्रियते नात्र संशयः ॥

॥ वज्रमेघसमयव्यूहो नाम समाधिः ॥

त्रिमुखं वैरोचनं चिन्तेत् शरत्काण्डसमप्रभम् ।
सितकृष्णमहारक्तं जटामुकुटमण्डितम् ॥
त्रिमुखं वज्रिणं चिन्तेत्कृष्णरक्तसिताननम् ।
जटामुकुटधरं दीप्तं लोकधातुसमाकुलम् ॥
त्रिमुखं रागिणं चिन्तेद्रक्तकृष्णसिताननम् ।
जटामुकुटसंभोगं भावयन् सिध्यते ध्रुवम् ॥
चक्रं वज्रं महापद्मं सव्य[1]पाणौ विभावयेत् ।
षड्भुजान् भावयेत् वज्रान्नानाप्रहरणधरान् शुभान् ॥
लोचनां त्रिमुखां चिन्तेत् सर्वसत्त्वहितैषिणीम् ।
सितकृष्णमहारक्तां चारुरूपां विभावयेत् ॥
स्ववज्रमैत्रीं महाराज्ञीं त्रिमुखां भावयेत्सदा ।
कृष्णरक्तसिताकारां चारुरूपां विभावयेत् ॥
वाग्वज्रीं च[2] महाराज्ञीं त्रिमुखां भावयेत्सदा ।
रक्तसितकृष्णाकारां चारुवर्णां विभावयेत्[3] ।
वज्रोत्पलधरां विद्यां त्रिमुखां कान्तिसुप्रभाम् ॥
पीतकृष्णसिताकारां भावयन् ज्ञानमाप्नुयात् ।
यमान्तकं महाक्रोधं त्रिमुखं क्रुद्ध[4]सुप्रभम् ॥
भयस्यापि भयं तीव्रं कृष्णवर्णं विभावयेत् ।
अपराजितं महाक्रोधमट्टाट्टहासनादिनम् ॥

1. A ° दक्षिण ° । 2. ° च्च A मैत्रीं । 3. These two lines are repeated in A and C. 4. A ° क्रुद्ध ° ।

त्रिमुखं स्फुलिंगगहनं विस्फुरन्तं विचिन्तयेत् ॥
हयग्रीवं महाक्रोधं कल्पोद्दाहमिवोद्भवम् ।
त्रिमुखं दुष्टपदाक्रान्तं भावयेत् योगतः सदा ॥
वज्रामृतं महाक्रोधं स्फुलिंगाकुलचेतसम् ।
दीप्तवज्रनिभं क्रूरं भयस्यापि भयप्रदम्[1] ॥
टक्किराजं महाक्रोधं त्रिमुखं त्रिभयप्रदम् ।
चतुर्भुजं भयस्याग्रं टक्किराजं प्रभावयेत् ॥
महाबलं महावज्रं त्रैलोक्यार्थार्थधारिणम्[2] ।
नाशकं सर्वदुष्टानां त्रिमुखं भावयेत् सदा[3] ॥
नीलदण्डं[4] महाक्रोधं[5] त्रैलोक्यस्य भयप्रदम्[6] ।
त्रिमुखं त्रिवज्रसंभूतं तीक्ष्णज्वालं प्रभावयेत् ॥
वज्राचलं महाक्रोधं किंकरं वज्रसंभवम् ।
खड्गपाशधरं सौम्यं त्रिमुखं भावयेत् व्रती ॥
एकाक्षरं[7] महोष्णीषं विस्फुरन्तं समन्ततः ।
त्रिमुखं वज्रिणं[8] दीप्तं भावयेत् ध्यानमण्डले ॥
शुम्भं ज्ञानाग्रधरं क्रूरं भयोदधिसमप्रभम् ।
त्रिमुखं ज्वालार्चिवपुषं भावयेत् ध्यानसुप्रभम् ॥
तेजोराशिजयोष्णीषं ये चान्ये मन्त्रवज्रिणः ।
एभिः समयसंभोगैर्भावनीयाः प्रति प्रति ॥
अमितानि समाधीनि मन्त्राणां समुदाहृताः[9] ।

1. B भयंकरं । 2. A ° कधातुहारिणम्, C ° क्यार्थान्तहारिणम् ।
3. In B and C the descriptions of वज्रामृत and टक्किराज follow this line. 4. A adds च । 5. C ° कायं । 6. C भयंकरं । 7. B ° न्तरं ।
8. C चक्रिणं । 9. B ° दीरयेत् ।

एकैकस्य तु क्रोधस्य बहुत्वे तु विशिष्यते ॥
खधातुमध्यगं चिन्तेत् स्वच्छमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा वैरोचनं प्रभावयेत् ॥
स्वच्छं चन्द्रनिभं शान्तं नानारश्मिसमप्रभम् ।
आदर्शमिव संभूतं त्रैधातुकस्य मण्डलम् ।
सर्वालङ्काररचितं ध्यात्वा बोधिं स पश्यति ॥
अनेन बुद्धमाहात्म्यं सर्वलोक[1]वशंकरम् ।
प्राप्यते जन्मनीहैव ध्यानवज्रप्रभावनैः ॥
॥ वैरोचनसमय[2]संभवचारुवज्रो नाम समाधिः ॥
खधातुमध्यगं चिन्तेत् वज्रमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥
स्वच्छकायनिभं क्रुद्धं नानाज्वालभयप्रदम् ।
सर्वाकारवरोपेतं सर्वालङ्कारभूषितम् ।
ध्यात्वा ज्ञानपदं शान्तं लघु वज्रत्व[3]माप्नुयात् ॥
अनेन वज्रमाहात्म्यं सर्वसत्त्ववशंकरम् ।
प्राप्यते जन्मनीहैव ध्यानवज्रप्रयोगतः[4] ।
॥ सर्ववज्रसमयसंभवचारुवज्रो नाम समाधिः ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेद्धर्ममण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा धर्मसत्त्वं[5] विचिन्तयेत् ॥
स्वच्छकायधरं सौम्यं सर्वालङ्कारभूषितम् ।
रश्मिमेघमहाचक्रं[6] विस्फुरन्तं प्रभावयेत् ॥

1. A °सत्त्व° । 2. A omits °समय° । 3. A °सत्त्व° । 4. AC °प्रचोदितः । 5. A तत्त्वं । 6. A °वज्रं ।

अनेन धर्ममाहात्म्यं त्रिकायाभेद्यसम्भवम् ।
प्राप्यते जन्मनीहैव ज्ञानोदधिविभूषणम् ॥

॥ धर्मसत्त्व[1]समयसंभवचारुवज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् चक्र[2]मण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा लोचनाग्रीं विभावयेत् ॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नानाभरणभूषिताम् ।
सर्वलक्षणसंपूर्णां त्रिकायाग्र[3]धारिणीम्[4] ॥
पाणौ प्रभावयेत् चक्रं त्रैधातुकवशङ्करम् ।
सर्वसिद्धिकरं ज्ञानं चक्रं चिन्तामणिप्रदम् ॥

॥ लोचनासमयाज्ञानहस्ताग्रवती नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् चन्द्र[5]मण्डलमुत्तमम् ॥
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा खवज्राग्रीं प्रभावयेत् ।
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नीलोत्पलसमप्रभाम् ॥
सर्वलक्षणसंपूर्णां खमायाग्रीं विभावयेत् ।
पाणौ नीलोत्पलं चक्रं[6] त्रैधातुकनमस्कृतम् ॥
बुद्धबोधिकरं दिव्यं रहस्यं सिद्धिवज्रिणाम् ।

॥ खभानुरश्मिमेघवज्राल्हादनवती नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेद्धर्ममण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा धर्मवज्रीं प्रभावयेत् ॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं पद्मरागेन्द्रसन्निभाम् ।
मायाजालाग्रसंभूतां रागरत्नवरप्रियाम् ॥

1. A °वज्र°। 2. A चन्द्र°। 3. A त्रिमायाग्र,° C त्रियानाग्र°। 4. BC add बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा खवज्राग्रीं प्रभावयेत्। after this line. 5. C वज्र°। 6. C रत्नं।

सर्वलक्षणसंपूर्णां सर्वालङ्कारभूषिताम् ।
पाणौ रक्तोत्पलं दिव्यं सर्वबुद्धप्रभावितम् ॥
धर्मज्ञानाकरं दिव्यं गुह्यं समयवज्रिणाम् ।
॥ धर्मसमयतत्त्वाभिसम्बोधिदर्शनवज्रो नाम समाधिः ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सिद्धिमण्डल[1]मुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा तारार्ग्रीं तु प्रभावयेत् ॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नानाभरणभूषिताम् ।
पीतवर्णनिभां ध्यात्वा स्त्रीशाठ्य[2]मदनोत्सुकाम् ॥
पाणौ प्रभावयेत् व्यक्तं उत्पलं पीतसन्निभम् ।
वज्रसमाधिसंभूतं सर्वसत्त्वनमस्कृतम् ॥
॥ समयताराग्रवती नाम समाधिः ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा यमान्तकाग्रं विभावयेत् ॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं संक्रुद्धं भव[3]मण्डलम् ।
रक्ताक्षं[4] दंष्ट्राविकटं खड्गपाणिं विभावयेत् ॥
मुकुटे वैरोचनपदं ध्यात्वा तुष्यन्ति वज्रिणः ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो ज्ञानवज्रिणाम् ॥
॥ यमान्तकस्फुरणावभास[5]व्यूहो नाम समाधिः ॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वाऽपराजिताख्यं प्रभावयेत् ॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं सर्प[6]मण्डितमेखलम् ।
विकरालं विकटवक्त्रं[7] सितवर्णं प्रभावयेत् ॥

1. B° लक्षण°। 2. A स्त्रिसाध्य°। 3. A सूर्य°। 4. A चक्राक्षं। 5. A° सन°। 6. A सूर्य°। 7. C° क्षं।

मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्यन्ति वज्रिणः।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो ज्ञानवज्रिणाम्॥

॥ अपराजितवज्र[1]व्यूहो नाम समाधिः॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा हयग्रीवं[2] प्रभावयेत्॥
स्फुलिङ्गगहनं क्रुद्धं[3] विस्फुरन्तं समन्ततः।
सर्वदुष्टपदाक्रान्तं रक्तवर्णं[4] विभावयेत्॥
मुकुटेऽमितसंबुद्धं ध्यात्वा तुष्यन्ति वज्रिणः।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो ज्ञानवज्रिणाम्[5]॥

॥ हयग्रीवोत्पत्ति[6]संभवव्यूहो नाम समाधिः॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा वज्रामृतं प्रभावयेत्॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं वज्रमेघसमाकुलम्।
क्रुद्धं सरोषणं कृष्णं तीक्ष्णदंष्ट्रं प्रभावयेत्॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्यति क्रोधधृक्।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः॥

॥ अमृतसमयसम्भववज्रो नाम समाधिः॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा टक्किराजं प्रभावयेत्॥
क्रूरं विकृतकेशा[7]ग्रं भयस्यापि भयङ्करम्।
सर्वालङ्कारसंपूर्णं भावयेत् वज्रसुप्रभम्[8]॥

1. B omits °वज्र°। 2. BC °वज्रं°। 3. A दीप्तं। 4. A °विम्बं। 5. C वज्रधारिणाम्, B °धारिणाम्। 6. A °त्पादन°। 7. A देहो°। 8. A °मुत्तमम्।

मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम्[1] ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ ध्यानवज्रसम्बोधिरतिर्नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा महाबलं प्रभावयेत् ॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं विवज्ज्वालयमण्डलम् ।
क्रूरं पाश[2]धरं क्रुद्धं भावयेत् बलवज्रिणम् ॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ त्रिबलवज्रो[3] नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा नीलवज्रं प्रभावयेत् ॥
कृष्णरूपधरं तीक्ष्णं कृष्णोदधिविवर्धनम् ।
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं भावयेत् दण्डवज्रिणम् ॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टि[4]प्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ वज्रदण्डसमयाग्रवती नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा अचलाग्रं विभावयेत् ॥
कैकरं विकृतं क्रुद्धं पाशखड्गधराकुलम्[5] ।
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं भावयेदचलवज्रिणम् ॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।

1. C मर्दनं । 2. B पाप ° । 3. A त्रिवज्रमहाबलो । 4. C पुष्टि ° । 5. A ° धरांकुशं ।

एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ खवज्रधातु[1]समयपदाक्रान्तो नाम समाधिः ॥

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा विद्याचक्रं विभावयेत् ॥
सर्वलक्षणसंपूर्णं चक्र[2]ज्वालापरिवृतम् ।
उष्णीषचक्रसमयं विस्फुरन्तं प्रभावयेत् ॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ उष्णीष[3]विद्याचल[4]चक्रो नाम समाधिः ॥

खवज्र[5]मध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा वज्रसुम्भं प्रभावयेत् ॥
तीक्ष्णज्वालार्चिर्वपुषं स्फुरन्तं मेघवर्चिणम् ।
वज्रहस्तं महाज्वालं भावयन् सिद्धिमाप्नुयात् ॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ वज्रसमयसुम्भवज्रो नाम समाधिः ॥

निरोधक्रोधचक्रेण बुद्धचक्रनिषेविणा[6] ।
समाधिवज्रज्ञानानि सिध्यन्ते वज्रमण्डलात् ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे समयव्यूहतत्त्वार्थभावनासम्बोधिपटलस्त्रयोदशोऽध्यायः ।

1. C omits °धातु° । 2. B वज्र° । 3. A adds °समय° । 4. A °धर° । 5. A °धातु° । 6. A °वर्णं ।

चतुर्दशः पटलः ।

अथ भगवान् सर्वतथागतसमयाधिपतिर्महावज्रधरः शान्ति[1]समयाग्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वतथागतभार्यां कायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ रु रु स्फुरु ज्वल तिष्ठ सिद्धलो[2]चने सर्वार्थसाधनि स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां सर्वसम्पन्नमनीषिणः ।
तुष्टा हर्षं समापेदे बुद्धवज्रमनुस्मरन् ॥
बुद्धानां शान्तिजननी सर्वकर्मप्रसाधनी ।
मृतसंजीवनी प्रोक्ता वज्रसमयचोदनी ॥

इत्याह च ॥

अथ भगवांस्त्रिकायसमयक्रोधवज्रः भावाभावसमयवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्ववज्रधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ शङ्करे शान्तिकरे घुट्ट घुट्ट घुट्टनि घातय घातय[3] घुट्टनि स्वाहा[4] ॥

अथास्यां गीतमातायां त्रिवज्राभेद्यवज्रिणः ।
उत्फुल्लचारुनयना वज्रचित्तमनुस्मरन् ॥
रक्षावज्रप्रयोगेषु नित्यं कर्मप्रसाधनी ।
महावज्रभयार्तानां नित्यं बलकरी स्मृता ॥

1. C शास्ता । 2. C रो ° । 3. B omits. 4. A gives घुट्ट घुट्टनि स्वाहा only.

अथ भगवान् महाराग[1]समयावलोकनं नाम समाधिं समापद्येमां धर्मकायाग्रभार्यां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास[2]।

॥ ओँ कटे विकटे[3] कटङ्कटे करोटवीर्ये स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां वज्रधर्माग्रचा[4]रिणः।
तुष्टा ध्यानं समापेदे वज्रधर्ममनुस्मरन् ॥
धर्मपुष्टिं बलं नित्यं महाक्रोधवती सदा।
करोति जापमात्रेण वाग्वज्रस्य वचो यथा[5] ॥

अथ भगवान् समन्तसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येमां समयस[6]त्त्वाग्रभार्यां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास।

॥ ओँ तारे तुत्तारे तुरे स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां सर्वबुद्धा महात्मनाः।
हर्षिता ज्ञानमापेदे वज्रकायमनुस्मरन् ॥
बुद्धवज्रमहासैन्यं सत्त्वधातुं समन्ततः।
करोति दासवत् सर्वं निश्चेष्टं वशकृत् जयात् ॥

इत्याह च ॥

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतो विमलरश्मिमेघव्यूहवज्रं[7] नाम समाधिं समापद्येमं वज्रयमान्तक-महा[8]क्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास[9] ॥

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम्। ओँ ख ख खाहि खाहि सर्वदुष्ट[10]दमक असिमूषलपरशुपाशहस्त चतुर्मुख

1. A °ज°। 2. C °रयत्। 3. AC add निकटे। 4. A धा°। 5. A °धरो यथा। 6. C °त°। 7. B omits °वज्रं and A omits °व्यूह°। 8. B °वज्र°। 9. AB °येत्। 10. A adds °सत्त्व°।

चतुर्भुज षट्चरण आगच्छागच्छ[1] सर्वदुष्टप्राणहारिणे महा-विघ्नान्तक[2] विकृतानन सर्वभूतभयङ्कर अट्टाट्टहासनादिने व्याघ्रचर्मनिवसने[3] कुरु कुरु सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द सर्व-मन्त्रान् भिन्द भिन्द परमुद्राणा[4]कर्षय आकर्षय सर्वभूतान् निर्मथ निर्मथ सर्वदुष्टान् प्रवेशय प्रवेशय मण्डलमध्ये वैव स्वतजीवितान्तकर कुरु कुरु मम कार्यं[5] दह दह पच पच मा विलम्ब विलम्ब समयमनुस्मर हूँ हूँ फट् फट् स्फोटय स्फोटय सर्वाशापरिपूरक सर्वान् नाशय रिपून् कर कर[6] हे हे भगवन् किं चिरायसि मम सर्वार्थान् साधय साधय स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे बुद्धा महायशाः ।
भीताः संत्रस्तमनसो वज्रचित्तमनुस्मरन् ॥
कपालं निर्व्रणं प्राप्य चारुरूपं मनीषिणाम् ।
पादाक्रान्तगतं कृत्वा मन्त्रमेनमनुस्मरन्[7] ॥
लोचनां मामकीं चापि महावज्रकुलोच्चयाम् ।
द्विचीन् वारान् समुच्चार्य ध्रुवमाकृष्यते क्षणात् ॥

इत्याह च भगवान् [8]बोधिचित्तवज्रः ॥

अथ भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतः समयरश्मिघ[9]नाग्रं नाम समाधिं समापद्येममम्तसमयवज्रक्रोधं स्वकायवाक्-चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । नमो वज्रक्रोधाय

1. A गच्छ गच्छ । 2. A विघ्नघातक । 3. C निवेशने । 4. A °मन्त्रा° । 5. B °यं । 6. A adds सर्वाशापरिपूरक । 7. C स्मरेत् । 8. BC omit °बोधि before चित्त । 9. A गह° ।

महादंष्ट्रोत्कटभैरवाय असिमुसलपरशुपाश[1]गृहीतहस्ताय ओँ अमृतकुण्डलि ख ख खाहि खाहि तिष्ठ तिष्ठ बन्ध बन्ध हन हन दह दह गर्ज गर्ज विस्फोटय विस्फोटय सर्वविघ्नविनायकान् महागणपतिजीवितान्तकराय[2] स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे बुद्धा महायशाः ।
मूर्च्छिता भयमापेदे वज्रकाय[3]मनुस्मरन् ॥
सर्वमन्त्रप्रयोगेषु वज्रोच्चाटनकर्मणि ।
उच्चाटयति विधिना बुद्धसैन्यमपि स्वयम् ॥

अथ भगवान् रत्नकेतुस्तथागतो बुद्धरश्मिवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं वज्रापराजितमहा[4]क्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओँ हूँ जिनरिटि हें[5] हूँ हूँ फट् फट्[6] स्वाहा ॥

अथास्मिन् गीत[7]मात्रे तु सर्वे बुद्धा महायशाः[8] ।
भीताः सन्त्रस्तमनसो बोधिचित्तमनुस्मरन् ॥
राक्षसव्याडक्रूरेषु महाभयसमाकुले ।
करोति विधिवत् कर्म वज्रचित्तमनुस्मरन्[9] ॥

अथ भगवान् अमितायुस्तथागतोऽमितसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येमं पद्मसम्भव[10]वज्रक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

1. C पाशपरशु ; परशु in A. 2. B ° काय । 3. A ° म । 4. BC omit. 5. C ° रितिह, A ° रिटिटादा । 6. B omits. 7. A भाषित ° । 8. A ° मजाः । 9. C प्रयुञ्जनात्, A प्रपूजनात् । 10. A ° वं नाम महा ° ।

11

नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम्। ओँ हूँ हूँ हूँ तरुल विरुल सर्वविषघातक ज्वलितविस्फुलिङ्गाट्टाट्टहास केसरिसटाटोपटङ्कारवज्रखुर[1]निर्घातन[2]चलितवसुधातल निश्वासमारुतोत्[3]क्षिप्तधरणीधर भीषणाट्टाट्टहास अपरिमितबलपराक्रम आर्यगणभीतभूतगणाध्युषित बुद्ध बुद्ध हयग्रीव खाद खाद परमन्त्रान् छिन्द छिन्द सिद्धिं मे दिश[4] आवेशय[4] सर्वज्वरपिपासा[5]दीन् सर्वग्रहेष्वप्रतिहतो भव वज्रदंष्ट्र किं चिरायसि इमं सर्व[6]दुष्टग्रहं दुष्टसङ्घ[7] वा धुन धुन विधुन विधुन मथ मथ मट मट घातय घातय बन्ध बन्ध बुद्धधर्मसङ्घानुज्ञातकर्म कुरु शीघ्रम्। हयग्रीवाय फट्[8] वज्रगात्राय फट् वज्रनेत्राय फट् वज्रदंष्ट्राय फट् वज्रखु[9]राय फट् वज्रखु[10]रनिर्घातनाय फट् परमन्त्रविनाशाय फट् त्रैलोक्यभयङ्कराय फट् सर्वकर्मेष्वप्रतिहताय फट् वज्रकुलसन्त्रासनाय फट् हूँ हूँ हूँ फट् फट् फट् स्वाहा॥

अथास्मिन् विनिःसृत[11]मात्रे धर्मवज्रा महाग्रजाः।
भीताः संमूर्च्छमापेदे ज्ञानराजमनुस्मरन्॥
खधातुं विषसम्पूर्णं वज्रहालाहलप्रभम्।
करोति निर्विषं सर्वं[12] क्रोधराजप्रचोदनैः॥

इत्याह च।

अथ भगवान् अमोघसिद्धिस्तथागतः अमोघसमय[13]सम्भव-

1. C °क्षुर°। 2. CB omits °चलित°। 3. C °तो। 4. A repeats. 5. AB पिपाचा°। 6. AB omits. 7. A सर्पं°। 8. C adds वज्राय फट्। 9. A °स्व°। 10. A °ग्नर°। 11. A निश्चारित°। 12. BC read instead समाधिविधिभेदेन। 13 BC omit.

केतुवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं नीलवज्र[1]दण्डक्रोधराजं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम्। ओँ एह्येहि भगवन् नीलवज्रदण्ड तुरु तुरु हुलु हुलु हाहा[2] गुलु गुलु गुलापय गुलापय क्रम क्रम भगवन् वायुवेगेन भूतान् शीघ्रं दह दह दर दर वह वह[3] पच पच मथ मथ पातय[4] पातय मट्ट मट्ट मट्टापय मट्टापय सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द भक्ष[5] भक्ष मेदमांसरुधिरमत्स्यमेदमज्जाप्रिय एह्येहि भगवन् सर्वविघ्नानि[6] सर्वमन्त्राणि सर्वमूलकर्माणि सर्वमूलग्रहान् हन हन[7] भञ्ज भञ्ज मर्द मर्द इदं मे कार्यं साधय हूँ नीलाय नीलवज्र[8]दण्डाय तुरु तुरु विघ्नविनायकनाशकाय[9] हुरु हुरु दीप्तचण्डाय सर्वशत्रूणां हृदयानि पीडय छिन्द छिन्द विद्यानां छेदक हूँ[10] विद्यानां शिष्टान् स्मर स्मर समयं वज्रधरवचनं कर्माणि निकृन्तय हूँ हूँ हन हन[11] दह दह कुरु कुरु[12] तुरु तुरु हुरु हुरु[13] फट् फट् हूँ हूँ हूँ भक्षापय कृतान्ताय देवऋषिविद्रापकाय हन हन[14] वज्रदण्डाय[15] स्वाहा॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वदुष्टाग्रसम्भवाः।
भीताः सन्त्रस्तमनसो वज्रसत्त्वमनुस्मरन्॥

1. C omits ° वज्र °। 2. BC लहु लहु। 3. A has ताट ताट चल चल दह दह instead of वह वह only. 4. A घाटय। 5. BC भक्षय। 6. BC omit सर्वविघ्नानि। 7. C भर, B हर। 8. C omits ° वज्र °। 9. A ° विनायकं नासकाय। 10. A adds महाक्रोधकं हूं। 11. C हर हर। 12. A हुरु हुरु। 13. AC omit. 14. C हर हर। 15. C ° पिङ्गले।

जपेनाष्टशतेनायं क्रोधराजो महायशः ।
घातकः सर्वदुष्टानां विधिचक्र[1]प्रयोजनैः ॥

तत्त्वाह च ।

अथ भगवान् अक्षोभ्यवज्रस्तथागतः समन्तमेघश्रियं नाम समाधिं समापद्येमं महाबलवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओँ हूँ हूँ हूँ फट् फट् फट् ओँ उग्रशूलपाणि हूँ हूँ हूँ फट् फट् फट् ओँ ज्योतिर्निर्णाद हूँ हूँ हूँ[2] ओँ फट् फट् फट्[3] ओँ[4] महाबलाय स्वाहा ।

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे नागा महाबलाः ।
भीताः सन्त्रस्तमनसः त्रिकायवज्रमनुस्मरन् ॥
जापमात्रप्रयोगेण सर्वकर्माणि साधयेत् ।
अनावृष्टिसमये च पातयेद्वारिमण्डलम् ॥

अथ भगवान् समन्तनिर्घातवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतटक्किराजमहाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओँ टक्कि हूँ जः ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वबुद्धा महात्मजाः ।
भीताः समयमापेदे त्रिवज्रकायमनुस्मरन् ॥

1. A °वज्र° । 2. Twice in C. 3. C omits. Twice in A.
4. Thrice in A. AC add फट् फट् फट् ।

लिङ्गं दक्षिणपादेन[1] वज्रसत्त्व[2]प्रयोगतः ।
त्रिवज्रमन्त्रचक्रेण सर्वसत्त्वा[3]कर्षणं भवेत् ॥

अथ भगवान् ज्ञानमालाम्बुवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं अचलवज्रचण्डसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओँ अचलकारण हूँ हूँ[4] मोट्ट मोट्ट[5] सट्ट सट्ट ह ह मोह मोह सह सह[6] हन हन[7] दह दह तट्ट तट्ट तिष्ठ तिष्ठ आविश आविश महामत्तपालक[8] धुन धुन तिणि तिणि किणि किणि खाद खाद[9] विघ्नान् मारय मारय दूष्टान् भक्ष भक्ष सर्वान्[10] कुरु कुरु किरि किरि महाविषमवज्र स्फोटय स्फोटय हूँ हूँ हूँ नृवलितरंग-[11] नर्त्तक आँ आँ[12] हाँ हाँ[13] अचलचेत[14] स्फोटय स्फोटय ओँ[15] असमन्तिक त्राट् महाबल सातय समयं[16] मँ चाँ[17] हाँ माँ शुध्यतु वज्री[18] तुष्यतु वज्री नमोऽस्त्वप्रतिबलेभ्यः ज्वालय त्राट् असह नमः स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे देवाः सकिङ्कराः ।
मूर्च्छितास्त्रस्तमनसो मन्त्र[19]कायमनुस्मरन् ॥
अनेन क्रोधमन्त्रेण महादेवादयः सुराः ।
भीताः सम्पुटकायेन आकृष्यन्ति महर्धिकाः ॥

1. C adds क्रान्ता । 2. BC वज्रयोग ° । 3. A ° मन्त्रा ° । 4. Thrice in B. 5. A omits. 6. A सद ; C adds हस हस । 7. C हर हर । 8. A ° मन्त्रबालक, C मट्टपालक । 9. C omits. 10. C ° स्तान् ° । 11. A ° गा ° । 12. C आ । 13. Thrice in B. 14. C adds खाद खाद । 15. A हूं । 16. A omits. 17. A परमन्त्राणि समयमन्त्रान् ओं ओं instead of मँ चाँ । 18. A लोकं । 19. A वज्र ° ।

अथ भगवान् समयविज्[1]म्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्ववज्रधरसमयं सुम्भ[2]महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओँ सुम्भ निसुम्भ[3] हूँ गृह्ण गृह्ण हूँ[4] गृह्णापय गृह्णापय हूँ आनय हो भगवन् विद्याराज हूँ फट् ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वकन्या महर्धिकाः ।
मूर्छिता विवस्त्राङ्गा[5] वज्रसत्त्वमनुस्मरन् ॥
वज्रसत्त्वपदाक्रान्तं सर्वताथागताधिपम् ।
वज्राङ्कुशपाशेन वज्रकन्याकर्षणं परम् ॥

अथ भगवान् महासमयतत्त्वोत्पत्तिवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं महासमयवज्रगुह्यवाक्समयतत्त्वपदं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

बुद्धवज्र[6]त्रिकायेषु वज्रसत्त्वविभावना ।
पाशवज्राङ्कुशधरैर्बुद्धाकर्षणमुत्तमम् ॥
बुद्धवाक्काययोगेन महाचक्रप्रयोगतः ।
वज्रसत्त्वो महाराजो ध्रुवमाकृष्यते सदा ॥
चक्रपद्ममहावज्रैः त्रिवज्राभेद्यभावनैः ।
वज्राङ्कुशप्रभेदेन सर्वमन्त्राकर्षणं ध्रुवम्[7] ॥
स्वमन्त्रपुरुषं ध्यात्वा सर्व[8]वज्रमयं शिवम् ।
कन्यां तु मानुषीं श्रेष्ठां हृद्वज्राङ्कुशयोगतः ॥

1. C °म्भ° । 2. B °सम्भव° । 3. C °म्भे । 4. C omits. 5. AC °ना । 6. A °ज्रे । 7. A परं । 8. B सत्त्व° ।

वातमण्डलसंयोगे[1] ध्रुवमाकृष्यते सदा।
वैरोचनमहाबिम्बं भावयेच्चन्द्रमण्डलम्॥
शचीं तत्र स्थितां चिन्तेत् वज्रामृतप्रयोगतः।
पञ्चाशवारानुच्चार्य ध्रुवमाकृष्यते सदा॥
वज्राङ्कुशमहाबिम्बं तीक्ष्णाज्वालासमप्रभम्।
वज्रमण्डलकं ध्यात्वा खकन्याकर्षणमुत्तमम्॥
स्वक्रोधवज्रसमयं वज्रपाताल[2]वासिनम्।
शूलवज्राङ्कुशपाशे[3]दैत्यकन्याकर्षणमुत्तमम्[4]॥
गैरिकां खटिकां[5] वापि वज्राङ्कुशप्रयोगतः।
चन्द्रोपरागसमये मुखे प्रक्षिप्य साधयेत्॥
ब्रह्मेन्द्ररुद्रदेवानां यस्य नाम[6] समालिखेत्[7]।
आगच्छन्ति भयत्रस्ताः वाक्यवज्रवचो यथा॥
सर्वाकारवरोपेतं मञ्जुवज्रं विभावयेत्।
यमान्तकं महाक्रोधं वज्राङ्कुशं विचिन्तयेत्॥
कल्पोद्दाहमहाचक्रं ध्यात्वा यक्षींस्तु साधयेत्[8]।

इत्याह च॥

मुद्राभेदेन सर्वेषां मन्त्रभेदेन सर्वथा।
आकर्षणपदं प्रोक्तं न चेन्नाशमवाप्नुयात्॥
वज्रसत्त्वो महाराजो चोदनीयो मुहुर्मुहुः।
स एव सर्वमन्त्राणां राजा परमशाश्वतः॥

अथ भगवान् समन्तविजृ[9]म्भितज्ञानवज्रं नाम समाधिं

1. A ° लियोगेन। 2, AC ° पोतल। 3. A ° पदे °। 4. A परं। 5. A omits. C खतिकां। 6. A नामं यस्य। 7. A लिखेत् स्वयम्। 8. A भुञ्जयेत्। 9. C ° स्त °।

समापद्येमां वज्रैकजटां नाम महासर्पापराजित[1]वाग्वज्रार्यौं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ ओँ शूलिनि[2] स्वाहा ॥

अथास्यां भाषित[3]मात्रायां नागकन्या महर्धिकाः ।
दह्यमाना विवस्त्राङ्गा[4] बुद्धबोधिमनुस्मरन् ॥
अनया मन्त्रविद्यया सर्वे आकृष्यन्ति पन्नगाः ।
नागकन्यां विशालाक्षीं समाकृष्योपभुंजयेत्[5] ॥

अथ भगवान् गगन[6]समयसम्भववज्रं[7] नाम समाधिं समापद्येमां महाधर्मसमयवज्रभृकुटीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

ओँ भयनाशनि त्रासनि[8] त्रासय[9] भृकुटी तटि वेतटि वेतटि[10] वैरटि वैरटि श्वेते[11] श्वेतजटिनि स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां सर्वविद्याधरात्मजाः ।
कम्पिता भयमापेदे ज्ञानराजमनुस्मरन् ॥
विद्याधरमहाकन्यां चलत्कनककुण्डलाम् ।
आकृष्य समयादेन अनया मन्त्रविद्यया ॥
निरोधवज्रराजेन[12] निष्पत्तेनाग्रचारुणा[13] ।
त्रिवज्रज्ञानसंभूताः क्षणात् कृषन्ति सर्वतः ॥
अथवा[14] सर्वक्रोधानां लक्षजापेन मन्त्रिणः ।
सर्वकर्मकराः प्रोक्ताः विजनेषु महत्सु च ॥

1. BC °समयराज°। 2. A adds हूं। 3. BC विनिःसृत°। 4. A °त्रा°। 5. B °जते। 6. C नगर°। 7. A omits °वज्र°। 8. A adds त्रासि। 9. Twice in A. 10. A omits. 11. B omits. 12. A °जापेन। 13 A °रणा°॥ 14. अथ भगवान्।

आचार्यनिन्दनपरा महायानाग्रनिन्दकाः ।
मारणीयाः प्रयत्नेन अथवा स्थानचालनम्[1] ।
अनेन बोधिं परमां मन्त्रसिद्धिञ्च प्राप्नुयात् ॥

इत्याह च ॥

दशदिक्सर्वबुद्धानां कायवाक्चित्तघातनम् ।
भावनीयं विधानेन[2] रिपूणां दुष्टचेतसाम् ॥
रुधिरार्द्रं सलिलार्द्रं विण्मूत्रार्द्रं वापि कारयेत् ।
प्रा[3]वृत्य लिङ्गं चाक्रम्य क्रोधराजं प्रयोजयेत् ।
शताष्टेन तु[4] पूर्णेन ध्रुवं बुद्धोऽपि शीर्य्यते ॥

इत्याह च ॥

सलिलार्द्रगतं वस्त्रं कृत्वा क्रोधाग्रबन्धनात् ।
लिङ्गं [5]पादेन चाक्रम्य ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥
विण्मूत्रार्द्रगतं वस्त्रं पूतिगन्धजुगुप्सितम् ।
प्रावृत्य मन्त्रमावर्त्तेत्[6] शुष्यते म्रियते क्षणात् ॥
भस्मोदकार्द्रगतं वस्त्रं प्रावृत्य क्रोधसङ्कुलम् ।
शताष्टवारानुच्चार्य वज्रसत्त्वोऽपि शीर्य्यते ॥

इत्याह च ॥

सलिलार्द्रगतं वस्त्रं प्रावृत्य क्रुद्ध[7]चेतसा[8] ।
नग्नो मुक्तशिखो भूत्वा विकटोत्कटसम्भ्रमः ॥
लिङ्गपादेन चाक्रम्य खधातुमपि नाशयेत् ।

इत्याह च ॥

1. B °चारिणम् । 2. C विचारेण । 3. A परा° । 4. A °ष्टपरि° ।
5. A वाम° । 6. B °माधत्ते । 7. C क्रुर° । 8. AC °सः ।

मातृगृहे श्मशाने[1] शून्यवेश्मनि चतुष्पथे ।
एकलिङ्गैकवृक्षे वा अभिचारं समारभेत् ॥
मानुषास्थिमयं कीलं अष्टाङ्गुलप्रमाणतः ।
शताष्टवारानुजाप्य[2] अरिद्वारेषु गोपयेत् ॥
बुद्धास्त्रिकायवरदो ज्ञानाज्ञानविवर्जितः ।
पञ्चाभ्यन्तरपूर्णेन भ्रश्यते[3] म्रियतेऽपि वा ॥
कपालं परिपूर्णं वा प्राप्य विघ्नो[4] विशेषतः ।
लिखेन्मन्त्रपदं तत्र जापया[5] वज्रभाषया ॥
अरिद्वारेऽथवा ग्रामे गोप्योच्चाटयते[6] ध्रुवम् ।
तालपत्रेऽथवान्यत्र क्रोधमन्त्रं समालिखेत् ।
अरिगृहे[7]ऽथवा द्वारे गोप्य नश्यति[8] शुष्यति ॥

इत्याह भगवान् महासमयके[9]तुवज्रः ।

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तनिबन्धनवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वत्रैधातुककायवाक्चित्तकीलन-वज्रं[10] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

॥ ओँ घ घ घातय[11] घातय सर्वदुष्टान् फट् कीलय कीलय सर्वपापान् फट् हूँ हूँ हूँ वज्र कीलय वज्रधर आज्ञापयति कायवाक्चित्तवज्रं कीलय हूँ फट् ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे वज्रा महर्धिकाः ।
मूर्च्छिता भयमापन्ना स्ववज्रचित्तमनुस्मरन् ॥

1. A adds वा । 2. °नभिमन्त्र्य । 3. C भ्रश्यते । 4. BC विघ्नो । 5. A जपन्त्वा । 6. A °टनं, C टयेत् । 7. C °द्वारे । 8. B तस्य वि°; C °ते तस्य वि° । 9. C °हे° । 10. A मन्त्रनाम । 11. Once in B.

मानुषास्थिमयं कीलं अथवा खदिरायजम्[1] ।
अयोमयकृतं कीलं त्रिवज्रकायनाशनम् ॥
वज्रसत्त्वं समाधाय स्फुलिङ्गाकुलसुप्रभम् ।
त्रिवज्रकायपर्यन्तं बिम्बं ध्यात्वा प्रयोजयेत् ॥
वैरोचनमहामुद्रां अथवा रागवज्रिणः ।
यमान्तक[2]महामुद्रां ध्यात्वा त्रिवज्रकीलनम्[3] ॥
कुण्डलामृतवज्रेण[4] दुष्टक्रूरनिकृन्तनम् ।
कर्तव्यं वज्रयोगेन बुद्धस्यापि महात्मनः ॥
हृदयं यावत् पादान्तं वज्रकीलविभावनम् ।
अर्द्धान्तादेव समयमि[5]दं कीलविजृम्भितम् ॥
ध्यानवज्रप्रयोगेण ध्रुवं बुद्धोऽपि कील्यते ।
वज्रसत्त्वो महाराजा कीलयन् म्रियते लघु ॥

अथ भगवान् महावैरोचनः कायविजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं स्वकायसमयाक्षेपवज्रकीलनमन्त्रं[6] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ छिन्द छिन्द भिन्द[7] भिन्द हन हन दह दह दीप्तवज्रचक्र हुँ[8] फट् ॥

अन्योन्यवेष्टनाकारमङ्गुष्ठपदमीलनम् ।
वैरोचनपदाक्रान्तं वज्रकीलनिपातनम् ॥
हतमात्रे महासत्त्वे त्रिकायवज्रसम्भवः ।
उत्तिष्ठेत् समया[9]ग्रेण न चेन्नाशपदं भजेत्[10] ॥

1. C रागवज्रिणः । C omits a long portion of 4 lines from here.
2. C महान्तक° । 3. C °क° । 4. C कीलेन । 5. A °येन ह° ।
6. BC omit °मन्त्रं । 7. AC omit. 8. A हूँ । 9. A °यो° ।
10. C °वेत्° ।

अथ भगवान् लोकेश्वरो वाग्विजृम्भितं[1] नाम समाधिं समापद्येदं वाक्समयाक्षेपकीलनमन्त्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ ह्रीः भूर्भुवः ॥

विकसितज्ञान[2]पद्मे वज्राङ्गु[3]लिनिवेशनम् ॥
वाक्य[4]वज्रपदाक्रान्तं वज्रकीलनिपातनम् ।
हतमात्रे महावज्रे त्रिकायालयसम्भवः ।
उत्तिष्ठेत् हतमात्रेण नचेन्नाशपदं भजेत् ॥

अथ भगवान् महावज्रधरः चित्तविजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं चित्तसमयाक्षेपकी[5]लनमन्त्रं स्वकायवाक्चित्त-वज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ वज्रराज हूँ ॥

पद्मशूलनिवेशेन[6] स्फुलिङ्गाकुलसाधनम्[7] ।
चित्तवज्रपदाक्रान्तं वज्रकीलनिपातनम् ॥
हतमात्रे महावज्रे त्रिवज्रालय[8]सम्भवः ।
उत्तिष्ठेत् हतमात्रेण न चेन्नाशपदं भजेत् ॥
सम्यग्विधान[9]मार्गेण कायवाक्चित्तयोगतः ।
खधातुवज्रपर्यन्तं कीलयेन्नात्र संशयः ॥

इत्याह भगवान् महाकीलवज्रः ।

अथ बुद्धास्त्रिकायाग्राः सत्त्वधातुहितैषिणः ।
तुष्टाः प्रामोद्यसंप्राप्ताः इदं घोषमकारयन् ॥

1. A °तवज्रं । 2. A omits ज्ञान° । 3. C °ष्ठ° । 4. ABC राग° । 5. C परिकी° । 6. AC निवस्थेन । 7. AC °भावनं । 8. A °मन्त्र° । 9. BC °चार° ।

अहो गुह्यपदं श्रेष्ठमहो[1] सारसमुच्चयम् ।
अहो धर्मपदं शान्तं अहो वज्रविदारणम् ॥
कीलनं सर्वबुद्धानां बोधिसत्त्वा महायशाः ।
कायवाक्चित्तवज्राणां कीलनं समुदाहृतम् ॥
इदं तत् सर्वमन्त्राणां कीलनं तत्त्व[2]सम्भवम् ।
कायवाक्चित्तवरदं मन्त्रतत्त्वसमुच्चयम् ॥ इति ॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे कायवाक्चित्ताद्भुतमन्त्राकर्षणविजृम्भितराजो नाम समाधिपटलश्चतुर्दशोऽध्यायः ॥

1. B महा° । 2. C सत्त्व° ।

अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाश[1]महाम्बरः ।
सर्वाभिषेकसर्वज्ञो वाग्वज्रं समुदीरयत्[2] ॥
द्वादशाब्दिकां कन्यां तां[3] चण्डालस्य महात्मनः ।
साधयेत् साधको नित्यं विजनेषु विशेषतः ॥
विण्मूत्रसमयाद्येन चतुरस्रं विधानतः ।
मण्डलं कारयेत् तत्र वज्रमण्डलसाधनैः[4] ॥
सर्वलक्षणसंशुद्धां चारुवक्त्रां सुशोभनाम् ।
सर्वालङ्कारसम्पूर्णामङ्के स्थाप्य विभावयेत् ॥
पञ्चमण्डलचक्रेण बुद्धबिम्बविभावनम्[5] ।
भावयेत् पूजापदं रम्यं रहस्यं मन्त्रवज्रि[6]णाम् ॥
वैरोचनमहाबिम्बं कायवाक्चित्तवज्रिणाम् ।
ध्यानमन्त्रप्रयोगेण भवेद्बुद्धसमप्रभः ॥
नीलोत्पलदलाकारां रजकस्य महात्मनः ।
कन्यां तु साधयेन्नित्यं वज्रसत्त्वप्रयोगतः ॥
तदेव विधिसंयोगं कृत्वा कर्म समारभेत् ।
एषो हि सर्वमन्त्राणां समयो दुरतिक्रमः ॥
स भवेत् तत्क्षणादेव वज्रसत्त्वसमप्रभः ।
सर्वधर्मधरो[7] राजा काममोक्षप्रसाधकः ॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नटकन्यां सुशोभनाम् ।
साधयेत् साधको नित्यं वज्रधर्मविभावनैः ॥

1. A ° शो । 2. A ° रयन् । 3. A omits. 4. A वज्रकुल-विभावनैः । 5. C ° ना । 6. ° चक्रि ° । 7. BC ° समो ।

स भवेत् वज्रधर्मात्मा दशभूमिप्रतिष्ठितः।
वाक्समयधरो राजा सर्वाग्रः परमेश्वरः॥
ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानां कन्यां शूद्रकुलोद्भवाम्।
साधयेत् वज्रधर्मात्मा इदं गुह्यसमावहम्॥
पक्षमिति तु वज्रार्के साधनं तु समारभेत्।
अरुणोद्गमवेलायां सिध्यते भावनोत्तमैः॥
सर्वालङ्कारसंपूर्णां गन्धपुष्पविभूषिताम्।
ध्यात्वा तु वज्रसत्त्वाग्र्यां[1] लघु सिद्धिमवाप्नुयात्॥
स भवेत् त्रिकायवरदो बुद्धलक्षणलक्षितः।
योजनशतविस्तारमवभासं करोत्यसौ॥
द्वये[2]न्द्रियप्रयोगेण सर्वयोगान् समारभेत्।
एषो हि सर्वसिद्धी[3]नां समयो दुरतिक्रमः॥
विषमूत्रसमयं भक्षेत् यदीच्छेत् सिद्धिवर्जिणः।
एषो हि सर्वसिद्धीनां समयो दुरतिक्रमः॥
विषमूत्रसमयाद्येन द्वयेन्द्रियप्रयोगतः।
सिध्यतेऽनुत्तरं तत्त्वं बुद्धबोधिपदं शिवम्॥

इत्याह भगवान् काममोक्षसमयवज्रः।

अथ भगवान् महासमयवज्रक्रोधं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वतथागतवज्रसन्त्रासनक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास॥

॥ ओँ क्रीः क्रीः विकृतानन सर्वशत्रून्नाशय स्तम्भय हूँ[4] हूँ फट् फट् स्वाहा॥

1. A ° ग्री, C ° ग्रो। 2. A द्वे °। 3. A ° द्धा °। 4. Thrice in B.

विषरुधिरसंयुक्तं लवणं राजिकान्तथा ।
कण्टकाग्नौ जुहेत् क्रुद्धः कन्यानामपदैः सह ॥
मध्याह्ने अर्धरात्रे वा द्रुतं शुष्यति सर्वथा ।
त्रिकोणे तु जुहेत् प्राज्ञोऽष्ट[1]सहस्रं विधानतः ॥
दिनत्रयमिदं कार्यं कनयानां फलहेतुतः[2] ।
स्तंभनं भवते तेन त्रिकल्पासंख्यमपि सदा ॥
बुद्धो धर्म[3]धरो वापि वज्रसत्त्वोऽपि वा यदि ।
अतिक्रमेद्यदि मोहात्मा तदन्तं तस्य जीवितम् ॥
चतुर्दश्यां तथाष्टम्यां गृह्याङ्गारं श्मशानतः ।
अभिमन्त्र्य विधानेन दासकः स भवेत् सदा ॥
रेखां ददाति ध्यात्वा तु मन्त्रज्ञो यस्य कस्यचित् ।
शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा म्रियते नात्र संशयः ॥
मुद्गरं ध्यानयोगेन पातयन् पतितं[4] ध्रुवम् ।
हूँकारं ज्वालसंयुक्तं दीप्तवज्रं प्रभावयेत् ॥
नाशकः सर्वदुष्टानां वज्रपाणिकुलः स्मृतः ।
खटिकाङ्गारादिभिर्लेख्य पुरुषं वाऽथवा स्त्रियम् ।
कुठारं पाणौ विभावित्वा ग्रीवां छिन्नां विभावयेत् ।
बुद्धास्त्रिवज्ररत्नाग्राः सर्वसत्त्वहितैषिणः ॥
अनेन हन्यते वापि म्रियते नात्र संशयः ।
कर्मवज्रमहादीप्तं स्फुलिङ्गगहनाकुलम् ।
मध्ये वज्रं विभावित्वा वारिस्तम्भनमुत्तमम् ॥
मण्डले लिख्यमाने[5] तु वाताद्यं यदि जायते ।

1. A °श । 2. A °ना । 3. A रज ° । 4. A omits. 5. A °ने ।

दंष्ट्रामुद्रां ततो बद्ध्वा दुष्टसत्त्व[1]मनुस्मरेत्।
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च निर्मितं वापि यद्भवेत्॥
शीर्यते दृष्टमात्रेण न चेन्नाशं समाप्नुयात्।
बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च ये चान्ये दुष्टजन्तवः।
त्रासितास्तेन मन्त्रेण म्रियन्ते नात्र संशयः॥
तत्रेदं सर्वतथागतमन्त्ररहस्यहृदयम्[2]।
ज्ञानसत्त्वप्रयोगेन मध्ये बिम्बं प्रभावयेत्।
चतुःस्थानेषु मन्त्रज्ञो योषितं स्थापयेत्सदा॥
सर्वालङ्कारसम्पूर्णां[3] सर्वलक्षणलक्षिताम्।
पद्मं प्रसारितं कृत्वा इदं मन्त्रं विभावयेत्॥

॥ हूँ ॥

पञ्चरश्मिप्रभं दीप्तं भावयेत् योगवज्रिणम्[4]।
कायवाक्चित्तवज्रेषु पातयन् बोधिमाप्नुयात्॥
स भवेत् तत्क्षणादेव वैरोचनसमप्रभः[5]।
वज्रसत्त्वो महाराजः संबुद्ध[6]कायवज्रधृक्॥
सर्व[7]सत्त्वोत्पादनकरो[8] नाम समाधिः।
योषितं प्राप्य विधिना चारुवक्त्रां हितैषिणीम्।
प्रच्छन्ने प्रारभेत् पूजां गुह्या[9]गुह्यं विभक्षयेत्॥
स भवेत् तत्क्षणादेव मञ्जुश्रीतुल्यतेजसः[10]।
अन्तर्ज्ञानाधिपः श्रीमान् जाम्बूनदसमप्रभः॥

1. C श्मशु°। 2. A adds फट्। 3. B संयुक्तां। 4. A वज्रयोगिनः। 5. A मञ्जुश्रीतुल्यतेजसा। 6. बुद्धस्थि°। 7. A वज्र°। 8. AC °वज्रो। 9. C °ह्यं। 10. C °सा।

भक्ष्यं वा अथवा विष्ठं मांसं वापि प्रवेशयेत् ।
[1]अभिमन्त्र्य विधानेन भक्ष्यं बुद्धैर्न दृश्यते ॥

कृत्याह च ।

विष्ठं संगृह्य विधिना[2] शरावसम्पुटे न्यसेत् ।
शताष्टरावान् सञ्चोद्य बुद्धसूर्य्यैर्न दृश्यते ॥
श्वानमांसं हयमांसं महामांसं विधानतः ।
गृह्य सम्पुटयोगेन भक्षयंस्तैर्न दृश्यते ॥
विष्ठेन[3] सह संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥
[4]महामांसेन संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥
श्वानमांसेन संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥
गोमांसेन च संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥
प्राणकैर्विष्ठसंभूतैर्गुलिकां कारयेत् व्रती ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥
कर्पूरचन्दनैर्युक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥
रोचनागुरुसंयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
हयेन्द्रियप्रयोगेन भवेद्वज्रमहाबलः[5] ॥

1. A omits six lines from here. 2. C विष्ठां गृह्य विधानेन । 3. B विष्ठेन । 4. B omits four lines from here. 5. C सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ।

कर्पूरकुङ्कुमैर्युक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम्।
हर्येन्द्रियप्रयोगेन सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥

इत्याह च।

अधिष्ठाय महामुद्रां यस्य कस्यापि[1] वज्रिणः।
स भवेत् तादृशः श्रीमान् महाबलपराक्रमः ॥
योजनकोटि[2]संपूर्णमूर्द्धं वज्रगतिर्भवेत्।
त्रिसाहस्रगतिः श्रीमान् भवेत् बुद्धसमप्रभः ॥
कामधातुस्थितां कन्यां सुरभोगां कुलव्रताम्[3]।
रूपधातुस्थितांश्चापि कामयेत[4] महाबलः ॥

इत्याह भगवान् समयान्तर्ज्ञानमहावज्रः।

अथ बुद्धाः प्रहृष्टात्माऽभ्रान्तचित्ता मनीषिणः।
विस्मयोत्फुल्लनयना इदं घोषमुदीरयन् ॥
अहो सुविस्मयमिदं [5]अहो गुह्यमहाक्षरम्।
अहो स्वभावसंशुद्धमश्नो धर्मं सुनिर्मलम् ॥ इति ॥
अथ वज्रधरः शास्ता स्रष्टा कर्त्ता महाक्षरः।
शुद्धवज्रो महाधर्मो वज्रघोषमकारयत् ॥
सर्व[6]वज्रप्रयोगेन तोषणं बुद्धवज्रिणाम्।
बुद्धबोधिप्रभेदेन तोषणं वज्रचारिणाम् ॥
वज्रलोचन[7]बिम्बाद्यैः उष्णीषाराधनं स्मृतम्।
क्रोधानामपि तच्छ्रेष्ठं बुद्धवज्रप्रभावनम् ॥
विद्याराजाग्रधर्माणां रत्नकेतुविभावनम्।
विद्याराज्ञीप्रयोगेषु अमितायुर्विभावनम् ॥

1. A कस्यचित्। 2. B °शत°। 3. A °पुत्राम्। 4. A °यति।
5. A omits three lines from here. 6. A सत्त्व°। 7. B. वज्राकाचर°।

सर्वकर्मिकमन्त्राणां अमोघज्ञानभावनम् ।
सर्वेषामेव मन्त्राणां वज्रसत्त्वविभावनम् ॥

इत्याह च ।

यक्षिणीमन्त्रतन्त्राणां यमान्तकस्य कल्पनम् ।
सर्वेषां योगमन्त्राणां सस्तम्भं वि[1]प्रचोदनम् ॥

इत्याह च भगवान् महासमयवज्रः[2] ।

अनेन ध्यानवज्रेण मन्त्राराधनमण्डलम् ।
साधकानां हितं प्रोक्तं महासमयसाधनम् ॥
अथ वज्रधरः शास्ता सर्वधर्मेश्वरः प्रभुः ।
कायवाक्चित्तसंशुद्धो ज्ञानवज्रमुदीरयत् ॥
पर्वताग्रेषु रम्येषु विजनेषु वनेषु च ।
ध्यानवज्रं प्रकुर्वीत जपमन्त्रप्रयोगतः ॥
वज्रसत्त्वादयः सर्वे मन्त्रध्यानप्रचोदिताः ।
कुर्वन्ति चित्रकर्माणि वाक्यवज्र[3]वचो यथा ॥
वज्रधर्ममहाबिम्बं पद्मरागसमप्रभम् ।
कायवाक्चित्तमहावज्रं[4] तत्[5]स्थाने कुलकल्पनम् ॥
आवेशनविधिं सर्वं कारयन् सिध्यति ध्रुवम् ।
क्षोभ[6]स्तम्भं महाबिम्बं[7] सार्वभौमं चतुर्थकम् ॥
कर्त्तव्यं सिद्धिवज्रेण एवं सिध्यति शाश्वतम् ।
द्वादशवार्षिकां[8] कन्यां पुरुषं द्वादशाब्दिकम् ॥

1. A शस्तं मूर्ध्नि । 2. BC omit ° वज्र । 3. A वाक्कर्म ° । 4. A ° वज्रेषु । 5. A चि ° । 6. A ° स्तोत्रं । 7. AB ° दिव्यं । 8. AC ° शाब्दिकां ।

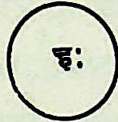
सर्वलक्षणसंपूर्णं गृह्यावेशं[1] प्रकल्पयेत् ॥

विधानानि तु सर्वाणि कृत्वा कर्मप्रसाधनम् ।

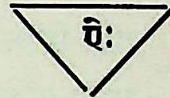
अन्यथा हास्यमाप्नोति त्रैधातुकेषु जन्तुषु ॥

तत्रेमानि हृदयमन्त्राक्षरपदानि ।

खधातुमपि निश्चेष्टं सर्वकल्पविवर्जितम् ।

आवेशयति विधिना वज्रसत्त्वमपि स्वयम् ॥

हूँकारे वज्रसत्त्वात्मा हःकारे कायवज्रिणः ।

आःकारे धर्मधरो राजा इदं गुह्यपदं दृढम् ॥

ऐःकारं क्षोभनं प्रोक्तं भ्रमनं कम्पनं स्मृतम् ।

एषो हि सर्वक्षोभा[2]नां रहस्योऽयं प्रगीयते ॥

इत्याह च ॥

हस्तमात्रं द्विहस्तं वा यावद्धस्ताष्टपञ्चकम् ।

उत्तिष्ठन्ति भयत्रस्ता वज्रराजप्रचोदिताः ।

तथैव सर्वं यथापूर्वमिदं गुह्यसमावहम् ॥　इति ॥

अथ वज्रधरो राजा सर्वतथागताधिपः ।

त्रिकायपदसंघोष[3]मिदं घोषमुदीरयत् ॥

अनेकायगतेनापि इदं कार्यं दृढव्रतैः ।

कर्तव्यं वा[4]न्ययोगेन सर्वदुष्टविदारणम् ॥

शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा चिताङ्गारतुषादिभिः ।

नग्नो मुक्तशिखो भूत्वा त्रैलोक्यमपि नाशयेत् ॥

1. BC °ह्याय सं°। 2. A °णा°। 3. A °शब्द°। 4. A ना°।

शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा [1]श्मशानचितिभस्मना ।
सहस्राष्टशतेनापि म्रियते नात्र संशयः ॥
गोमांसहयमांसेन श्वानमांसेन चित्रिणा ।
त्रिकोणमण्डले कार्या ध्रुवं वज्रोऽपि नश्यति ॥
महामांसेन सर्वेषां नाशनं वज्रजं स्मृतम् ।
एषो हि सर्वक्रूराणां ना[2]शको दारुणः स्मृतः ॥
शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा विषमूत्रेणाग्रधर्मिणा ।
कण्टकाग्नौ जुहेत् क्रुद्धो ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥

इत्याह च ।

शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा नदीस्रोतोगयोरपि ।
तिलमात्रमपि सर्वाङ्गं कण्टकैर्विषसम्भवैः ॥
पूरयेच्चोदनपदै[3]र्ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ।

इत्याह च ।

राज़िका लवणं तैलं विषं धत्तूरकं[4] तथा ॥
मारणं सर्वबुद्धानां इदं श्रेष्ठतमं स्मृतम् ।
अङ्गाराद्र्गतं वस्त्रं प्रावृत्य क्रोधचेतसा ॥
लिङ्गं पादेन चाक्रम्य राक्षसैर्गृह्यते ध्रुवम् ।
प्रतिकृतिमस्थिचूर्णेन विषेण रुधिरेण च ॥
कृत्वा तु गृह्यते शीघ्रं वज्रसत्त्वोऽपि दारुणः ।
लिङ्गराजिकसंयुक्तं विषमूत्रेणापि पूरितम् ॥
पादाक्रान्तगतं कृत्वा महामेघेन[5] गृह्यते ।

इत्याह च ।

1. A omits six lines from here. 2. C °चा° । 3. A °रे° । 4. A धूर्तरकं । 5. °दाहेन ।

तत्रेदं सर्वतथागतवज्रमहाक्रोधसमयहृदयम्।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम्। ओँ ह्रुलु ह्रुलु तिष्ठ तिष्ठ बन्ध बन्ध हन हन दह दह गर्ज गर्ज विस्फोटय विस्फोटय सर्वविघ्नविनायकान्महागणपतिजीवितान्तकराय हूँ फट्॥

होमं वाऽप्यथवा ध्यानं कायवाक्चित्तभेदनम्[1]।
कर्तव्यं नान्यचित्तेन द्रुटं मारणमुत्तमम्॥
वज्रसत्त्वं महाक्रूरं विकटोत्कटभीषणम्।
कुठारमुद्गरहस्तं ध्यात्वा ध्यानं प्रकल्पयेत्॥

॥ तत्रेदं महाक्रूरक्रोधसमयम्॥

खधातु परिपूर्णं तु सर्वबुद्धैः प्रभावयेत्।
घातितं तेन दु[2]ष्टेन ध्यात्वा म्रियेत तत्क्षणात्॥
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च परिपूर्णं विभावयेत्।
घातितं सर्वदुष्टेन[3] म्रियते वज्रधरः स्वयम्॥
चिन्तयेत्पुरतो मन्त्री रिपुं बुद्धापकारिणम्।
भीतं भयाकुलं चिन्तेत् म्रियते नात्र संशयः॥
राक्षसैर्विविधैः क्रूरैः प्रचण्डैः क्रोधदारुणैः।
त्रासितं भावयेत् तेन[4] म्रियते वज्रधरः स्वयम्॥
उलूकैः काकगृध्रैश्च शृगालैर्दीर्घतुण्डकैः।
भक्षितं भावयंस्तेन[5] ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति॥
कृष्णसर्पं महाक्रूरं भयस्यापि भयप्रदम्।

1. A भिन्दनं। 2. A पु°। 3. A दुष्टसत्त्वेन। 4. BC तान्।
5. A °ये त्तेख।

ध्यात्वा विषाग्रसमयं ललाटे तं[1] विनिक्षिप्यति ।
भक्षितं तेन सर्पेण ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥
दशदिक्सर्वसत्त्वानामीते[2]श्चोपद्रवस्य वा ।
[3]निपातनं रिपवे श्रेष्ठमिदं[4] चोदनमुत्तमम् ॥
मुद्गरेण प्रचण्डेन उरसि ताडयेत् व्रती ।
नश्यति जीवितात् शक्रः वज्रधर्मवचो यथा ॥
स्फालनं कुट्टनं चिन्तेत् कुठाराद्याद्भि वज्रिणः ।
म्रियते त्रिकायवरदो वज्रसत्त्वोऽपि दारुणः ॥
रक्षाद्यानि[5] तु मन्त्राणि देवतानि च[6] कीलयेत् ।
एषो हि मारणाग्राग्रः समयो दुरतिक्रमः ॥
स्कन्धवज्रेण यावन्तः सत्त्वास्तिष्ठन्ति मण्डले ।
द्यो[7]तनात्मगतां चिन्तेदेवं तुष्यन्ति नान्यथा ॥
बुद्धो वज्रधरः शास्ता वज्रधर्मोऽपि चक्रिणः[8] ।
म्रियते व्याड[9]योगेन चित्तवज्रवचो[10] यथा ॥

इत्याह भगवान् महाक्रूर[11]समयवज्रक्रोधः ।
अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाशो[12] महामुनिः ॥
सर्वाभिषिक्तसंबुद्धो ज्ञानवज्रमुदीरयत् ।
अहो स्वभावसंशुद्धं वज्रयानमनुत्तमम् ॥
अनुत्पन्नेषु धर्मेषु उत्पत्तिः कथिता जिनैः ।

तत्वेदं क्षुद्र[13]कर्मरहस्यम् ।

1. AC °टेदं । 2. C °मीने° । 3. C adds भयं before. 4. C omits. 5. A °घ्नादीनि । 6. A °तादीनि । 7. A घा° । 8. A वा यदि । 9. AB ध्यान° । 10. A °धरो । 11. B omits. 12. C °कार° । 13. A adds वज्र before.

खटिकाङ्गारेण लिखेत् सर्पं[1] विकृतं तु भयप्रदम्।
कृष्णज्वालाकुलं क्रुद्धं द्विजिह्वं दंष्ट्रमालिनम्॥
तत्रेदं क्रूरनागचोदनहृदयम्।

॥ खँ ॥

वज्र[2]मध्यगतं चिन्तेत् विषं हालाहलप्रभम्।
तत्रेदं सर्वविषाकर्षणहृदयम्।

॥ क्षीः ॥

त्रैधातुकस्थितं सर्वं विषं त्रिविधसम्भवम्।
हृतं तु भावयेत्तेन पतमानं विचिन्तयेत्॥
स भवेत्तत्क्षणादेव विषोदधिसुदारुणः।
स्पृष्टमात्रे जगत्सर्वं नाशयेन्नात्र संशयः॥
कृत्वाह च।

मण्डूकवृश्चिकादीनि सर्पाणि विविधानि च।
कर्त्तव्यानि विधानेन यागोत्पत्तिक[3]लक्षणैः॥
तत्रेदं सर्वविषमहासंक्रमणहृदयम्।

॥ क्षों ॥

दुष्टवज्रविषादीनि ये चान्ये विषदारुणाः।
आकृष्य[4] ज्ञानचक्रेण[5] प्रेरणं खवज्रमण्डले॥
कृत्वाह भगवान्महाविषसमयवज्रः। तत्रेदं विष[6]-
चिकित्सनवज्र[7]हृदयम्॥

॥ हूँ ॥

1. B सर्वं°। 2. A चक्र°। 3. B °पत्तिक°। 4. C °यन्ति।
5. A °वज्रेण। 6. C adds °समय°। 7. A °त्सा नाम।

हृदये तं महावज्रं सितवर्णं विचिन्तयेत् ।
रश्मिमेघं महादीप्तं चन्द्रांशुमिव निर्मलम्[1] ॥
चतुःस्थानप्रयोगेण संहरन् तत्र तिष्ठते[2] ।
द्वित्रिवारान् प्रभावित्वा छेदयन्तं विचिन्तयेत् ।
खधातुं विष[3]सम्पूर्णं निर्विषं कुरुते क्षणात् ॥

इत्याह च ॥

तत्रेदं सर्वविषाकर्षणहृदयम् ।

॥ आः ॥

गण्डपिटकलूताश्च[4] ये चान्ये व्याधयः स्मृताः ।
नश्य[5]न्ति ध्यानमात्रेण वज्रपाणिवचो यथा ॥
अष्टपत्रं महापद्मं शशाङ्कमिव निर्मलम् ।
तत्र मध्यगतं चिन्तेत्पञ्चरश्मिप्रपूरितम् ॥
संहरे[6]त्कृष्णसमयं चोदने[7] सितसन्निभम् ।
इदं ध्यानपदं गुह्यं रहस्यं ज्ञाननिर्मलम् ॥ इति ॥

तत्रेमानि ह्याध्यात्मिकव्याधिचिकित्सावज्रहृदयमन्त्राक्षरपदानि ।

॥ जिनजिक् । आरोलिक् । वज्रधृक् ॥
यदेवाक्षरपदमिष्टं भवेद्भक्तिगुणावहम् ॥
भावयेत् तादृशं व्याधिं विश्व[8]वज्रप्रचोदनैः ।
वानराकारसमयमथवा श्वानसम्भवम् ॥
स्वकायवाक्चित्तपदे[9] निश्चरन्तं[10] विचिन्तयेत् ।
चक्रं वाऽप्यथवा वज्रं ध्यात्वा वज्रपदे स्थितः ॥

1 B शीतलम् । 2. B संहरन् तिष्ठति क्षणात् । 3. AB °मपि । 4. A °कैर्नृणां । 5. A भविष्य° । 6. B संहारकं । 7. A °नैः, C °रे । 8. AB विश्वं । 9. A °देन । 10. A °लन्ति ।

कायवाक्चित्तसमयं चूर्णितं[1] तेन भावयेत्।
ततः प्रभृति संबुद्धा बोधिसत्त्वा महायशाः॥
अधिष्ठानपदं रम्यं ददन्ति हृष्टचक्षुषः।

इत्याह च॥

स्वकायचित्तवज्रेषु बुद्धमेघान् विचिन्तयेत्।
वज्रराग[2]महामेघं भावयेद्वाधिमोक्षणम्॥ इति॥
दशदिक्सर्वबुद्धानां वज्रसत्त्वसुधीमताम्[3]।
क्रुद्धो[4] भावयतस्तस्य[5] मारणं पारमार्थिकम्॥
अनेन ध्यानमात्रेण[6] कर्मजं वापि यत् स्मृतम्।
शताष्टजपयोगेन सप्तदिनै[7]र्विनश्यति॥
अथवा स्वमन्त्रराजेन वज्रध्यानविधिः स्मृतः।
एषो हि सर्वव्याधीनां समयो दुरतिक्रमः॥
अथ वज्रधरो राजा ज्ञानाङ्कुशमहाद्युतिः।
काममोक्षमहावज्र इदं वचनमब्रवीत्॥
स्वप्नोपमेषु धर्मेषु अनुत्पादस्वभाविषु।
स्वभावशुद्धतत्त्वेषु भ्रान्तिवज्रः प्रगीयते॥
पश्यन्ति साधका नित्यं जपध्यानार्थतत्पराः।
बुद्धांश्च बोधिसत्त्वांश्च द्विधाभेदेन दर्शनम्॥

॥ तत्रेदं महास्वप्नसमयपदम्।

बोधि[8]ज्ञानाग्रसंप्राप्तं पश्यति ज्ञान[9]सुप्रभम्।
बुद्धसम्भोगकायं वा[10] आत्मानं लघु पश्यति॥

1. A वर्णितं। 2. A °जं। 3. A °सत्त्वा धीमताः। 4. B °द्वान्। 5. Mss. भावयेत्तस्य। 6. AB °मार्गेण। 7. AC दिनैः सप्तैः। 8. A प्रज्ञा°। 9. C बुद्ध°। 10. A कायं च।

त्रैधातुकमशेषसत्त्वैः पूज्यमानं स पश्यति ।
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च पञ्चकामगुणैरपि[1] ।
पूजितं पश्यते बिम्बं[2] महाज्ञानसमप्रभम् ॥
वज्रसत्त्वं महाबिम्बं वज्रधर्मं महाशय[3]म् ।
स्वबिम्बं पश्यते स्वप्ने गुह्यवज्रसहायशाः ॥
प्रणमन्ति महाबुद्धा बोधिसत्त्वाश्च वज्रिणः[4] ।
दृश्यते ईदृशं स्वप्नं कायवाक्चित्तसिद्धिदम् ॥
सर्वालङ्कारसंपूर्णां सुरकन्यां मनोरमाम् ।
दारकं दारिकां पश्यन् स सिद्धिमधिगच्छति ॥
दशदिक्सर्वबुद्धानां चैत्यस्थं पश्यति ध्रुवम् ।
ददन्ति हृष्टचित्तात्मा धर्मगञ्जं[5] मनोरमम् ॥
धर्मचक्रगतं कायं सर्वबुद्धैः परिवृतम् ।
पश्यते योगसमये ध्यानवज्रप्रतिष्ठितः ॥
आरामोद्यानविविधान् सुरकन्याद्यलङ्कृतान् ।
पश्यति ध्यानसमये सर्वबुद्धैरधिष्ठितान् ॥
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च अभिषिक्तं[6] स पश्यति ।
विद्याधरमहाराजैः पूज्यमानं स पश्यति ॥

इत्याह च ॥

विविधान् वज्रसंभूतान् स्वप्नान् पश्यति निर्मलान् ।
सिध्यतेऽनुत्तरं तस्य कायवाक्चित्तवज्रजम् ॥
चण्डालश्वानयोगादीन् पश्यति यदि वज्रधीः[7] ।
सिध्यते चित्तनिलयं वज्रसत्त्वस्य[8] धी[9]मतः ॥

1. AC ध्रुंवम । 2. C विश्वं । 3. A ° यश ° । 4. A वज्रि ° । 5. B ° राज ° । 6. A ° षेकं । 7. A ° धृक् । 8. AC ° सत्त्वोऽस्य । 9. A वा ° ।

तत्रेदं स्वप्नविचारणसमयहृदयम्।

स्वचित्तं चित्तनिध्यप्तौ सर्वधर्माः प्रतिष्ठिताः।

खवज्रस्था ह्यमी धर्मा न धर्मा न च धर्मता॥

अथ भगवन्तः सर्वतथागता आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः[1] सर्वतथागतकायवाक्चित्त[2]संशयच्छेत्तारं वज्रसत्त्वं पप्रच्छुः। किमिदं भगवन्—

निःस्वभावेषु[3] धर्मेषु धर्मतत्त्वं उदाहृतम्।

अहो विस्मयमद्भूतं आकाशाकाशभावनम्॥ इति॥

अथ भगवान् कायवाक्चित्तवज्रपाणिस्तथागतः सर्वतथागतानेवमाह। भगवन्तः सर्वतथागता आकाशं न केनचिद्धर्मेण संयुक्तं नाप्यसंयुक्तम्[4] न चाकाशस्यैवं भवति। सर्व[5]गतोऽयं सर्वत्रानुदर्शी च। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्माः[6] स्वप्नाः स्वप्नसमयसंभूताश्चानुगन्तव्याः। तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागता आकाशं अनिरूप्यं अनिदर्शनं अप्रतिपाद्यम्[7]। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्मा अनुगन्तव्याः।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागताः [8]सर्वधर्मकायवाक्चित्तवज्रपदसमयं सर्वत्रानुगतं एकस्वभावं यदुत चित्तस्वभावम्। यश्च कायवाक्चित्तधातुराकाशधातुश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारम्।

1. A omits. 2. A adds °समय°। 3. A omits. 4. A omits. 5. A तथाग°। 6. B omits. 7. A omits; C अप्रतिघं। 8. C omits from here to सर्वतथागताः below.

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागता आकाशधातुस्थिताः सर्वधर्माः[1], स चाकाशधातुर्न कामधातुस्थितो न रूपधातुस्थितो नारूपधातुस्थितः[2]। यश्च धर्मधातु[3]स्त्रैधातुके न स्थितः तस्योत्पादो नास्ति, यस्योत्पादो नास्ति नासौ केनचित् धर्मेण संभाव्यते। तस्मात्तर्हि भगवन्तः सर्वतथागता निःस्वभावाः सर्वधर्मा इति।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागता बोधिचित्तं सर्वतथागतज्ञानोत्पादनवज्रपदकरम्। तच्च बोधिचित्तं न कायस्थितं न वाक्स्थितं न चित्तस्थितम्। यश्च धर्मस्त्रैधातुके न स्थितः तस्योत्पादो नास्ति। इदं सर्वतथागतज्ञानोत्पादनवज्रपदम्।

न च भगवन्तः सर्वतथागताः स्वप्नस्यैवं भवति अहं त्रैधातुके स्वप्नपदं दर्शयेयम्। न च पुरुषस्यैवं भवति अहं स्वप्नं पश्येयमिति। सा च त्रैधातुकक्रिया स्वप्नोपमा स्वप्नसदृशी स्वप्नसम्भूता। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागता यावन्तो दशदिक्सर्वलोकधातुषु बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च यावन्तः सर्वसत्त्वाः सर्वे ते स्वप्ननैरात्म्यपदेनानुगन्तव्याः।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागताः चिन्तामणिरत्नं सर्वरत्नप्रधानं सर्वगुणोपेतम्। ये च सत्त्वाः प्रार्थयन्ति सुवर्णं वा रत्नं वा रौप्यं वा तत् सर्वं चिन्ता[4]मात्रेणैव[5] संपादयति। तच्च रत्नाद्यं न चित्तस्थितं न चिन्तामणिस्थितम्। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्मा[6] अनुगन्तव्याः।

1. BC °सत्त्वाः। 2. C omits. 3. A omits °धातु°। 4. AB चिन्तित°। 5. B °वं। 6. BC add बुद्धधर्मा।

अथ[1] भगवन्तः सर्वतथागताः प्रहर्षोत्फुल्ललोचनाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतमेवमाहुः। आश्चर्यं भगवन् यत्र हि नाम आकाशधातु[2]समवसरेषु[3] सर्वधर्मेषु[4] बुद्धधर्माः समवसरणं गच्छन्ति।

अथ ते सर्वबुद्धबोधिसत्त्वा भगवन्तो वज्रपाणेस्तथागतस्य पादयोः प्रणिपत्यैवमाहुः। यत् भगवता सर्वमन्त्रवज्र[5]सिद्धिसमुच्चयं भाषितं तानि च सर्वमन्त्रवज्रसमुच्चयसिद्धीनि कुत्र स्थितानि[6]।

अथ वज्रपाणिस्तेषां तथागतानां बोधिसत्त्वानां च साधुकारं दत्वा तान् सर्वतथागतानेवमाह। न च भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वमन्त्रसिद्धीनि सर्वमन्त्रकायवाक्चित्तवज्रस्थितानि। तत्कस्य हेतोः[7]। परमार्थतः कायवाक्चित्तमन्त्रसिद्धीनामसंभवात्। किन्तु भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वमन्त्रसिद्धीनि सर्वबुद्धधर्माणि स्वकायवाक्चित्तवज्रस्थितानि। तच्च कायवाक्चित्तं[8] न कामधातुस्थितं न रूप[9]धातुस्थितं नारूप[10]धातुस्थितम्। न चित्तं कायस्थितं न कायश्चित्तस्थितः न वाक् चित्तस्थिता न चित्तं वाक्स्थितम्। तत् कस्य हेतोः? आकाशवत् स्वभावशुद्धत्वात्।

अथ ते सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतमेवमाहुः। सर्वतथागतधर्मा भगवन् कुत्र स्थिताः क्व वा संभूताः। वज्रसत्त्व आह। स्वकायवाक्चित्तसंस्थिताः

1. A adds ते। 2. C omits °धातु°। 3. A °रणे°। 4. BC add बुद्धधर्मेषु। 5. C omits °वज्र°। 6. A adds क्व सम्भूतानि। 7. BC omit परमार्थतः......सिद्धीनामसंभवात्। 8. A adds °वज्र°। 9. B रूप्य°। 10. B °प्य°।

स्वकायवाक्चित्तसंभूताः। भगवन्तः सर्वतथागता आहुः।
स्वकायवाक्चित्तवज्रं कुत्र स्थितम्? [1]आकाशस्थितम्।
आकाशं कुत्र स्थितम्? न क्वचित्।

अथ ते सर्वबुद्धबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः स्वचित्तधर्मताविहारं ध्यायंस्तूष्णीं[2]स्थिता अभूवन्निति।

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वचित्तसमयसारवज्रसम्भूतिर्नाम पटलः पञ्चदशोऽध्यायः।

1. A omits. 2. C व्यापन्नं।

षोडशः पटलः ।

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतं सर्वतथागतकायवाक्-चित्तवज्रपदैरध्येष्य सर्वतथागतरत्नवज्रपूजाव्यूहैः पूजयामासुः । अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्ववज्रमण्डलसिद्धि[1]समय-राजव्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं वज्रकायमण्डलं सर्वबुद्धानां[2] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास[3] ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि कायमण्डलमुत्तमम् ।
चित्तवज्रप्रतीकाशं सर्व[4]मण्डलमुत्तमम् ॥
षोडशहस्तं प्रकुर्वीत चतुरस्रं सुशोभनम् ।
मण्डलं सर्वबुद्धानां कायवज्रप्रतिष्ठितम् ॥
तस्याभ्यन्तरतश्चक्रं[5] आलिखेद्विधि[6]वज्रया ।
मुद्रावज्रपदं कुर्यान्मन्त्राणां गुह्यमुत्तमम् ॥
मध्ये वैरोचनपदं अक्षोभ्यादीन् समालिखेत् ।
कायवाक्चित्तवज्राद्यीन्[7] सर्वकोणे[8] निवेशयेत् ॥
क्रोधान् समालिखेत् द्वारि महाबलपराक्रमान् ।
पूजां कुर्वीत मन्त्रज्ञो गुह्यवज्रप्रभाविताम् ॥
एषो हि सर्वक्रोधानां[9] समयो दुरतिक्रमः ।
अवश्यमेव दातव्यं विण्मूत्राद्यं विशेषतः ॥

1. A ° सिंह,° B ° सिद्ध ° । 2. C ° तथागतानां । 3. A उदाजहार । 4. C ° स्व ° । 5. A ° रं चक्रं । 6. BC ° धिना । 7. A ° वज्राद्यी ° । 8. A ° णेषु । 9. A चक्राणां ।

एषो हि सर्वमन्त्राणां[1] समयः कायवज्रिणाम् ।

॥ सर्वतथागतकायमण्डलम् ॥

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्ववाग्वज्रसमयमेघव्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं वाग्वज्रमण्डलं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्य उदाजहार ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि वाङ्मण्डलमुत्तमम् ।
चित्तवज्रप्रतीकाशं सर्वमण्डलमुत्तमम् ॥
विंशतिहस्तं प्रकुर्वीत चतुरस्रं विधानतः ।
चतुष्कोणं चतुर्द्वारं सूत्रयेत् वज्रभावनैः ॥
स्ववाङ्[2]मण्डलपदं वाक्यवज्रगुणावहम् ।
वज्रधर्ममहाराजं विद्वेषमवतारयेत् ॥
तस्य मध्ये महाचक्रमालिखेत्परिमण्डलम् ।
सर्वमुद्रां समासेन आलिखेद्विधितत्परः ॥
अमितायुर्महामुद्रां तस्य मध्ये निवेशयेत् ।
तदेव वज्रपदं रम्यं सर्वेषां परिकल्पयेत् ॥
परिस्फुटं विधानेन कृत्वा मण्डलमुत्तमम् ।
गुह्यपूजां ततः कुर्य्यादेवं[3] तुष्यन्ति वज्रिणः ॥
विण्मूत्रशुक्रसमयैः पूज्य सिद्धिरवाप्यते ।
एषो हि सर्वबुद्धानां समयो दुरतिक्रमः ॥

॥ सर्वतथागतवाङ्मण्डलम् ॥

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः समन्त[4]मेघव्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं परमगुह्यमण्डलरहस्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

1. A धर्माणां । 2. BC °काय° । 3. B कृत्वा एवं । 4. B °स्त° ।

यस्य वज्रधराग्रस्य मध्ये बिम्बं समालिखेत् ॥

भवे[1]न्मण्डलपदं तस्य कायवाक्चित्तगुह्यजम् ॥

इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रज्ञानरहस्योऽयं[2] परमगुह्यः।

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वमण्डलचक्रसम्भवं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वमण्डलकायवाक्चित्तगुह्यजं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्य उदाजहार। ततो मण्डलमन्त्रः ॥ मन्त्राक्षरहृदयसूत्राक्षर[3]पदानि ॥ हूँ ओँ आः ॥

पातनं वज्रसूत्रस्य रजस्यापि निपातनम्।
न कार्यं मन्त्रसत्त्वेन कारयन् बोधिदुर्लभः ॥
तस्मात् समयविधानज्ञोऽवतार्य[4] मन्त्रदेव[5]तान्।
अधिष्ठानपदं ध्यात्वा मण्डलानां विकल्पनम् ॥
वैरोचनमहाराजं लोचनां चावतारयेत्।
कायमण्डलपदं रम्यं कायवज्रगुणावहम् ॥
वज्रधर्ममहाराजं सधर्मं चावतारयेत्।
इदं तत् सर्वमन्त्राणां[6] रहस्यं परमशाश्वतम्[7] ॥
[8]वज्रसत्त्वमहाराजं मामकीं चावतारयेत्।
इदं तत् सर्वमन्त्राणां[9] रहस्यं परमाद्भुतम् ॥
एवं कृतेन सान्निध्यं स्वयमेव मनीषिणः।
आगत्य गुह्यपरमं लिखन्ति हर्षिता[10]न्विताः ॥

इत्याह च।

1. ABC भव °। 2. BCR ° स्याद् गुह्यसमाजे। 3. C omits हृदय-सूत्राक्षर। 4. AC ° वतार्यं। 5. B समयदेव,° C समतेव। 6. C बुद्धानां। 7. C ° माद्भुतम्। 8. C omits two lines. 9. B बुद्धानां। 10. AR हर्षा °।

कर्तव्यं मन्त्रसिद्धे च[1] वज्रगुह्यं महाद्भुतम् ।
आकृष्य क्रोधराजेन सर्वबुद्धांस्तु पूजयेत् ॥
त्रिकाल[2]समये पूजा त्रिवज्रामलवज्रिणः ।
कर्तव्यं त्रिवज्रयोगेन मन्त्रसिद्धिप्रवर्तनम् ॥ इति ॥

इत्याह च ॥

सर्वेषामेव मन्त्राणां बलिं दद्यान्महाद्भुतम् ।
विण्मूत्रमांसतैलं च पञ्चमं चित्तसम्भवम् ॥
शुक्रेण सर्वमन्त्राणां प्राणनं[3] समुदाहृतम् ।
एषो हि समयश्रेष्ठो बुद्धबोधिप्रपूरकः ॥
सूत्रस्य पातनमिदं स्वयमेव समाचरेत् ।
वैरोचनं प्रभावित्वा वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥
अथवाऽमृतवज्राख्यं शिष्यं[4] वज्रमहाद्युतिम् ।
विभावयेत् कर्मपदं सर्वबुद्धनिषेवितम् ॥
पञ्चबुद्धमहाराजं सूत्रं वज्रगतं न्यसेत् ।
एषो हि सर्वबुद्धानां रहस्यं परमाद्भुतम् ॥
पञ्चविंशतिभेदेन रज[5]स्यापि निपातनम् ।
इदं तत् सर्ववज्राणां रहस्यं बोधिमुत्तमम् ॥
सर्वेषामेव मन्त्राणां वज्रहूँकारभावना ।
कायवाक्चित्तसमयं[6] पञ्चस्थानेषु भावयेत् ॥
एवं कृतेन सान्निध्यं त्रिवज्राभेद्यवज्रजाः ।
कुर्वन्ति भयसंत्रस्ता वज्रसत्त्वस्य धीमतः ॥

1. ACR ° सिद्धेन । 2. B ° काय, R ° च्काल । 3. C ° प्राण, A ° धेन ।
4. C लिख्यं । 5. रह ° । 6. A adds दिव्यं ।

न्यासं कालश्च वज्राणां मन्त्रतन्त्रा[1]न्वितैः स्मृतम्।
वज्रसत्त्वं समाधिस्थं कल्पयेत् दृढबुद्धिमान्॥
होमं कुर्वीत मन्त्रज्ञः सर्वसिद्धिफलार्थिनः।
विण्मूत्रमांसतैलाद्यैराहुतिं प्रतिपादयेत्॥
पूर्णां वज्राहुतिं दद्यात् त्रिवज्राद्यं समाचरेत्।
शुक्रं वा अथवा विष्ठामभिमन्त्र्य विधानतः[2]।
भक्षयेद्वज्रयोगेन एवं सिद्धिर्न दुर्लभा॥
कृत्वा वज्र[3]महागुह्यं रहस्यं सर्ववज्रिणाम्॥
स्त्रीरूपमन्त्रचक्रेण स्थिताः सत्त्वार्थचर्यया।

॥ तत्रेदं सर्ववज्रमण्डलमन्त्राराधनरहस्यम्॥

हस्तिमांसं हयमांसं[4] महामांसं च भक्षयेत्।
दद्याद्वै सर्वमन्त्राणामेवं तुष्यन्ति नायकाः॥
प्रत्यहं वज्रशिष्यस्य दर्शयेत् मण्डलं बुधः।
विण्मूत्रमांसकृत्येन वज्रगुह्यार्पणेन च।
ओंकारं सर्वमन्त्राणां ध्यात्वा ज्वलति तत्क्षणात्॥

कृत्वाह च भगवान् महामन्त्रवज्रविद्यापुरुषवज्रः।

साधनं सर्वसिद्धीनां महासमयसाधनम्।
साधनीयं प्रयत्नेन बुद्धबोधिमपि स्वयम्॥
अन्तर्धानं बलं वीर्यं वज्राकर्षणमुत्तमम्।
सिध्यते मण्डले सर्वं कायवज्रवचो यथा॥
विण्मूत्रं च[5] महामांसं समभागं तु कारयेत्।

1. C तत्त्वा°। 2. C°भावतः। 3. ACR यत्र। 4. Mss add श्वानमांसं। 5. C विष्ठामूत्रं।

शरावसंपुटे स्थाप्य बुद्धैः सह च संवसेत् ॥

तत्राह च। तत्रेदं सर्वगुह्यवज्रकिङ्करमहासाधनपदं वरम्।

खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् क्रोः[1]कारं ज्वालसुप्रभम्।

खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विभावयेत्।

कायवाक्चित्तपदं तेषां[2] तत्र[3] मन्त्रे निपातयेत् ॥

तत्रेदं कायवाक्चित्तमन्त्रवज्राधिष्ठानपदम्।

॥ आः खँ वीः[4] ॥

वज्रपाणिमहाबिम्बं पद्मपाणिमहाद्युतिम्।

अपराजितमहाबिम्बं ध्यात्वा गुह्यपदं न्यसेत् ॥

तत्रेदं वज्रगुह्यपदम्।

सूर्यमण्डलमध्यस्थमक्षोभ्यं वा प्रकल्पयेत्।

अमितायुर्महाबिम्बं वज्रवैरोचनं तथा।

चोदयेद् हृदये सर्वान् तीव्रदुःखमहाद्युतीन् ॥

तत्रेदं सर्ववज्रहृदयवज्रसंचोदनम्।

॥ आँ ॥

महाशूलै[5]र्महावज्रैरङ्कुशैर्विविधैर्बलैः[6]।

चोदयेद्विधिवद्वज्रं बुद्धबोधिः प्रसिध्यति।

तत्राह च ॥

पर्वतेषु च रम्येषु द्वीपेषु विविधेषु च।

पद्माभ्यन्तरपूर्णेन ध्रुवं बुद्धत्वमा[7]प्नुयात् ॥

षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः।

परिवारगणास्तस्य सिध्यते बोधिवज्रिणः ॥

1. B क्री, C क्रौं। 2. R ततो। 3. C तन्त्र। 4. B चाँ खँ वीँ, C (1) वीँ, (2) वी। 5. A °सुरैः। 6. A °रैः। 7. C सिद्धिमवा°।

दशदिक्सर्वबुद्धानां बुद्धक्षेत्राणि कार[1]येत्।
मध्ये स्व[2]देवताबिम्बं ध्यात्वा वज्रेण[3] पातयेत्॥

इत्याह च।

इर्येन्द्रियप्रयोगेण जुहुयाद्दयुतं बुधः।
एषो हि सर्वबुद्धानां समयो दुरतिक्रमः॥
वैरोचनप्रयोगेण शिष्यं त्रिवज्रसम्भवम्।
आःकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा वज्रेण गृह्यते॥
वज्रसत्त्वो महाराजो वैरोचनो महायशाः।
कायवाक्चित्तसमयमधिष्ठानं ददन्ति हि॥

तत्रेदं महामण्डलप्रवेशनवज्रपदम्।

॥ आः खँ वीर हूँ॥

[4]सर्वसमयकायवाक्चित्तहृदयमन्त्रवज्रोऽयम्[5]। तत्रेदं महावज्राभिषिकगुह्यज्ञानरहस्यम्।

खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विभावयेत्।
वाद्यगन्धमहामेघैर्भावयेद्वज्रश्रोत्रधीः[6]॥

इत्याह च।

त्रिवज्रकायमन्त्रैस्तु[7] सर्षपैस्ताडयेत्[8] व्रती।
अभिषिकं तदा तस्य स्वयमेव ददन्ति हि॥
अथवा भावयेत् बुद्धान् वज्रसत्त्वसमाधिना।
कलशान् समयाग्रैस्तु धारितान्[9] भावयेत् बुधः[10]॥

1. B क्राम,° AR क्राम °। 2. BC ° ऽस्य। 3. AR वज्रे नि °। 4. BC add इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्याद् गुह्यसमाजे before सर्व °। 5. R ° जापं। 6. AR have instead वाद्यगन्धादिसमयैर्मेघौघान् भावयेद्बुधः। 7. C त्रिकायवज्रमेघैस्तु, B ° मन्त्रेस्तु। 8. CR स्फोतयेत्। 9. B वाचितान्, C भाषितान्। 10. C व्रती।

वज्रवैरोचनं चिन्तेत् शिष्यो दृढमतिस्तदा[1]।
न्यासं कुर्वीत मन्त्रज्ञः कायवाक्चित्तवज्रिणः ॥
तत्रेदं सर्वाभिषेकरहस्यं सर्वाचार्यवाग्वज्रोदीरणम्।
अभिषेकं महावज्रं त्रैधातुकनमस्कृतम्।
ददामि सर्वबुद्धानां त्रिगुह्यालय[2]सम्भवम् ॥
तत्रेदं सर्वाभिषेक[3]महावज्रप्रार्थनाविधिरहस्यम्।
बोधिवज्रेण बुद्धानां यथा दत्तो महामहः।
ममापि त्राणनार्थाय खवज्राद्य ददाहि मे ॥
अभिषेकं तदा तस्य दद्यात् प्रहृष्टचेतसः।
देवताबिम्बयोगेन हृदयेऽधिपतिं न्यसेत् ॥
मन्त्राक्षरपदं दत्त्वा समयं च विधानतः।
दर्शयेत् मण्डलं तस्य वज्रशिष्यस्य धीमतः।
समयं श्रावयेत् गुह्यं सर्वबुद्धैरुदाहृतम् ॥
प्राणिनश्च त्वया घात्या वक्तव्यं च मृषा वचः।
अदत्तं च त्वया ग्राह्यं सेवनं योषितामपि[4] ॥
अनेन वज्रमार्गेण वज्रसत्त्वान्प्रचोदयेत्।
एषो हि सर्वबुद्धानां समयः परमशाश्वतः ॥
इत्याह च ॥
मन्त्रं दद्यात् तदा तस्य मन्त्रचोदनभाषितैः।
समाधिं मन्त्रराजस्य दत्वा गुह्यं समारभेत्[5] ॥

1. AR °तिं सदा। 2. C °गुह्यं वज्र, °R °गुह्यवज्र°। 3. A सर्वशिष्य°। 4. C °येत् योषिता अपि। 5. After this BC repeat a long portion from शुक्रं वा अथवा विष्ठां etc. (p. 117) to बुद्धत्वेनापि कारयेत् (p. 119).

धर्मं शृणोति गाम्भीर्यं बुद्धभूमिं[1] च प्राप्नुयात्।

इत्याह च भगवान् महासमयवज्रहासः[2]। तत्रेदं सर्व[3]-किङ्करगुह्यवज्ररहस्यम्।

वज्रसत्त्वमहाज्ञानं वाक्यवज्रधरं तथा।
कायवज्रमहान्यासैः[4] किङ्करं चोदयेत्सदा॥

तत्रेदं वज्रज्ञान[5]चक्रं चतुःसमयपदम्। समयचोदनं समयप्रेरणं समयमन्त्रणं समयबन्धनं चेति।

खधातुं विमलं शुद्धं सर्वधर्मविवर्जितम्।
कुर्वन्ति पिण्डरूपेण त्रिवज्राद्भुतरूपिणः॥

इत्याह भगवान् सर्वबुद्धैकपुत्रो महावज्रधरः[6]।

बुद्धं वा वज्रसत्त्वं वा यदीच्छेत् वशमानितुम्।
चिन्तयेदिदं महागुह्यं त्रिवज्राग्रधरं महत्॥
खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् मञ्जुवज्रं[7] महाबलम्।
पंचबाणप्रयोगेण मुकुटाग्रं[8] तु संस्मरेत्॥
पद्मस्थानेषु मन्त्रज्ञः क्रूरवज्रेण पा[9]तयेत्।
मूर्च्छितं[10] भावयेत् त्रस्तं[11] बालबुद्धिं[12] महायशाः॥
पद्ममेकमिदं ध्यानं कर्त्तव्यं गुह्यचोदनैः।
रहस्यं सर्वमन्त्राणां गीतं वज्रार्थबुद्धिना॥
खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम्।
हूँकारवज्रमन्त्राद्यैः त्रिवज्रादीन्प्रभावयेत्॥

1. B बोधिं। 2. R °हारः। 3. C सत्त्व°। 4. R °मासैः। 5. BC add °वज्रमन्त्र°। 6. BC वज्रमहासत्त्वः। 7. BC महावज्रं। 8. B रोमकूपाग्रे। 9. B घा°। 10. C °तान्। 11. C °स्तान्। 12. C °धीन्।

ओँकारं चक्षु[1]र्गतं ध्यात्वा दर्शयेत[2] विधानतः ।
पश्येत सर्वमन्त्राणां बिम्बं त्रिकायवज्रिणाम् ॥
क्षुत्तृषाद्यैर्महाक्लेशैरिदं योगं विचिन्तयेत् ।
नश्यन्ति[3] सर्वदुःखानि चित्तवज्रवचो यथा ॥
वैरोचनमहाबिंबं ध्यात्वा सर्वार्थसम्प्रदम् ।
वंकारं वक्त्रगतं ध्यात्वा आँकारं जिह्वागं न्यसेत् ॥
आलयं सर्वभक्ष्याणां चिन्तामणिविभूषितम् ।
सर्वदुःखहरं शान्तं ज्ञानवज्रप्रभावितम् ॥

इत्याह भगवान् चिन्तामणिवज्रः । अथ भगवान् वज्रपाणि[4]स्तथागतः महावीरवज्रतथागतं वज्रभावनावज्रप्रदायं वाग्वज्रेभ्यो निश्चारयामास[5] ।

॥ वीः ॥

खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलसुप्रभम् ।
त्रिवज्रकाययोगेन निष्पाद्येदं विचिन्तयेत् ॥
सर्वालङ्कारसंपूर्णं प्रीतं वज्रविजृम्भितम् ।
जटामुकुटधरं शान्तं ध्यात्वा सर्वं समारभेत् ।

॥ वीरवज्रोर्मिमाला नाम समाधिः ॥

अथ भगवान् वज्रधरः समन्तनिर्घोषवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं महावज्रभावनापदं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

1. A चक्र° । 2. A °येदिदं । 3. AC नश्यन्ते । 4. BC add °वज्र° । 5. A °रयेत्, CR °रयत् or °रयेत् ।

॥ चुँ[1] ॥

खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धमेघान् विधानेन चिवज्रात्मा महायशाः ॥
पातनं कायवाक्चित्ते चुन्द[2]वज्रीं विभावयेत् ।
सर्वालङ्कारसम्पूर्णां सितवर्णां विभावयेत् ॥
वज्रसत्त्वमहाराजं ध्यात्वा मन्त्रपदं न्यसेत् ।

॥ वज्ररश्मिज्ञानसमयं[3] नाम समाधिः ॥

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वाशावज्रसम्भोगं नाम समाधिं समापद्येदं समाधिवज्र[4]नयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

॥ जँ ॥

खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
सर्वबुद्धान् विधानेन पातयेत् वज्रभावनैः ॥
निष्पादयेत् महायक्षं जम्भलं द्रव्यसाधकम् ।
यक्षरूपधरं शान्तं जटामुकुटवज्रिणम् ॥
पञ्चबुद्धान् विधानेन पञ्चस्थानेषु भावयेत् ।
वज्रामृतोदकं तस्य दद्यात् ध्यानपदे स्थितः ॥
वज्रसत्त्वं विधानेन मुकुटे तस्य चिन्तयेत् ।
एवं तुष्यति यक्षेन्द्रो जम्भलेन्द्रो महाद्युतिः ॥

॥ वज्रसमयद्रव्याराधनकेतुश्रीर्नाम समाधिः ॥

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतो वज्रकामोपभोगश्रियं नाम

1. A omits, BC वूँ । 2. A चन्द्र °, BC वृन्द ° । 3. ACR वज्रसमयज्ञानरश्मिमाला । 4. BC ° चक्र ° ।

समाधिं समापद्येदं सर्वयक्षिणीसमयवज्रपदं स्वकायवाक्-
चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

॥ चिं[1] ॥

खवज्रधातुमध्यस्थं चतुरस्रं सुशोभनम् ।
चतूरत्नमयं सर्वं पुष्पगन्धसमाकुलम् ॥
खधातुं सर्वयक्षिण्यैः परिपूर्णं विचिन्तयेत्[2] ।
हृदयमन्त्रपदं ध्यात्वा वज्रयोगं समारभेत् ॥

॥ सर्वयक्षिणीसमताविंशाप्रभावनवज्रो नाम समाधिः ॥

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वबुद्ध[3]मन्त्रसिद्धि-
विजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां हीनसिद्धिं स्वकाय-
वाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

कायवाक्चित्तसंसिद्धा[4] बुद्धरूपधरप्रभाः ।
जाम्बूनदप्रभाकारा हीनसिद्धिसमाश्रिताः ॥
अन्तर्धानादिसंसिद्धौ भवेत् वज्रधरः प्रभुः ।
यक्षराजादिसंसिद्धौ भवेत् विद्याधरः प्रभुः[5] ॥

तत्रेमानि सर्ववज्रसिद्धिरूपगुह्यमन्त्रसिद्धीनि ।

सर्वाणि चारुरूपाणि मन्त्रसिद्धिमनोषितैः ।
प्रीणयन्ति दर्शनेन लोकधातुं समन्ततः ॥
उष्णीषः सर्वसिद्धीनां भवेत् चिन्तामणिप्रभुः ।
बुद्धबोधिकरं श्रेष्ठं बुद्धवज्रप्रभावितम् ॥

इत्याह भगवान् सर्वाशापरिपूरकवज्रः ।

1. C चं । 2. BC add पातयेत् त्रिवज्रयोगेन विश्वमेकं विचिन्तयेत् । त्रिकर्मवज्रयोगेन ध्यानं तस्य विचिन्तयेत् । मञ्जुवज्रः समाधिस्थो मुकुटे क्रोधं प्रभावयेत् ॥ 3. BC ° वज्र ° । 4. C ° शुद्धा, B ° शुद्धा । 5. C omits this line.

अथ भगवान् वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वतथागत-कायवाक्चित्तवज्रविद्याव्रतसमादानचर्य्यं स्वकायवाक्चित्त-वज्रेभ्यो निश्चारयामास।

कायवाक्चित्तवज्राणां[1] कायवाक्चित्तभावनम्।
स्वरूपेणैव तत् कार्यमेवं[2] सिद्धिरवाप्यते।

तत्रेदं स्वकायवाक्चित्तविद्याव्रतम्।

जटामुकुटधरं बिम्बं सितवर्णनिभं महत्।
कारयेत् विधिवत् सर्वं मन्त्रसंवरसंव्रतम्॥
षोड़शाब्दिकां गृह्य सर्वालङ्कारभूषिताम्।
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं प्राप्य विद्याव्रतं चरेत्
लोचनापदसम्भोगी[3] वज्रचिह्नं तु[4] भावयेत्॥
मुद्रामन्त्रविधानज्ञो मन्त्रतन्त्रसुशिक्षिताम्।
कारयेत् ताथागतीं भार्यां बुद्धबोधिप्रतिष्ठिताम्॥
गुह्यपूजां प्रकुर्वीत चतुःसन्ध्यं महाव्रती।
कन्दमूलफलैः सर्वं भोज्यं भक्ष्यं समाचरेत्॥
एवं बुद्धो भवेत् शीघ्रं महाज्ञानोदधिः प्रभुः।
षण्मासेनैव तत्सर्वं प्राप्नुयात् नात्र संशयः॥ इति॥
परस्वहरणं नित्यं घातनं च महाद्भुतम्।
रागवज्रपदं गुप्तं[5] इदं संवरसंव्रतम्॥
रागवज्राङ्कुशीं भार्यां[6] मामकीं गुणमेखलाम्।
वाग्वज्राग्रचित्तेभ्य इदं पूजयति सर्वथा॥
स्वमुद्रां वाऽथवा चिन्तेत् ध्यानं चाक्षरवज्रिणाम्।

1. A omits. 2. C °र्येणैव। 3. BC °गैः। 4. BC चिह्नैस्तु।
5. BCR भुंक्त। 6. C कार्यां।

पञ्चबुद्धाश्च सर्वज्ञाः[1] प्रीयन्ते नात्र संशयः ॥
वने[2] भिक्षां भ्रमेन्नित्यं साधको दृढनिश्चयः ।
ददन्ति भयसंत्रस्ता भोजनं दिव्यमण्डितम् ।
अतिक्रमेत् यदि[3] वज्रात्मा नाशं वज्राक्षरं भवेत् ॥
सुरीं नागीं महायक्षीमसुरीं मानुषीमपि ।
प्राप्य विद्याव्रतं कार्यं त्रिवज्रज्ञानसेवितम् ॥
इदं तत् सर्वमन्त्राणां गुह्यं तत्त्वं महानयम् ।
त्रिवज्रज्ञान[4]सम्भूतं बुद्धबोधिप्रवेशकम् ॥

इत्याह भगवान् सर्वतथागतविद्याव्रतसमयतत्त्ववज्रः ।

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वसिद्धिमण्डलवज्राभिसम्बोधिर्नाम पटलः षोडशोऽध्यायः ॥

1. B पञ्चबुद्धाश्च सम्बुद्धाः, BC एवं बुद्धापि । 2. C वनेषु । 3. BC चि° ।
4. C °चक्र° ।

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतं अनेन स्तोत्रराजेनाध्येषितवन्तः ।

अक्षोभ्यवज्र महाज्ञान वज्रधातु महाबुध ।
त्रिमण्डल त्रिवज्राग्र घोष वज्र[1] नमोऽस्तु ते ॥
वैरोचन महाशुद्ध[2] वज्रशान्त महारत ।
प्रकृतिप्रभास्वरान् धर्मान् देश वज्र नमोऽस्तु ते ॥
रत्नराजसुगाम्भीर्य खवज्राकाशनिर्मल ।
स्वभावशुद्धनिर्लेप कायवज्र नमोऽस्तु ते ॥
वज्रामित[3]महाराज निर्विकल्प खवज्रधृक् ।
रागपारमिताप्राप्त भाष वज्र नमोऽस्तु ते ॥
अमोघवज्र संबुद्ध[4] सर्वाशापरिपूरक ।
शुद्धस्वभावसंभूत वज्रसत्त्व नमोऽस्तु ते ॥
एभिः स्तोत्रपदैः शान्तैः सर्वबुद्धप्रचोदितैः ।
संस्तुयाद्वज्रसम्भोगात्[5] सोऽपि वज्र[6]समो भवेत् ॥
अथ वज्रधरः शास्ता सर्वबुद्धानुकम्पकः ।
वज्रगुह्यपदं शुद्धं वाग्वज्रं समुदीरयत् ॥
अहो हि सर्वबुद्धानां धर्मधातु महाचरम् ।
प्रकृतिप्रभास्वरं शुद्धं खधातुमिव निर्मलम् ॥ इति ॥

1. BC गुह्य । 2. B शान्त । 3. B ° मृत । 4. BC अमोघसिद्धिवज्र ।
5. R ° गां । 6. B ° बुद्ध ° ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिदं सर्वबुद्धकायवज्र-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

समयचतुष्टयं रक्ष्यं[1] बुद्धैर्ज्ञानोदधिप्रभैः ।
महामांसं सदा भक्ष्यं हृदं समयमुत्तमम् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिदं सर्वबुद्धवाग्वज्र-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

समयचतुष्टयं रक्ष्यं वाक्यवज्रमहाक्षरैः ।
विण्मूत्रं च सदा भक्ष्यमिदं गुह्यं महाद्भुतम् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिदं वज्रधरचित्तवज्र-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

समयचतुष्टयं रक्ष्यं वज्रसत्त्वैर्महर्द्धिकैः ।
रुधिरं शुक्रसंयुक्तं सदा भक्ष्यं दृढव्रतैः ॥

कायवाक्चित्तवज्राणां समयोऽयं महाद्भुतः ।
शाश्वतं सर्वबुद्धानां संरक्ष्यो वज्रधारिभिः[2] ॥

यस्येमं[3] समयं रक्षेद्वज्रसत्त्वो महाद्युतिः ।
कायवाक्चित्तगतं तस्य बुद्धो भवति तत्क्षणात् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः प्रत्येकबुद्धसमयवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

देशना कायिकी तेषां कायवज्रप्रतिष्ठिता ।
सत्त्वावतारणं शीलसमयः परमशाश्वतः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः श्रावकशिक्षा[4]समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

1. B रक्षेद्° । 2. BC °चारिभिः । 3. A यश्चमं° । 4. B ब्रह्म. R शिष्य° ।

दुष्टकुशलान् कर्मपथान् कुर्वन्ति ज्ञानवर्जिताः[1] ।
हीनाधिमुक्तिकास्सर्वे समयोऽयं महाद्भुतः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिर्ब्रह्मसमयं स्वकायवाक्चित्तेभ्यो निश्चारयामास ॥

मोहमात्रेण यत्कर्म करोति भयभैरवम् ।
बुद्धबोधिप्रणेतारं भवते[2] कायवज्रता[3] ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः रुद्रसमयं स्वकायवाक्चित्तेभ्यो निश्चारयामास ॥

त्रैधातुकस्थितां सर्वामङ्गनां सुरतविह्वलाम्[4] ।
कामयेत् वि[5]विधैर्भावैः समयः परमाद्भुतः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः विष्णुसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

यावन्तः सत्त्व[6]सम्भूताः त्रिवज्रा[7]भेद्यसंस्थिताः ।
मारयेत् ध्यानवज्रेण वज्रधातुमपि स्वयम् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः त्रिवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तेभ्यो निश्चारयामास ॥

कायवज्रो भवेत् ब्रह्मा वाग्वज्रस्तु महेश्वरः ।
चित्तवज्रधरो राजा सैव विष्णुर्महर्धिकः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वयक्षयक्षिणीसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

असृक्पिशिताहारा नित्यं कामपराः स्त्रियः ।
आराधयेत् महावज्रसमयैरेभिर्द[8]रासदैः ॥

1. B ° वर्जिणः । 2. C ° ने । 3. B ° वर्जिता । 4. BC त्रिवज्रसम्भवाम् । 5. C त्रि ° । 6. A सर्व ° । 7. BC ° काया ° । 8. A ° रतिदु ° ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वभुजगेन्द्रराज्ञी-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

पैशुन्यचौरिता[1]हाराः कामगन्धपराश्च ताः ।
साधयेत् समयैरेभिरन्यथा क्लिश्यते भुवम् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरसुरकन्यासमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

क्रूरा मानभरा[2]क्रान्ता गन्धपुष्पोपभोगजाः[3] ।
समयो वज्रपाताल्लिः[4] दुर्दान्ता वज्र[5]भैरवाः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः राक्षसस्त्रीसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

कपालास्थिधूपतैलवसया प्रीणनं महत् ।
समयः सर्वभूतानां पवित्रो[6]ऽयं महार्थकृत् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्ववज्रडाकिनी-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

विण्मूत्ररुधिरं भक्षेत्[7] मद्यादींश्च पिबेत् सदा ।
वज्रडाकिनीयोगेन मारयेत् पटलक्षणैः ॥
स्वभावेनैव संभूता विचरन्ति त्रिधातुके ।
आचरेत् समयं कृत्स्नं सर्वसत्त्व[8]हितैषिणा ॥

॥ सर्वत्रैधातुक[9]समयसमवसरणो नाम समाधिः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः कायसिद्धिसमयवज्रं कायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

1. A चौरा° । 2. C मारसमा,° B माररागवरा° । 3. C °काः । 4. B °पाताले, C योषितां । 5. A °स्नाति° । 6. BC °वज्र° । 7. C भक्ष्य° । 8. A °सिद्धि° । 9. BC add वज्र° ।

कायिकं त्रिविधं सर्वं कारयेत् वज्रसम्भवम् ।
बुद्धकार्यकरं नित्यं सत्त्वधातोः समन्ततः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिर्वाक्सिद्धिसमयवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

वाक्यकर्मकृतं[1] कृत्स्नं त्रैलोक्यामलमण्डलम् ।
वाक्सिद्धिपदस्थोऽयं समयो[2] दुरतिक्रमः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः चित्तसिद्धिवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

मनोवज्रमयं सर्वं भावयेत् दृढवज्रधृक् ।
एषो हि समयः प्रोक्तः त्रिवज्राभेद्यवज्रिणाम् ॥

इत्याह भगवान् समन्तभद्रो[3] वज्रसत्त्वः ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वमन्त्रवज्रसार-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

बुद्धांश्च बोधिसत्त्वांश्च प्रत्येकश्रावकांस्तथा[4] ।
कायवाक्चित्तसंयोगैर्वन्द्[5]यन् नाशमाप्नुयात् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वतथागतकाय-वाक्चित्तवज्रध्यानसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारया-मास ॥

वज्रसत्त्वस्य सर्वत्र कायवाक्चित्तमण्डले ।
ध्यानं त्रिवज्रयोगेन ध्यातव्यं मन्त्रजापिना ॥

1. AC ° पदं । 2. A ° योऽपि, R ° योऽयं । 3. A समन्तसुन्दरी ।
4. For this line BC read न बुद्धान् बोधिसत्त्वांश्च प्रत्येकजिनश्रावकान् ।
5. BC ° र्दर्श ° ।

[1]अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वमन्त्रवज्रसाधनसमयसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

सत्त्वधातुं समासेन ध्यानवज्रेण चोदयेत् ।
त्रिवज्रवन्दनाग्राग्रः समयो वज्रसम्भवः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सेवा[2]साधनोपसाधनमहासाधन[3]समयसम्बरं[4] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

स्वधातुं विणमूत्रवज्रेण[5] परिपूर्णं विचिन्तयेत् ।
दद्यात् त्रियध्वबुद्धेभ्यः समयः परमशाश्वतः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्ववज्रान्तर्धानसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

कामयेत् प्रतिदिनं वज्री[6] चतुःसन्ध्यां यथोक्तम् ।
द्रव्यं चोप[7]हरेत् नित्यं समयो वज्रपूरकः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः खविद्याधरसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

कायवाक्चित्तवज्राणां मुकुटे ध्यानं विचिन्तयेत् ।
त्रिवज्रसमयैः सर्वैः क्रुद्धै[8]र्जेतुं न शक्यते ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वमन्त्रधरादिकर्मिकसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

भ[9]जने कायवज्रस्य बहिर्वज्रधरस्य च ।
वज्रधर्मैः[10] सदा कार्या[11] सूत्रोद्घाटविधिक्रिया ॥

1. C omits from here to समयो वज्रसम्भवः below. 2. A सर्व °। 3. C omits ° महासाधन °। 4. BC ° सम्भवं। 5. C योगिन। 6. BC मन्त्री। 7. B वापि, C चापि। 8. BC ° रैः। 9. A भो °। 10. B धर्मंमध्यं। 11. B कार्यं।

बुद्ध्याह भगवान् स्वभावशुद्धवज्रः।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्ववज्रधररत्नकाय-वाक्चित्तहृदयवज्रसमतां विचिन्त्य तूष्णीमभूत्॥

अथ खल्वनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणु-रजःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः सर्वतथागतान् प्रणिपत्यैव-माहुः। किमयं भगवान् सर्वतथागताधिपतिर्वज्रधरः सर्वतथागतबोधिसत्त्वपर्षन्मण्डलमध्ये तूष्णीम्भावेनाधि-वासयति।

अथ भगवान सर्वतथागताधिपतिस्तान् सर्वबोधिसत्त्वा-नेवमाह। कायवाक्चित्तवज्रानुपलब्धिस्वभावाक्षरपदं कुल-पुत्रा अयं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिः निःस्व-भावाक्षरपदं विचार्य तूष्णीं[1] व्यवस्थितः॥

अस्य च कुलपुत्राः सर्वतथागताधिपतेः चिन्तया एतदभूत्॥

कायाक्षरमनुत्पन्नं वाक्चित्तपदलक्षणम्।

स्ववज्रकल्पनाभूतं मिथ्यासंग्रहसंग्रहम्॥ इति॥

अथ मञ्जुश्रीप्रमुखा महाबोधिसत्त्वाः तान्सर्वतथागतानेव-माहुः। मा भगवन्तः सर्वतथागता वाग्वज्रपदं मिथ्या-समुदयेन कल्पयथ। तत्कस्मात् हेतोः। सर्वतथागतवज्र-धातुष्वव[2]चरितगतानुगतिकोऽयं सर्वतथागतकायवाक्चित्त-वज्राधिपतिः। तत्कस्मात् हेतोः। सन्ति ब्रह्माद्या महाबोधि-सत्त्वा महाभिज्ञाज्ञानसंप्राप्ताः सर्वधर्मलक्षणस्वभावमजानन्त एवं विकल्पयन्ति॥ किमयं सर्वतथागतमहावज्रात्मा सर्वतथा-गतधर्मवज्रतत्त्वमनभि[3]ज्ञाय गुह्याक्षरं निर्दिशतीति।

1. B तुष्णीभावेन। 2. B स्वभावे, C स्वभाव °। 3. B ° मवि °।

अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वानेवमाहुः। तिष्ठन्तु तावत् भवन्तो महाबोधिसत्त्वा वयमपि सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्याक्षरं प्राप्य कायवाक्चित्तबोधिं न जानीमहे। तत्कस्मात् हेतोः। निःस्वभावाक्षरसंभूत अनुत्पादवज्राभिसंबोधिर्यावन्तः कुलपुत्राः सत्त्वाः सत्त्वसंग्रहेण संगृहीताः सर्वे ते बोधिप्रतिष्ठिताः बुद्ध[1]वज्राः। तत्कस्मात् हेतोः। कायवाक्चित्तवज्रज्ञानप्राप्ता बतामी सत्त्वास्त्रिकायवज्रधर्मता[2]मुपादाय।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिस्तान् सर्वतथागतबोधिसत्त्वांश्चैवमाह ॥

स्वभावशुद्धनैरात्म्ये धर्मधातुनिरालये ।
कल्पना वज्रसंभूता गीयते न च गीयते ॥

अथ भगवन्तः सर्वतथागता भगवन्तं महावज्रपाणिं सर्वतथागत[3]स्वामिनं नमस्कृत्यैवमाहुः। कुत इमानि भगवन् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसिद्धीनि समवसरन्ति, क्व वा प्रतिष्ठितानि।

सर्वतथागताधिपतिर्वज्रधरं प्राह। स्वकायवाक्चित्तवज्र[4]समतासन्तानवज्रप्रतिष्ठितानि भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वसिद्धीनि सर्ववज्रज्ञानानि सर्वं यावत् त्रैधातुकमिति।

सर्वतथागताः प्रोचुः। सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र[5]सिद्धीनि सर्वं त्रैधातुकं च भगवन् कुत्र स्थितम्। सर्वतथागत[6]ज्ञानाधि-

1. B °बुद्ध°। 2. B °वचना,° C °वरणा°। 3. R सर्वत्र। 4. B वज्राधिपति। 5. BC omit °वज्र°। 6. A adds वज्र°।

पतिः प्राह । आकाशधातुप्रतिष्ठितानि भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसिद्धीनि सर्वं चैधातुकं च। सर्वतथागताः प्रोचुः। आकाशं भगवन्[1] कुत्र स्थितम्। वज्रधरः प्रोचुः। न क्वचित् ।[2]

अथ ते सर्वतथागता बोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता इमं धर्मघोषमकार्षुः ।

अहो वज्र अहो वज्र अहो वज्रस्य देशना ।
यत्र न कायवाक्चित्तं तत्र रूपं विभाव्यते ॥
अथ वज्रधरः शास्ता सर्वबुद्धनमस्कृतः ।
त्रिवज्राग्र्यो महाग्राग्र्यस्त्रिवज्रः परमेश्वरः ॥
भाषते सर्वसिद्धीनां विद्यापुरुषभावनाम् ।
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेत् बुद्धमण्डलम् ॥
कायवज्रं प्रभावित्वा वज्रं मूर्ध्नि प्रभावयेत् ।
त्रिमुखं त्रिकायसम्भूतं विस्फुरन्तं विचिन्तयेत् ॥
वज्रचक्रधरं ध्यात्वा शीघ्रं बोधिमवाप्नुयात् ।
कुलभेदेन[3] सर्वेषामिदं गुह्यं विचिन्तयेत् ।
अन्यथा भावना तेषां सिद्धिर्भवति नो[4]त्तमा ।
इत्याह च भगवान् विद्यापुरुषवज्रगुह्यः ॥
धातु[5]भूतां महाराज्ञीं प्रीणयन्तीं विचिन्तयेत् ।
एवं तुष्यन्ति ते वृषभाः वज्रकायविलक्षणाः[6] ॥
यश्चेदं भावयेत्कश्चिद्बोधिसत्त्वो महायशाः ।
त्रिकायसिद्धिमाप्नोति सप्ताहेन महाद्युतिः ॥

1. AR omit. 2. A omits this sentence. 3. B ° धर्मेण । 4. Mss. न चो ° । 5. AR वान्त ° । 6. A चिरक्षिताः, BC चिलक्षिताः ।

अथ भगवान् वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि कायवाक्चित्तवज्रसमुच्चयगुह्यरहस्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

कायवाक्चित्तसमयं महामुद्रार्थकल्पनाम् ।
भावयेत् विधिवत् सर्वान् क्षणात् बुद्धत्वमाप्नुयात् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वसाधक-कायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

हस्तमुद्रां न बध्नीयात् यदीच्छेत् सिद्धि[1]मुत्तमाम् ।
समयः सर्वमन्त्राणां नातिक्रम्यो जिनै[2]रपि ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वबुद्धसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

विण्मूत्रशुक्ररक्तानां जुगुप्सां नैव कारयेत् ।
भक्षयेत् विधिना नित्यमिदं गुह्यं त्रिवज्र[3]जम् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि वाग्वज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

त्रैधातुकपथे रम्ये यावन्त्यो योषितः स्मृताः ।
कामयेत् विधिवत् सर्वा वाग्वज्रैर्न जुगुप्सते ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि चित्तवज्र-समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

यावन्तः सर्वसमयास्त्रिवज्रकाय[4]संस्थिताः ।
प्रीणयन्ति[5] वज्रसमयैः चित्तवज्रं न जुगुप्सयेत् ॥

1. BC ° बोधि ° । 2. BC बुद्धैः । 3. B ° गुह्य ° । 4. BC ° ज्ञान ° । 5. A ° न्ते ।

इत्याह भगवान् त्रिवज्रसमयः[1]। अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतगुह्यवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास।

पञ्चस्कंधाः समासेन पञ्चबुद्धाः प्रकीर्तिताः।
वज्र-आयतनान्येव बोधिसत्त्वाग्र्यमण्डलमिति॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि त्रैधातुकसमुच्चय[2]वज्रं[3] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास।

पृथिवी लोचना ख्याता अब्धातुर्मामकी स्मृता।
पाण्डराख्या भवेत्तेजो[4] वायुस्तारा प्रकीर्त्तिता।
खवज्रधातुसमयः सैव वज्रधरः स्मृतः॥

इत्याह भगवान् सर्वतथागतभुवनेश्वरो महावज्रसत्त्वः। अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतसमताविहारं नाम समाधिं समापन्नः। समापद्य च सर्वतथागतपर्षन्मण्डलमवलोक्य तूष्णीमभूत्।

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वतथागतान् प्रणिपत्यैवमाह। सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र[5]गुह्यसमाजाभिषिक्तो[6] भगवान् वज्राचार्यः सर्वतथागतैः सर्वबोधिसत्त्वैश्च कथं द्रष्टव्यः। सर्वतथागताः प्राहुः। बोधिचित्तो वज्र इव कुलपुत्र सर्वतथागतैः सर्वबोधिसत्त्वैश्च द्रष्टव्यः। तत्कस्मात् हेतोः। बोधिचित्तस्याचार्यस्याद्वयमेतदद्वैधीकारम्। यावत्[7] कुलपुत्र संक्षेपेण कथयामः। यावन्तो दशदिग्लोकधातुषु बुद्धाश्च

1. B adds वज्रः। 2. C ° समय °। 3. BC चक्रं। 4. ABR तेजोधातुस्तु पाण्डराख्याता। 5. A adds रहस्यं °। 6. B ° भिज्ञो। 7. BC एवं।

बोधिसत्त्वाश्च तिष्ठन्ति भ्रियन्ति यापयन्ति च, सर्वे ते चिक्कालमागत्य[1] तमाचार्यं सर्वतथागतपूजाभिः संपूज्य स्वस्वबुद्धक्षेत्रं पुनरपि प्रक्रामन्ति, एवं च वाग्वज्राक्षरपदं निश्चारयन्ति। पितास्माकं सर्वतथागतानां मातास्माकं[2] सर्वतथागतानाम्। तद्यथापि नाम कुलपुत्र यावन्तो बुद्धा[3] भगवन्तो[3] दशसु दिक्षु विहरन्ति तेषां च बुद्धानां भगवतां यावत् कायवाक्चित्तवज्रजः पुण्यस्कन्धः स च पुण्यस्कन्ध आचार्यस्यैव[4] रोमकूपाग्रविवरे विशिष्यते। तत्कस्य हेतोः। बोधिचित्तं कुलपुत्र सर्वबुद्धज्ञानानां[5] सारभूतमुत्पत्तिभूतं यावत् सर्वज्ञज्ञानाकरमिति।

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भीतः सन्त्रस्त-[6] मानसस्तूष्णीमभूत्।

अथ खलु अक्षोभ्यस्तथागतो रत्नकेतुस्तथागतोऽमितायुस्तथागतोऽमोघसिद्धिस्तथागतो वैरोचनस्तथागतः सर्वधर्म[7]सिद्धिसमयालम्बनवज्रं नाम समाधिं समापद्यैतान् सर्वबोधिसत्त्वानामन्त्रयते स्म। शृण्वन्तु भगवन्तः सर्वबोधिसत्त्वाः येऽपि[8] ते दशसु दिक्षु बुद्धा भगवन्तस्त्र्यध्ववज्रज्ञानसंभूतास्तेऽपि सर्वे[9] गुह्यसमाजाभिषिक्तं आचार्यमागत्य पूजयन्ति नमस्कुर्वन्ति च। तत्कस्मात् हेतोः। शास्ता सर्वबुद्धबोधिसत्त्वानां सर्वतथागतानां च स एव भगवान् महावज्रधरः सर्वबुद्धज्ञानाधिपतिरिति।

1. B ° मालव्य। 2. C यावच्छास्तास्माकं। 3. AR omit. 4. A ° स्य °। 5. A ° बुद्धानां। 6. A सन्तप्त °। 7. BC सर्ववज्रधरः। 8. A पथि। 9. BC omit.

[1]अथ ते सर्वे[2] महाबोधिसत्त्वाः तान् सर्वतथागतानेवमाहुः । सर्वतथागतकायवाक्चित्तसिद्धीनि भगवन्तः कुत्र स्थितानि क्व वा संभूतानि । सर्वतथागताः प्राहुः । त्रिकायगुह्यं सर्वतथागतकाय[3]वाक्चित्तं वज्राचार्यस्य कायवाक्चित्तवज्रे स्थितम् । महाबोधिसत्त्वा आहुः । कायवाक्चित्तगुह्यवज्रं कुत्र स्थितम् । सर्वतथागताः प्राहुः । आकाशे स्थितम् । महाबोधिसत्त्वाः प्राहुः । आकाशं कुत्र स्थितम् । सर्वतथागताः प्राहुः । न क्वचित् । अथ ते महाबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः तूष्णींस्थिता अभूवन् ।

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्चित्त[4]गुह्यवज्रसमाधेर्व्युत्थाय सर्वतथागतान् सर्वबोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म । शृण्वन्तु भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वबोधिसत्त्वाश्च सर्वतथागत[5]बोधिसत्त्वसंभववज्रं नाम महामण्डलम् ।

अथ खलु सर्वतथागता बोधिसत्त्वाश्च कृताञ्जलिपुटा भगवन्तं वज्रधरमेवमाहुः । देशयतु भगवान् देशयतु सुगतो महामण्डलमिति ।

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् चतुरस्रं सुशोभनम् ।
बुद्धमण्डलयोगेन ध्यानवज्रं प्रचोदयेत् ॥
वज्रमण्डलध्यानेन आसनं सर्वचक्रि[6]णाम् ।
पूजां तेनैव विधिना कुर्वीत मतिमान् सदा ॥
आचार्यं हृदये ध्यात्वा अभिषिक्तं समारभेत् ।
खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विचिन्तयेत् ॥

1. B omits the whole paragraph. 2. A omits. 3. C त्रिगुह्यकाय°। 4. AR adds वज्रधर। 5. A°तो। 6. BC वज्रि°।

पातयेत् विधिवत् सर्वान् अभिषिक्तपदैस्त्रिभिः ।
अनेन बोधिमाप्नोति सर्वसत्त्वहितैषिणीम् ।
सिध्यति कायवाक्चित्तं सर्वसिद्धिमहाद्भुतम् ॥
॥ सर्वबुद्धबोधिसत्त्वसमयचक्रं नाम ध्यानमण्डलम् ॥

अथ खलु वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतवज्रयोगं[1] नाम कायवाक्चित्तगुह्यं[2] स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ हूँ ह्रीः[3] खँ ॥

खधातुमध्यगतं चिन्तेदस्थिमांसादिमण्डलम् ।
त्रिकायवाक्चित्तहृदये वज्रसत्त्वं वि[4]भावयेत् ॥
क्रूरं विकृतं संक्रुद्धं नीलोत्पलसमप्रभम् ।
चतुर्भुजं विधानेन कपाल[5]हस्तं विभावयेत् ॥
पञ्चरश्मिप्रभोद्योतां स्वजिह्वां भावयेत् व्रती ।
ध्यानमन्त्रप्रयोगेण रुधिराकर्षणमुत्तमम् ॥
त्रिशूलं वज्रसमयं कीलकं दारुणोत्तमम्[6] ।
पीड़येत् वज्रयोगेन बुद्धकाय[7]मपि स्वयम् ॥ इति ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि वज्राहारसमयकृत्यार्थं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

अन्नं वा अथवा पानं यत्किञ्चित् भक्षयेत् व्रती ।
विण्मूत्रमांसयोगेन विधिवत् परिकल्पयेत् ॥

1. AR योगवज्रं । 2. BC समयवज्रं । 3. R ह्रौं । 4. BC ° सत्त्वस्य ।
5. A वार ° । 6. BC ° मे । 7. B ° यैं ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागत-कायवाक्चित्तवज्रपूजायां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

पञ्चोपहारपूजाद्यैः पूजनं च प्रकल्पयेत् ।
एषो हि सर्ववज्रा[1]णां समयो दुरतिक्रमः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागत-कायवाक्चित्त[2]पूजारहस्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

द्वयेन्द्रियप्रयोगेण स्वशुक्रादिपरिग्रहैः ।
पूजयेत् विधिवत् सर्वान् बुद्धबोधिमवाप्नुयात् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागत-कायवाक्चित्तसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

सत्त्वधातोरनन्तस्य मातां[3] समयधारि[4]णीम् ।
काये त्रिवज्रसमयैः[5] सम्बरोऽयं महाद्भुतः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वसाधक-सम्बरवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

[6]कायवाक्चित्तसंभोगं विशुद्धालयंवज्रजम् ।
साधयामि अहं भद्रं संशयो नात्र सर्वथा ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वसाधक-वज्रसत्त्वसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

1. BC मन्त्रा°। 2. C add °वज्र°। 3. A मातां। 4. C °र°। 5. BC कामयेत् त्रिवज्रसमयैः। 6. B omits from here to निश्चारयामास below.

वितस्तिमात्रमतिक्रम्य मूर्ध्नि मण्डलकल्पना ।
ओँकारं मध्यगतं ध्यात्वा पञ्चामृतनिपातनम् ॥
अनेन वज्रयोगेन तेजस्वी भवति क्षणात् ।
कायवाक्चित्तसौस्थित्यं भवति नात्र संशयः ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वमण्डल-[1] धरकायवाक्चित्तगुह्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

चैत्यकर्म न कुर्वीत न च पुस्तकवाचनम् ।
मण्डलं नैव कुर्वीत न त्रिवज्राग्रवन्दनम् ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वविषपरिहार-[2] स्तम्भनाकर्षणगुह्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ भ्रुँ ॥

चक्रमध्यगतं स्थाप्य सितांशुज्वालमालिनम् ।
पीतांशुरश्मिगहनं भावयेत् पीतसन्निभम् ।
त्रिवज्ररश्मिसमयैर्बीजोऽयं[3] गुह्यसंभवः ॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः कायवाक्चित्त-रक्षाचक्रमन्त्रं वज्रसंयुक्तं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

उँ ह्रुलु ह्रुलु तिष्ठ तिष्ठ बंध बंध हन हन दह दह अमृते हूँ फट् स्वाहा ।

1. C °मन्त्र°। 2. BC °विषापहार°। 3. C विजयं।

भूर्जपत्रादिषु चक्रं कर्मवज्रप्रतिष्ठितम्।
हू[1]ंकारमध्यगं कृत्वा[2] नाममध्ये समालिखेत्॥
मन्त्राक्षरपदैः सम्यक् मण्डितं स्थापयेत् सदा।
एषो हि सर्वमन्त्राणां त्रिगुह्यालयसम्भवः॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः वज्राञ्जनपदं स्वकाय-वाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास।

चतुष्पथैकवृक्षे च मातृस्थाने शिवालये।
वज्राञ्जनपदं तत्र कपाले पातयेत्सदा॥

महातैल[3]रुधिरं विष्ठं पद्मसूत्रं अर्कतूलेन[4] वर्त्तिं कृत्वा कृष्णचतुर्दश्यामर्द्धरात्रौ वज्राञ्जनं पातयेद्बुधः तत्रैवाष्टशता-भिमन्त्रितं कृत्वा। त्रिविधा सिद्धिर्भवति ब्रूत्याह भगवान् समन्तभद्रः।

अथ भगवन्तः सर्वतथागता वज्रपाणिं सर्वतथागताधिपति-मेवमाहुः। कतिभिर्भगवन् गुह्याचरैः समन्वागतास्ते बोधि-सत्त्वा महासत्त्वा य इदं सर्वतथागतचर्यावज्रं सर्वतथागत-[5]गुह्यसमयं श्रद्धास्यन्ति भावयिष्यन्ति च।

[6]अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः तान् सर्वतथागता-नेवमाह। त्रिगुह्याचरैर्भगवन्तः सर्वतथागताः समन्वागतास्ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा य इदं सर्वतथागतबोधिचर्यावज्रं श्रद्धास्यन्ति भावयिष्यन्ति च। सर्वतथागताः प्राहुः। कतमैस्त्रिभिः। वज्रधरः प्राह। यदुत सर्वतथागतकाय-

1. AR हुं, ° C हें °। 2. B ध्यात्वा। 3. C भैरवं। 4. A ° नाले °। 5. BC omit. 6. C omits from here to भावयिष्यन्ति च।

वज्रेण, सर्वतथागतवाग्वज्रेण, सर्वतथागतचित्तवज्रेण, एभि-स्त्रिभिः ।

अथ ते सर्वतथागता भगवतो वज्रपाणेः पादयोर्निपत्य तूष्णींस्थिता अभूवन् ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः तान् सर्वतथागतान् बोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म । भूतपूर्वं भगवन्तः सर्वतथागता अनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमाः कल्पाः क्षीणा यावद् भगवतो दीपङ्करस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यातिक्रान्तस्य काश्यपस्यापि महामुनेरभिसंबुद्धस्य न भाषितम् । तत्कस्मात् हेतोः । अभव्या[1] भगवन्तः सत्त्वा अस्य महागुह्यापदार्थस्य तेन[2] कालेन तेन[3] समयेन मया न भाषितम् । अपि तु भगवन्तः सर्वतथागता अस्मिन् गुह्य-समाजे बुद्धबोधिं क्षणलवमुहूर्त्तेनैव निष्पादयन्ति । यदनेकै-र्गङ्गानदीवालुकासमैः[4] कल्पैः घटयन्तो व्यायच्छन्तो बोधि-सत्त्वा बोधिं न प्राप्नुवन्ति । तदिहैव जन्मनि गुह्यसमाजाभि-रतो बोधिसत्त्वः सर्वतथागतानां बुद्ध इति संख्यां गच्छति ।

अथ ते महाबोधिसत्त्वा इदं वाग्वज्राक्षरपदं श्रुत्वा प्ररोदयामासुः । अथ ते सर्वतथागतास्तान्बोधिसत्त्वानेव-माहुः । मा भगवन्तः महाबोधिसत्त्वाः प्ररोदयत मा च त्रिदुःखं समुत्पादयत । अथ ते महाबोधिसत्त्वास्तान् सर्वतथागतानेवमाहुः । कथं ते भगवन्तः सर्वतथागता न प्ररोदामहे । कथं न दुःखमुत्पादयामहे । तत्कस्मात्

1. B असेव्या । 2. A adds मया । 3. A omits. 4. BC ° कोपमैः ।

हेतोः ? अभव्या भगवन्तः त्रिगुह्याक्षरम्। अभव्या भगवन्तोऽन्तशो नाम श्रवणेनापि। सर्वतथागताः प्राहुः। सामान्याक्षरपदं कुलपुत्रा यथा भवद्भिर्न ज्ञातं न श्रुतं तथास्माभिरपि सर्वतथागतैः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वैश्च कुलपुत्रास्ते गुह्याक्षरा न संप्राप्ता नाभिसंबुद्धाश्च। तत्कस्मात् हेतोः ? त्रिगुह्याक्षरविशुद्धत्वात्।

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वाः तूष्णीं व्यवस्थिता[1] अभूवन्। अथ भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रयोषिद्भगेषु विजहार।

अथ सा सर्वतथागतचित्तदयिता मामकी भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरं एभिर्वज्रधरकामरतिपूजाग्राक्षरपदैः प्रीत्या संस्तूया[2]मास।

"त्वं वज्रचित्त भुवनेश्वर सत्त्वधातो
त्रायाहि मां रतिमनोज्ञ महार्थकामैः।
कामाहि मां जनक सत्त्वमहाग्रबन्धो
यदीच्छसि जीवितं मञ्जुनाथः॥"

अथ सा बुद्धलोचना सर्वतथागतकायदयिता भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरमेभिः सर्ववज्रकामरतिपूजाग्राक्षरपदैः सुखसौमनस्यप्रीत्या संस्तूयामास।

"त्वं वज्रकाय बहुसत्त्वप्रियाङ्कचक्र
बुद्धार्थबोधिपरमार्थहितानुदर्शी[3]।
रागेण रागसमयं[4] मम कामयस्व
यदीच्छसि जीवितं मञ्जुनाथ॥"

1. C ° भूता। 2. C स्तुव, ° स्तनु°। 3. A° दर्शी। 4. AC ° यां, R ° ये°।

अथ सा लोकेश्वरदयिता कायावस्थितनेत्री[1] भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरं कामोपभोगसमयैः संस्तूयामास ॥

"त्वं वज्रवाच सकलस्य हितानुकम्पी
लोकार्थकार्यकरणे सद संप्रवृत्तः ।
कामाहि मां सुरतचर्य समन्तभद्र
यदीच्छसि जीवितं मञ्जुनाथ ॥"

अथ सा सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयवज्रदयिता भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरमनया सर्वतथागतसुखसौमनस्यप्रीत्या संस्तूयामास ।

"त्वं वज्रकाय[2] समयाग्र महाहितार्थं
संबुद्धवंशतिलकः समता[3]नुकम्पी ।
कामाहि मां गुणनिधिं बहुरत्नभूतम्
यदीच्छसे जीवितं मञ्जुनाथ ॥"

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वकामोपभोगवज्रश्रियं नाम समाधिं समापन्नस्तां सर्वतथागतदयितां समयचक्रेण कामयन् तूष्णीमभूत् ।

अथायं सर्वाकाशधातुः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसमयशु[4]क्रेण परिपूर्णो वज्रोदकपरिपूर्णकुम्भ इव[5] संस्थितोऽभूत् ।

अथास्मिन्वज्राकाशधातौ ये सत्त्वास्त्रिकायसमयसंभूतास्त्रिवज्रश्रिया संस्पृष्टाः[6] सर्वे तं[7] तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्त्रिवज्रज्ञानिनोऽभवन् । ततः प्रभृति सर्वसत्त्वाः समन्तभद्र

1. BC कायवाक्चित्तवज्रनेत्री । 2. BC °म । 3. C सुगता° ।
4. A च° । 5. R कुम्भेष्वव° । 6. B °ध्यस्ताः । 7. C °अथ ते सर्व° ।

[1]समन्तभद्र इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रेणाभिषिक्ता बभूवन्।

अथ वज्रपाणिस्तथागत[2]स्तान्सर्वतथागतानेवमाह। दृष्टा भगवन्तस्सर्वतथागताः सर्वबुद्धधर्मसमता। अथ ते सर्वतथागता वज्रपाणिं सर्वतथागताधिपतिमेवमाहुः। दृष्टा[3] भगवन् दृष्टा सुगत[4] वज्रज्ञानसमता वज्रज्ञानचर्येति। अथ भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतयोषिद्भगेष्वभिनिष्क्रम्य भगवन्तं महावज्रपाणिं सर्वतथागताधिपतिं तथागतमेवमाहुः। आश्चर्यं भगवन्नाश्चर्यं सुगत यत्र हि नाम रागाक्षरपदैः बुद्धबोधिरनुगन्तव्येति।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिस्तान्सर्वतथागतानेवमाह। मा भगवन्तः सर्वतथागता एवं वदथ। तत्कस्माद्धेतोः? खवज्रसमयतुल्यत्वात् सर्वधर्माणां न रूपस्कन्धो न वेदनास्कन्धो न संज्ञास्कन्धो न संस्कारस्कन्धो न विज्ञानस्कन्धो न धातुर्नायतनं न रागो न द्वेषो न मोहो न धर्मो नाधर्म इति।

अथ ते सर्वतथागतास्तूष्णीमभूवन्।

अथ भगवान्वज्रपाणिः तान्सर्वतथागतान्बोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म। आलोचयन्तु भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वलोकधातुष्विदं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्यम्। तत्कस्माद्धेतोः? भव्या बतामी दशदिक्संस्थिता बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अस्य धर्मपर्यायस्य।

1. B adds इति। 2. BC °स्सर्वतथागताधिपति°। 3. C omits from here to तथागतमेवमाहुः below. 4. B adds सर्वतथागत before.

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः वज्रधर्म[1]मामन्त्रयते स्म। उद्गृहाण कुलपुत्र इदं सर्वतथागतसमयतत्त्वं त्वं हि सर्वतथागतैर्धर्मेश्वर वज्रगज इत्यभिषिक्तः।

अथ वज्रधर्मो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तथा[2]स्त्विति कृत्वा तूष्णीमभूत्।

अथ ते भगवन्तः सर्वतथागताः त्रिवज्रतत्त्वाचरेषु कायवाक्चित्तं प्रवेशयामासुः। अथ वैरोचनस्तथागतः सर्वत्रैधातुककायवज्रेषु विहरन् सर्वतथागतकायसमतामध्यालम्ब्य तूष्णीमभूत्। अथ वाग्वज्रः तथागतः सर्वत्रैधातुकवाग्वज्रेषु विहरन् सर्वतथागतवाक्[3]समतामध्यालम्ब्य तूष्णीमभूत्। अथ वज्रपाणिस्तथागतः सर्वत्रैधातुकचित्तवज्रेषु विहरन् सर्वतथागतचित्तसमता[4]मध्यालम्ब्य तूष्णीमभूत्।

इदमवोचत् भगवान्।

इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यरहस्यातिरहस्ये श्रीगुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वतथागतसमयसम्बरवज्राधिष्ठानपटलः सप्तदशोऽध्यायः।

1. BC °पाणि°। 2. A एवम°। 3. A वाग्वज्र°। 4. C °दयिता°।

अथ खलु मैत्रेयप्रभृतयो महाबोधिसत्त्वाः सर्वतथाभिषेक-कायवाक्चित्तगुह्यनिर्देशं सर्वभावेन यथावद् यथासमयं दृष्ट्वा श्रुत्वा चाधिगम्य तान् सर्वतथागतान् दृष्टधार्मिकानेवमाहुः।

अहो समन्तभद्रस्य कायवाक्चित्तनिर्णयः।
विहरन्ति त्रिवज्रेण त्रिवज्रेषु समन्ततः॥
सर्वसत्त्वाः समुत्पन्नास्त्र्यध्व[1]वज्रस्वभावतः।
बोधिवज्रपदं प्राप्ता बुद्धवज्रमहर्धिकाः॥
अहो सुविस्मयमिदमहो शान्तमतीन्द्रियम्।
अहो परमनिर्वाणमहो संसारसन्ततिः॥

ततस्ते सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वान् महासत्त्वानेवमाहुः। एवमेव[2] बोधिसत्त्वा एवमेव[3] महा[4]सत्त्वा इति।

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः पुनः समाजमागम्य तान्-सर्वतथागतान् गुह्योत्तरपूजाभिः संपूज्य प्रणिपत्यैककण्ठेनैव[5]माहुः।

अहो सुदुर्लभमिदमुपायं बोधिसाधनम्।
तन्त्रं गुह्यसमाजाख्यं तन्त्राणामुत्तरोत्तरम्॥
अध्येषयामस्त्वां नाथ यदुक्तं भूतवादिना।
तद्गूढाव[6]बोधनार्थाय सत्त्वानां हितकाम्यया॥

अथ ते सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वानेवमाहुः।

साधु साधु महासत्त्वाः साधु साधु गुणाकराः।
यत् सुगूढपदं तन्त्रे[7] तत्सर्वं पृच्छतेच्छया॥

1. A अथ। 2. AR महाबो°। 3. C omits. 4. AR बोधि°। 5. B कण्ठेव। 6. BC°ढा°। 7. B°न्त्रं।

अथ ते—

सर्वे महाबोधिसत्त्वाः प्रहर्षो[1]त्फुल्ललोचनाः ।
पृच्छन्तीह स्वसन्देहान् प्रणिपत्य मुहुर्मुहुः ॥
गुह्यं त्वत्र[2] किमुच्येत समाजेति किमुच्यते ।
कीदृशस्तत्र[3] सम्बन्धः योगीत्यत्र किमुच्यते ॥
तत्त्वं कतिविधं प्रोक्तं गुह्यं कतिविधं तथा ।
रहस्येति किमुच्येत परमं कतिविधं भवेत् ॥
बोधिचित्तेति किं ज्ञेयं विद्यापुरुषेति किं तथा ।
वज्रधृगिति किं ज्ञेयं जिनजिगिति किं तथा ॥
रत्नधृगिति किं तत्र आरोलिगिति किं तथा ।
प्रज्ञाधृगिति किं ज्ञेयं कुलमित्यत्र किं तथा ॥
मोह इति किमुच्येत द्वेषेत्यत्र किमुच्यते ।
राग इति किमुच्येत वज्रमत्र किमुच्यते ॥
रतीत्यत्र किमुच्येत कथं सम्पदिति स्मृतम् ।
यमान्तकृत् किमर्थेन किन्तत् प्रज्ञान्तकृत्त[4]था ॥
पद्मान्तकृत् कथं नाम कथं विघ्नान्तकृत्त[5]था ।
समन्त[6]चर्येति किं ज्ञेयं मन्त्रचर्येति किं तथा ॥
जपमित्यत्र किं ज्ञेयं किमा मुद्र[7]यामुच्यते ।
धर्मोदयं कथं भाव्यं सम्बरं कीदृशं तथा ॥
द्वेषमोहमहारागैः सत्त्वार्थं कुरुते कथम् ।
मण्डलेति किमुच्येत मुद्रान्यासं कथं भवेत् ॥

1. AR °षिंतो° । 2. A गुह्यतंश, C गुह्येह्यत्र । 3. AR तन्त्र । 4. R °कां । 5. R °कां । 6. AR सर्वमन्त्र° । 7. A °द्रे° ।

पुष्पमित्यत्र किं ज्ञेयं चैत्यं चेति किमुच्यते ।
ज्ञानचक्रं कथं ज्ञेयं पदमत्र किमुच्यते ॥
चोदनं च कथं नाथाः प्रेरणं च कथं भवेत् ।
आमन्त्रणं कथं तेषां बन्धनं कथमत्र वै ॥
अभिषेकं कथं देयं कथं विद्याव्रतं तथा ।
पञ्चामृतं कथं भक्ष्यं पञ्चवीर्यं कथं तथा ॥
[1]कीदृशं सिद्धिसामान्यमुत्तमं कीदृशं तथा ।
उपायाः कतिविधास्तत्र उपेयः[2] कीदृशस्तथा ॥
कथमाज्ञां प्रयच्छन्ति योगिनः सर्ववज्रिणाम् ।
कथं कुर्वन्ति नानात्वं[3] तत्सर्वं कथयाशु च[4] ।

अथ ते सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रश्नवाक्यमुपश्रुत्य मुहूर्तं महाबोधिसत्त्वं महावज्रधर[5]मालम्ब्य तूष्णीमभूवन् । अथ ते—

सर्वे महाबोधिसत्त्वाः प्रहृष्टाः करुणात्मनः ।
संबुद्धान् सुगतान् नाथान् प्रचोदन्ति[6] पुनः पुनः ॥

अथ ते सर्वतथागतास्तान्बो[7]धिसत्त्वानेवमाहुः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
सत्त्वार्थं[8] बोधिसत्त्वेन्द्राः[9] शृण्वन्तु प्रश्नविस्तरान्[10] ॥

अथ ते सर्वे महाबोधिसत्त्वास्तेषां सर्वतथागतानामनुग्रह-वचनमुपगृह्य[11] महाबोधिसत्त्वस्य महावज्रधरस्य कायवाक्-

1. BC omit this line. 2. BC °उपायं। 3. BC समयं। 4. AR कर्माग्रप्रसराणि च। 5. BC omits महावज्रधर°। 6. A °दयन्ति। 7. BC महाबो°। 8. BC समुच्चार्य। 9. B °सेन्द्राः। 10. BC शृणु गुह्य-मविस्तारम। 11. BC परमगुह्यवचनमुपश्रुत्य, R प्रगृह्य।

चित्तवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रैरालम्ब्य[1] साधु साधु भगवन्तः साधु साधु सुगता[2] इति तूष्णीमभूवन्।

[3]ततस्ते सर्वतथागता महाकरुणात्मानः सद्धयालम्ब्याधितिष्ठन् तेषां महाबोधिसत्त्वानामेककण्ठेनैव तान् प्रश्नान्[4] निर्दिशन्ति स्म[5]।

त्रिविधं कायवाक्चित्तं गुह्यमित्यभिधीयते।
[6]समाजं मीलनं प्रोक्तं सर्वबुद्धाभिधानकम्॥
पंचमं[7] नवमं चैव दश सप्त त्रयोदशम्[8]।
बुद्धानां बोधिसत्त्वानां देशना साधनं महत्॥
चतुर्थं षोड़शं चैव अष्टमं द्वादशं तथा।
आचार्यकर्मसामान्यं[9] सिद्धिश्च व्रतसम्वरम्॥
अष्टमं च[10] द्वितीयं च दश पञ्च चतुर्दशम्॥
हठमनुरागणं चैव उपसाधनसम्वरम्।
सप्तमं च तृतीयं च दशैकादशपञ्चमम्[11]॥
सिद्धिचेत्रनिमित्तं च सेवा[12]साधनसम्वरम्।
सर्वतथागतकर्म निग्रहानुग्रहत्तमम्॥
दान्तदौर्दान्तसौम्यानां सत्वानामेव तारणम्[13]॥
उत्पत्तिक्रमसंबन्धं[14] सेवावज्रविधिश्चतुः॥

1. BC वज्रवाक्यैः साधुकारमददुः। 2. BC सर्वतथागता। 3. C omits from ततः......दश सप्त त्रयोदशम् below. 4. B has instead सर्वे मिलित्वा एकमतेनैकस्वरेण। 5. B adds अथ ते सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रश्नवाक्यमुपश्रुत्य मुहूर्त्तं महाबोधिसत्त्वं वज्रधरमालम्ब्य उवाच। 6. B omits this line. 7. B अष्टमं। 8. B दशमं तत्र षोडशं। 9. B वर्णनं नाम, C वर्णनामन्यं। 10. B सप्तमं, C षष्टं चैव। 11. BC सेवासाधनमुत्तमम्। 12. A सत्त्व°। 13. AR °मवतारणा। 14. B क्रमशं चैव।

गुरूणां मन्त्रमार्गेण[1] शिष्याणां परिपाचनम् ।
सुव्रतस्याभिषिक्तस्य सुशिष्यस्य महात्मनः ।
बुद्धानां बोधिसत्त्वानां देशना परिमोचना ॥
प्रज्ञोपायसमापत्तिर्योग इत्यभिधीयते ।
योनिस्वभावतः[2] प्रज्ञा उपायो भावलक्षणम् ॥
प्रबन्धं तन्त्रमाख्यातं तत् प्रबन्धं त्रिधा भवेत् ।
आधारः प्रकृतिश्चैव असंहार्यप्रभेदतः ॥
प्रकृतिश्चाकृतेर्हेतुरसंहार्यफलं तथा ।
आधारस्तदुपायश्च त्रिभिस्तन्त्रार्थसंग्रहः ॥
पञ्चकं त्रिकुलं चैव स्वभावैकशतं कुलम्[3] ।
सहोक्तिर्बोधिवज्रस्य सोत्तरं तन्त्रमिष्यते ॥
तत्त्वं पञ्चकुलं प्रोक्तं त्रिकुलं गुह्यमुच्यते ।
अधिदेवो रहस्यं च परमं शतधा कुलम् ॥
अनादिनिधनं शान्तं भावाभावाक्षयं विभुम् ।
शून्यताकरुणाभिन्नं बोधिचित्तमिति स्मृतम् ॥
कायवाक्चित्तवज्रेण[4] भेद्याभेद्यस्वभावतः[5] ।
विद्यया सह संयुक्तो विद्यापुरुष उच्यते ॥
पञ्च हेतिश्च वेतिश्च[6] वज्रमित्यभिधीयते ।
धारणं धृगिति ख्यातं विज्ञानं वज्रधृङ्मनः ॥
सदसन्मध्यमं ख्यातं भूतभौतिकसम्भवम् ।
विग्रहः सर्वसत्त्वानां जिनजिज्जननं जिनः ॥

[1] A °मामन्त्र । [2] BC याभिः सन्तिष्ठते । [3] C °वैकं कुलं तथा ।
[4] B °वज्राणां । [5] AB भेद्यतेयं स्वभावतः । [6] A चे° ।

चित्तं रत्नमिति ख्यातमर्थैः सर्वैः समुद्भवम् ।
वेदकेन ध्रुवं वेद्यं वेदना रत्नध्वजनः ॥
लक्ष्यलक्षणभावैस्तु सर्वं सर्वेण सर्वतः ।
रमणं लक्षणं लक्ष्यमारोलिगिति कथ्यते ॥
प्रकर्षकृतविज्ञानं यत् तत् प्रज्ञेति[1] भण्यते ।
संस्कारचेतनां धार्यं प्रज्ञाध्वगिति कथ्यते ॥
कुलमन्वयमाख्यातमन्वयैरा[2]दिरुच्यते ।
अविनाशमनुत्पन्नं यन्नाम[3] तत् प्रकथ्यते ॥
विज्ञानं द्वेषमाख्यातं देति[4] वेति द्वयैर्द्विषाम् ।
रूपं मोहमिति ख्यातं जडबन्धस्वभावतः ॥
वेदना घट्टमानाख्या अहङ्कारस्वभावतः ।
सञ्ज्ञा संरागमात्मानं वस्तुतः शक्तिलक्षणम् ॥
संस्कारस्तु सदा ईर्ष्या प्रतीत्य प्रेरणात्मनाम् ।
स्वभावं बोधिचित्तं तु सर्वंच भवसम्भवम् ॥
कामं चित्तमिति प्रोक्तं रागद्वेषतमोऽन्वितम् ।
समयं विश्वसङ्काशाभिमुखं कर्मजं फलम् ॥
अद्वयज्ञानधर्मेर्ष्या[5]ऽहंकारो मोह उच्यते ।
अन्योन्यघट्टनं तच्च द्वेष इत्यभिधीयते ॥
लक्षणं रागमा[6]सक्तिः ज्ञानोऽयं वज्रमुच्यते ।
रतिरत्यन्तसम्भोगं सम्पदः स्त्रीसुखं परम् ॥
मोहो द्वेषस्तथा रागः सदा वज्रे रतिः[7] स्थिता ।
उपायस्तेन बुद्धानां वज्रयानमिति स्मृतम् ॥

[1] B °ज्ञति । [2] BC °यमा° । [3] BC °यं । [4] A द्वेति, C देषि ।
[5] B °धर्मेष्व° । [6] R °समा । [7] BC °चरति ।

अविनाशात्मका धर्मा अनुत्पादस्वभावतः।
समयः सर्वभावानां तेनैवान्तकृदुच्यते[1] ॥
अविज्ञानात्मका धर्माः[2] परमार्थवि[3]शुद्धितः।
समयः सर्वचित्तानां तेन प्रज्ञान्तकृज्जिनः ॥
अवाच्यात्मका धर्मा अभाव[2]नामरूपधीः।
समयः सर्वधर्माणां तेन पद्मान्तकृत् विभुः ॥
निर्विकल्पात्मका धर्माः प्रकृत्या शान्तभावतः।
समयः सर्ववज्रा[4]णां तेन विघ्नान्तकृत् प्रभुः ॥
अविनाशमविज्ञेयं अवाच्यमविकल्पितम्।
बुद्धबोधिरिदं ज्ञानं ज्ञात्वा सुखमवाप्नुते ॥
मोहो मोहोपभोगेन क्षयमोहो यमान्तकृत्।
कायान्त[5]कृत् भवेत्तेन तथा[5] ज्ञेयान्तकृद्भवेत् ॥
दोषो दोषोपभोगेन क्षयदोषः प्रज्ञान्तकृत्।
चित्ता[6]न्तकृद्भवेत्तेन तथा क्लेशान्तकृद्भवेत् ॥
रागो रागोपभोगेन क्षयरागः पद्मान्तकृत्।
वागन्तकृद्भवेत्तेन समापत्यन्तकृत्तथा ॥
सर्वक्लेशक्षयं यत्तत्सर्वकर्मक्षयन्तथा।
सर्वावरणक्षयं ज्ञानं विघ्नान्तकृदिति स्मृतम् ॥
क्लेशवज्रावृते शुद्धे सर्वं कर्म विशुध्यते।
सर्वकर्मविशुद्धत्वात् विशुद्धं कर्मजं फलम् ॥
ग्रहणं रागणं चैव आकारनिश्चलन्तथा।
हेतुत्वञ्च फलत्वञ्च षड्भिश्चित्तसमुद्भवः ॥

[1] C °च्यत°। [2] A धर्मोऽभावः। [3] C °धर्मा°। [4] AB स्कन्धा°।
[5] R न ते, C तेन। [6] R विघ्ना°।

टक्किराजादयः षट्काः क्रोधेन्द्रा इति विश्रुताः ।
भूतभौतिकविख्याता विद्याराजेति विश्रुताः ॥
रूपवज्रादयः षट्का वज्राधिपतयः स्मृताः ।
समयवज्रादयः षट्काः पृथिव्यादिषु पञ्चकाः ॥
चित्तवाक्कायवज्रैस्तु[1] सम्भवन्ति महात्मनः ।
प्रज्ञोपायोद्भवं स्कन्धधात्वायतनविग्रहम् ॥
निश्चित्य योगतो मन्त्री निष्पन्नक्रमयोगतः ।
सर्वबुद्धाधिमोक्षेण सर्वसन्त्रासवर्जितः ।
सिंहवत् विचरेत् मन्त्री निर्विशङ्केन चेतसा ॥
नाकार्यं विद्यते ह्यत्र नाभक्ष्यं विद्यते तथा ।
नावाच्यं विद्यते किञ्चिन्नाचि[2]न्त्यं विद्यते सदा ॥
असमाहितयोगेन नित्यमेव समाहितः ।
सर्वचित्तेषु या चर्या मन्त्रचर्येति[3] कथ्यते ॥
प्रतीत्योत्पद्यते यद्यदिन्द्रियैर्विष[4]यैर्मनः ।
तन्मनो मननं[5] ख्यातं कारकं[6] त्राणनार्थतः ॥
लोकाचारविनिर्मुक्तं यदुक्तं समयसम्वरम् ।
पालनं सर्व[7]वज्रैस्तु मन्त्रचर्येति कथ्यते ॥
स्वकस्वकस्वभावन्तु विचार्य मनसा हृदि ।
जपं तु सृष्टिसंहारं मन्त्रमुच्चार्य भेदतः ॥
विश्ववज्रात्मकान् बुद्धान् ज्ञानबीजेन संहरेत् ।
बोधिनैरात्म्यबीजेन निरात्मां भाव[8]येद् व्रती ॥

[1] A चित्तं च कायवाग्वज्रैः । [2] B °नि° । [3] AC समन्तचर्येति ।
[4] C °न° । [5] BC मनोमतं । [6] BC तकारं । [7] B समय° । [8] A धार° ।

संस्फरेद् विश्ववद्विश्वं त्र्यध्वबीजेन तं जपेत् ।
जपं जल्पनमाख्यातं सर्ववाङ्मन्त्रमुच्यते ॥
मन्त्रं मन्त्रमिति प्रोक्तं तत्त्वं चोदन[1]भाषणम् ।
यथैव हृद्यधिष्ठानं समाधिं च तथैव च ॥
तेषां मूर्ध्न्यभिषेकं च[2] तथा पूजां च सर्वतः ।
विद्यया विद्यते योगं यस्य वज्र[3]धरस्य च ॥
तस्य भोगाश्चतुर्ज्ञेयाः स्वाधिष्ठानादिभिस्तथा ।
वीराणामेकवज्राणा[4]मेकैकं मूर्ध्नि सेचनम् ॥
हृन्मुद्रा मन्त्रमार्गे[5]ण मुद्र्यते स्वकुलक्रमैः ।
फलेन हेतुमामुद्र्य फलमामुद्र्य हेतुना ।
विभाव्यमन्यथा सिद्धिः कल्पकोटिर्न जायते ॥
चतुर्भोगसमायुक्तं विद्यापुरुषवज्रिणम्[6] ।
कायवाक्चित्तभेदेन त्रिकोणेषु विभावयेत् ॥
दशारं चक्रमापीतं तत्र मध्ये विभावयेत् ।
सर्वारेषु दशक्रोधान् दशज्ञानात्मकोद्यान् ॥
भावयेन्निरोधचक्रेण[7] निष्पन्नेनाग्रचारुणा[8] ।
वज्रज्वालां स्फरेन्मेघैर्भ्रमन्तं निश्चलोपमम् ॥
इति धर्मोदयज्ञानं प्रकृत्या निर्मलं शिवम् ।
भावितेन क्षणेनैव बुद्धचक्षुः प्रजायते ॥
क्रमद्वयमुपाश्रित्य वज्रिणां तत्र देशना ।
क्रममौत्[9]पत्तिकं चैव क्रममौत्पन्नकं[10] तथा ॥

[1] A तद् वादन° । [2] B °केण । [3] BC चक्र° । [4] A °वज्राणां ।
[5] BC °त्रे° । [6] BC °णः । [7] B °वज्रेण, C °वज्रिणो । [8] A °रूपिणा ।
[9] B °ग्रोद्° । [10] B °ग्रोत्पत्तिकं ।

साधनं प्रतिपत्तिश्च समयसम्बरं तथा ।
सर्वं तद्विस्तरं पूर्वं भिद्यते[1] क्रमभेदतः ॥
रूपशब्दादयः कामाः सुखदुःखोभयात्मकाः ।
जनयन्ति हृदये नित्यं रागद्वेषतमोदयम् ॥
रागे रागमयं[2] वज्रं वज्रवद्रत्नसम्भवम् ।
रत्नवज्जायते समयं कामास्ते समयोपमाः ॥
[3]साकारं च निराकारं सर्वगं त्र्यक्षरात्मकम् ।
करणं हरणं चैव स्फारणं कुर्य्यात् स्वजापतः ॥
एवं द्वेषं च मोहं च निष्पाद्य भुवनत्रयम् ।
आमुद्य[4] गुह्यसंबुद्धमर्थं कुर्वन्ति वज्रिणः ॥
निष्पाद्य द्वेषचक्रं तु द्वेषयोगेन योगिनाम् ।
विदाह्य[5] क्रूरवज्रेण[6] संहरेत् ज्ञानवज्रिणः ॥
तांस्तु संस्फार्य संबोध्य[7] तद्वत्संहरणं पुनः ।
अभ्यसेद्योगमेवन्तु द्वेषवज्रः स्वयं भवेत् ॥
मारणं जीवनं चैव त्रैधातुकमशेषतः ।
करोति क्षणमात्रेण व्यक्तशक्तिर्न संशयः ॥
निष्पाद्य मोहचक्रं तु मोहयोगेन योगिना ।
भूषणाद्यानि यत्किंचित्तत्सर्वं चोदयेत्सदा ॥
मोहचित्तोदधिं भाव्यं[8] सर्वरत्नैः प्रपूरितम् ।
दानवर्षं प्रवर्षेत सर्वेषां मोहचक्रिणाम् ॥
प्रदानं हरणं चैव सर्वद्रव्यमशेषतः ।
करोति क्षणमात्रेण चित्तवज्रस्थिरेण वै ॥

[1] A वि° । [2] BC °समं । [3] B आकारं निकारं चैव, C आकारं च निकारं च । [4] BC अमुद्य । [5] A विघात्य । [6] B °योगेण । [7] A बोधेन । [8] A स्थाप्य ।

निष्पाद्य रागचक्रं तु रागयोगेन योगिना।
अपहृत्य सर्वदेवेभ्यः काम[1]येत् कामयोगतः॥
रतिप्रीतिसुखैर्हर्षैः कामक्रीडाविकुर्वितैः।
प्रदातव्यं ततः पश्च[2]देवेभ्यः सर्वचक्रिणा॥
त्रैधातुकसमुत्पन्ना भार्या देवासुरा अपि।
कामयन्ति क्षणेनैव मानुष्यः किं पुनः स्त्रियः॥
मण्डलमभिषेकं च कर्माग्रप्रसराणि च।
अनुष्ठानमधिष्ठानं सिद्धानां गतिरन्यथा॥
भगं मण्डलमाख्यातं बोधिचित्तं च मण्डलम्।
देहं मण्डलमित्युक्तं त्रिषु मण्डलकल्पना॥
मुद्रितं मुद्रया सर्वं स्कन्धायतनधातुना।
तेन मुद्रा सदा न्यस्ता[3] मण्डलेति विनिर्दिशेत्॥
अङ्कुशं दण्डशूलं[4] च खड्गं कोणेषु विन्यसेत्।
टक्किदण्डबलं बालं चक्रं सुम्भ[5]मधोर्ध्वतः॥
विद्याराजादिवज्राणां मुद्रा षट्चक्रवर्तिनाम्।
पृथिव्यादिषु सत्त्वानां मुद्रामण्डलकं स्वकम्॥
आदर्शं वीणां शङ्खं च पात्रं बिम्बपटांस्तथा।
धर्मोदयाख्या मुद्रैषा वज्राधिपतिवज्रिणाम्॥
बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च क्रोधराजाभिमुद्रिताः।
ततोऽन्या एकवीरास्तु कुलवर्णेन कल्पिताः॥
पुष्पमित्यभिधीयन्ते नवयोषित्खधातवः।
कायवाक्चित्तभेदेन न्यासं कुर्यात् कुलक्रमैः॥

[1] A कार°। [2] B पश्चात्। [3] B °भ्यस्ता। [4] C °रूपं।
[5] BC शुम्भ°।

चैत्यं च सर्वबुद्धानां आलयस्थानमुच्यते ।
ज्ञानसत्त्वेन यत् स्पष्टं[1] ज्ञानचक्रमिति स्मृतम् ॥
बीजाक्षरपदं प्रोक्तं चिवज्राक्षरमक्षरम् ।
चोदनं बोधनं प्रोक्तं कायवाक्चित्तभावतः[2] ॥
प्रेरणं रश्मिसञ्चारं दशदिग्लोकधातुषु ।
आमन्त्रणं सर्ववज्राणां सर्ववज्रनिमन्त्रणम् ॥
रश्मिना सर्ववज्राणां सर्ववज्राणि तत्पदे ।
संहृत्य पिण्डरूपेण बंधौ[3] बन्धनमुच्यते ॥
कायवाक्चित्तवज्रेण कायवाक्चित्तमण्डले ।
आमुद्र्य कायवाक्चित्तं कल्पयेत् लेख्य[4]मण्डलम् ॥
अभिषेकं त्रिधा भेदमस्मिन्तन्त्रे प्रकल्पितम् ।
कलशाभिषेकं प्रथमं द्वितीयं गुह्याभिषेकतः ।
प्रज्ञाज्ञानं तृतीयं तु चतुर्थं तत् पुनस्तथा ॥
मन्त्रयोग्यां विशालाक्षीं सं[5]पुष्पां शुक्रसम्भवाम् ।
गुह्यगुह्याभिषेकं तु दद्यात् शिष्यस्य[6] मन्त्रिणः ॥
खधातुमध्यगतं कृत्वा विण्मूत्रमज्जसंयुतम् ।
वज्रपद्मप्रयोगेन सर्ववज्रान् समा[7]जयेत् ॥
सर्वांस्तान् हृदये पात्य कायवाक्चित्तवज्रतः ।
उत्सृज्य वज्रमार्गेण शिष्यवक्त्रे[8] निपातयेत् ॥
इदन्तत् सर्ववज्राणामभिषेकपदं परम्[9] ।
सिद्ध्यन्ति सर्वमन्त्राणि कर्माग्रप्रसराणि च ॥

[1] A स्पष्टं । [2] BC °तत्त्वतः । [3] B वध्व° । [4] A °ख° । [5] R सु° ।
[6] R °ष्ये । [7] R °वज्रसमो । [8] C °वक्त्रे । [9] B °वरं पदम् ।

अतिश्रद्धां[1] महाप्राज्ञीं सुरूपां साधकप्रियाम् ।
एकयोगक्रियाभ्यस्तां समयीं[2] समपश्य वै ॥
दक्षिणा च[3] प्रदातव्या गुरवे साधकेन वै ।
अध्येष्य गुरुणा तस्य दातव्या साधकस्य तु ॥
मूढे मोहात्मकं योगं मोहरत्या[4] समन्वितम् ।
निःसे[5]कान्मोहधाराभिर्मोहवज्रः स्वयं भवेत् ॥
द्विष्टे द्वेषात्मकं योगं द्वेषरत्या समन्वितम् ।
निःसेका[6]द् द्वेषधाराभिर्द्वेषवज्रः स्वयं भवेत् ॥
रक्ते रागात्मकं योगं रागरत्या समन्वितम् ।
निःसेकाद्रागधाराभी रागवज्रः स्वयं भवेत् ॥
प्रज्ञाज्ञानात्मकं योगं वज्ररत्या समन्वितम् ।
निःसेकाद् ज्ञानधाराभिः प्रज्ञाज्ञानः स्वयं भवेत् ॥
तामेव देवतां विद्यां गुह्य शिष्य[7]स्य वज्रिणः ।
पाणौ पाणिः प्रदातव्यः साक्षीकृत्य तथागतान् ॥
हस्तं दत्वा शिरे शिष्य[8]मुच्यते गुरुवज्रिणा ।
नान्योपायेन बुद्धत्वं तस्माद्विद्यामिमां वराम् ॥
अद्वयाः सर्वधर्मास्तु द्वयभावेन लक्षिताः ।
तस्माद्वियोगः संसारे न कार्यो भवता सदा ॥
इदं तत्सर्वबुद्धानां विद्याव्रतमनुत्तमम् ।
अतिक्रमति यो मूढः सिद्धिस्तस्य न चोत्त[9]मा ॥
प्रकृत्या देहधर्मेषु भ्राजते मलपञ्चकम् ।
पञ्चज्ञानैरधिष्ठानात्पञ्चामृतमिति स्मृतम् ॥

[1] B °श्रद्धां, R °श्राद्धो । [2] A omits. [3] ABC °य । [4] AR °त्तां । [5] B °श्यो° । [6] B °श्रेषा° । [7] ABC गुह्याभिषेक° । [8] B शिष्यशिरसि । [9] B तथो° ।

ज्वा[1]लनं तापनं चैवोद्योतनं रूपदर्शनम्[2] ।
मन्त्रमूर्त्तिप्रयोगेण भक्षेत्पञ्चामृतामृतम् ॥
अन्तरिक्षगतं चिन्ते[3] द्वज्रहुङ्कारसम्भवम् ।
[4]अधस्तात्तु तच भागे पद्म[5]माकार[6]सम्भवम् ।
ॐकाराङ्कितमम्रुतं[6] तच मध्ये निवेशयेत् ॥
वज्रपद्मसमायोगाज्ज्वाल्य[7] सन्ताप्य[8] योगिना ।
उद्यते[9] स्फटिकाकारं ज्ञानसूर्यमिवापरम् ॥
आकृष्य परमास्त्रेण दशदिग्लोकधातुषु ।
अमृतं तच संपात्य[10] भक्षेद् भक्षणयोगतः ॥
पञ्चवीर्यं तथा भक्ष्यं साध्यसिद्धिविधानतः ।
निष्पाद्य त्र्यक्षरैर्बीजैरन्यथा नैव सिद्धिदाः ॥
अन्तर्द्धानादयः सिद्धाः सामान्या इति कीर्तिताः ।
सिद्धिरुत्तममित्याहुर्बुद्धा बुद्धत्वसाधनम्[11] ॥
चतुर्विधमुपायन्तु बोधिवज्रेण वर्णितम् ।
योगतन्त्रेषु सर्वेषु शस्यते[12] योगिना सदा ॥
सेवाविधानं प्रथमं द्वितीयमुपसाधनम् ।
साधनन्तु तृतीयं वै महासाधनं चतुर्थकम् ॥
सामान्योत्तमभेदेन सेवा तु द्विविधा[13]भवेत् ।
वज्रचतुष्केण सामान्यमुत्तमं ज्ञानामृतेन च ॥

[1] B ज्व° । [2] CR °वचं, B ध्येयं । [3] AB omit this line. [4] C °त्तत्र भावेन । [5] C पद्मा° । [6] BCR °नम्रतान् । [7] R ज्ञानं, BC ज्वाल° । [8] A सन्ताप°, R सन्तुष्य । [9] AC उद्योत° । [10] A °प्राप्य, C °योज्य, B °पाद्य । [11] A °भावनं । [12] B चाख्यातं सम्पात°, C वा ख्यातं संख्या ते । [13] ABC चतुर्विधा° ।

प्रथमं शून्यताबोधिं द्वितीयं बीजसंहृतम् ।
तृतीयं बिम्बनिष्पत्तिश्चतुर्थं न्यासमक्षरम् ॥
[1]एभिर्वज्रचतुष्केण सेवासामान्यसाधनम् ।
उत्तमे ज्ञानामृते चैव कार्यं योगषडङ्गतः ॥
सेवाषडङ्गयोगेन[2] कृत्वा साधनमुत्तमम् ।
साधयेदन्यथा नैव जायते सिद्धिरुत्तमा ॥
प्रत्याहारस्तथा ध्यानं प्राणायामोऽथ धारणा[3] ।
अनुस्मृतिः समाधिश्च षडङ्गो योग उच्यते ॥
दशानामिन्द्रियाणान्तु स्ववृत्तिस्थानान्तु[4] सर्वतः ।
प्रत्याहारमिति प्रोक्तमाहारप्रतिपत्तये[5] ॥
पञ्चकामाः समासेन पञ्चबुद्धप्रयोगतः ।
कल्पनं[6] ध्यानमुच्येत तद् ध्यानं पञ्चधा भवेत् ॥
वितर्कं च विचारं च प्रीतिश्चैव सुखं तथा ।
चित्तस्यैकाग्रता चैव पञ्चैते ध्यानसंग्रहाः ॥
गुह्यतन्त्रेषु सर्वेषु विविधाः परिकीर्तिताः ।
गुह्यं तर्कोदयं तर्कं विचारं तत् प्रयोगतः[7] ॥
तृतीयं प्रीतिसङ्काशं चतुर्थं सुखसंग्रहम् ।
स्वचित्तं पञ्चमं ज्ञेयं ज्ञानं ज्ञेयो[8]दयक्षमम् ॥
सर्वबुद्धमयं शान्तं सर्वकामप्रतिष्ठितम् ।
पञ्चज्ञानमयं श्वासं[9] पञ्चभूतस्वभावकम् ॥
निश्चार्य पिण्डरूपेण नासिकाग्रे तु कल्पयेत् ।
पञ्चवर्णं महारत्नं प्राणायाममिति स्मृतम् ॥

[1] This and the next line are omitted in BC. [2] B षडभिरेभिः सेवायोगैः । [3] BC °णम् । [4] R प्रवृत्तन्तु तिष्ठन्तु । [5] A कामाहारं प्रति प्रति । [6] C °ना । [7] R प्रभागता । [8] C ज्ञेयं ज्ञानो° । [9] R न्यासं ।

स्वमन्त्रं हृदये ध्यात्वा प्राणबिन्दुगतं न्यसेत् ।
निरुध्य चेन्द्रियं रत्नं धारयन् धारणा स्मृतम् ॥
निरोधवज्रगते चित्ते निमित्तमुपजायते ।
पञ्चधा तु निमित्तं तद् बोधिवज्रेण भाषितम् ॥
प्रथमं मरीचिकाकारं धूम्राकारं द्वितीयकम् ।
तृतीयं खद्योताकारं[1] चतुर्थं दीपवज्ज्वलम् ॥
पञ्चमन्तु सदालोकं निरभ्रं[2] गगनसन्निभम् ।
स्थिरन्तु वज्रमार्गेण स्फारयीत खधातुषु ॥
विभाव्य यदनुस्मृत्या तदाकारन्तु संस्मरेत् ।
अनुस्मृतिरिति ज्ञेया प्रतिभासोऽच जायते ॥
प्रज्ञोपायसमापत्त्या सर्वभावान् समासतः ।
संहृत्य पिण्डयोगेन बिम्बमध्ये विभावनम् ॥
झटिति ज्ञाननिष्पत्तिः समाधिरिति संज्ञितः ।
प्रत्याहारं समासा[3]द्य सर्वमन्त्रैरधिष्ठते ॥
ध्यानज्ञानं समापद्य पञ्चाभिज्ञत्वमाप्नुयात् ।
प्राणायामेन नियतं बोधिसत्त्वैरधिष्ठते[4] ॥
धारणान्[5]बलान्नित्यं वज्रसत्त्वः समाविशेत् ।
अनुस्मृतिसमायोगात्प्रभामण्डल जायते ॥
समाधिवसितामाचे निरावरणवान्भवेत् ।
तच्चित्तं हृदये लक्ष्य [6]चतुर्वज्रप्रयोगतः ॥
आकृष्य परमास्त्रेण चित्तं मन्त्रमयीकृतम् ।
मन्त्रमूर्तिप्रयोगेण बोधिगाथामुदाहरेत् ॥

[1] ABC °तका° । [2] R नियतं, B निरतं । [3] R °प° । [4] ABC °र्निरीक्ष्यते । [5] BCR °न्तु । [6] ABC चन्द्रव° ।

खमण्डलसमारूढं बोधि[1]संयोगभावनैः।
तच्चित्तं ज्ञानबिम्बेन भावनमुपसाधनम्॥
दर्शनं च द्विधा यावत् तावत् षण्मासभावनम्।
सर्वकामोपभोगैस्तु कर्तव्यं सर्वतः सदा॥
दर्शनं यदि षण्मासैर्यदुक्तं नैव जायते।
आरभेत त्रिभिर्वारैर्यथोक्तविधिसम्बरैः[2]॥
दर्शनं तु कृतेऽप्येवं साधकस्य न जायते।
यदा न सिध्यते बोधिर्हठयोगेन साधयेत्॥
ज्ञानसिद्धिस्तदा तस्य योगेनै[3]वोपजायते।
कुलभेदप्रयोगेण वज्रकीलेन कीलयेत्॥
वशीकरणरक्षां च ततः कुर्यात्प्रयोगतः।
महारागनयेनैव संहृत्य ज्ञानचक्रि[4]णम्॥
योषितं स्फार्य नवधा साध्याया विग्रहे न्यसेत्।
परिवर्त्य चतुर्मुद्रां मण्डलं तत्र कल्पयेत्॥
आत्ममध्यगतं कृत्वा संहरेत्सर्वचक्रि[5]णम्।
सर्ववज्रमयं कृत्वा तदा बोधिं विभावयेत्॥
चतुर्भिश्चोदनागीतैर्देवीभिश्चोदिते[6] हृदि।
अध्ववज्रमयं चिन्तेद्[7] ज्ञानवद्देहभावनम्॥
मदेन भिद्यते वर्णं रसेन हृदयं तथा।
स्वहेतुरभिषेकेण फलमाधारभेदतः।
मन्त्रेण भिद्यते च[8]र्मं विद्यापि धर्ममुद्रया॥
षट्चक्रवर्तिनो राज्ञ उष्णीषात्तु विनिःसृता।

[1] BC विधि°। [2] B °सम्भवैः। [3] BC तस्यावश्यमे°। [4] R °वज्रि°।
[5] R °वज्रि°। [6] R °ति चोदते। [7] R चित्तं। [8] R ध°।

विद्याराज्ञीति विख्याता चतुर्भोगा महर्धिका[1]।
सर्वकामेति विज्ञेया वज्राधिपतयस्तथा ॥
ध्यानवज्रेण सर्वेषामभिषेकः प्रशस्यते।
अनेन विधियोगेन ज्ञानेन सह विग्रहम् ॥
कायवाक्चित्तवज्रेणाद्वयी करणसाधनम्।
पूर्वोक्तेनानुसारेण विद्यापुरुषवज्रिणः ॥
आत्मवन्मण्डलसृष्टिर्महासाधनमुच्यते।
सेवाकाले महोष्णीषं बिम्बमालंब्य योगतः ॥
उपसाधनकाले तु बिम्बममृतकुण्डलम्।
साधने देवतायोगं कुर्यान्मन्त्री विधानवित्[2] ॥
महासाधनकाले च बिम्बं बुद्धाधिपं विभुम्।
इदं तत् सर्ववज्राणां[3] रहस्यं परमयोगिनाम् ॥
इति बुद्ध्वा विभागेन साधयेत्सिद्धिमुत्तमाम्।
अन्यथा नैव संसिद्धिर्जायते उत्तमं शिवम् ॥
कल्पकोटिसहस्रेऽपि बुद्धानामपि तायिनाम्।
साध्यसाधनसंयोगं यत्तत् सेवेति भण्यते ॥
वज्रपद्मसमायोगमुपसाधनमुच्यते।
साधनं चालनं प्रोक्तं हूँफट्कारसमन्वितम् ॥
स्वभावं स्वमुखं शान्तं महासाधनमुच्यते।
सर्वबुद्धाधिपः श्रीमान् महावज्रधरैः[4] पदम् ॥
उपेयः सर्वबुद्धानां धर्माणां सैव धर्मता।
यद्यत्कर्मानुरूपेण[5] योगमालंब्य[6] योगिनः ॥

[1] B °गा वशो°। [2] A °तः। [3] BC °बुद्धानां। [4] R °धरो, BC °धरौ°। [5] R संसारेण। [6] R °लभ्य।

निष्पाद्य मण्डलं तत्र आवयेत्समयदारुणम्।
समयं रक्षयेत्पूर्वं कायवाक्चित्तवज्रिणः॥
अथवोष्णीषसमयी[1] यथोक्तविधिसम्भवैः[2]।
तत्तत्[3] कर्मानुरूपेण स्व[4]चक्राग्नौ तु दीयते॥
साध्यम[5]स्यापि यद्देहं मण्डलेन विभावयेत्।
अपरं[6] आवयेत् तस्य तेषां देहस्थचक्रिणाम्[7]॥
तस्य पातं ततः कृत्वा निष्क्रान्तान् प्रविभावयेत्।
आकृष्य सर्वभावेन स्वचक्रे[8] तान् प्रवेशयेत्॥
कृत्वा प्रतिकृतिं तस्य यथोक्तद्रव्यसम्भवैः।
लिङ्गमाक्रम्य पादेन क्रोधाविष्टेन चेतसा॥
गृहीताज्ञान्[9] ततः क्रोधान् नानाभीतगणैर्वृतान्।
प्रेषयेत् घात[10]नार्थाय साध्यसाधकवज्रिणः॥
बन्धितं ताडितं तेन क्रोधराजेन वेष्टितम्।
सन्तप्तं त्राससम्भूतं साध्यमाकर्षयेत्ततः॥
पातयेत्प्रतिकृतौ तस्य त्रिवज्रस्य तु मन्त्रिणः।
कीलयेत्कीलमन्त्रेण मूर्ध्नि कण्ठे तथा हृदि॥
ईतिश्चोपद्रवान् रोगा[11]न् नानाविषसमुद्भवान्।
निपात्य तत्र बिम्बेषु तेषामपि सुकीलयेत्॥
ततः सर्वप्रयोगेण[12] यथोक्तविधिसम्भवैः।
यन्त्रमन्त्रप्रयोगादीन् योजयेत्कर्मभेदतः॥
जपं वा[13] लिङ्गमाक्रम्य होमं वा क्रोधमण्डले।
ध्यानं वा क्रूरसत्त्वैस्तु खाद्यमानं प्रकल्पयेत्॥

[1] B °यैः। [2] B °भावनैः। [3] A तत्त्व°। [4] AR स°। [5] R साधक°। [6] B °राद्यं। [7] R °वज्रिणा। [8] R °क्रं। [9] R °ज्ञा तु। [10] C घाट°, B घोत°। [11] AR °गागा°। [12] BC ततः सर्वत्र योगेषु। [13] C स्व°।

शान्तिके शान्तचित्तं तु पौष्टिके पुष्टि[1]मानसम् ।
वश्ये रक्तं मनः कृत्वा क्रोधे क्रुद्धं[2] प्रसाधयेत् ॥ इति ॥

अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां संशयच्छेदं[3] कृत्वा सर्वसंशयच्छेत्तारं कायवाक्चित्तवज्रं[4] स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु विहरन्तं स्वकायवाक्चित्तेनालंव्य तूष्णीमवस्थिता अभूवन् ।

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तान्सर्वतथागतान् अनेन स्तोत्रराजेन स्तुवन्ति स्म ।

नमस्ते सर्वकायेभ्यः सर्ववाग्भ्यो नमो नमः ।
[5]नमस्ते सर्वचित्तेभ्यः सत्त्वहृद्भ्यो नमो नमः ॥
कायवाक्चित्तवज्राणां कायवाक्चित्तभावतः[6] ।
सत्त्वासमसमा बुद्धाः कः साध्यः कश्च साधकः ॥
सर्वबुद्धविघातेन साधकस्य[7] महात्मनः ।
कथं न लिप्यते पापैर्यदि लिप्तः फलं कथम् ॥

अथ ते सर्वतथागतास्तेषां महाबोधिसत्त्वानां साधुकारमददुः ।

साधु साधु महासत्त्वाः साधु साधु महामुने[8] ।
साधु साधु महाघोषाः साधु साधु महामहाः[9] ॥
सर्वबुद्धाधिपः श्रीमानाचार्यो बोधिवज्रिणः ।
मायावत्सर्वभावान्वै सृष्टिसंहारकारकः ॥
तेन तस्य न पापं स्यात्पुण्यं नैव तथैव च ।
यस्य न पुण्यं पापोऽस्ति तस्य बोधिः प्रगीयते ॥

[1] BC पुष्ट° । [2] ABC क्रोधान् क्रूरान् । [3] R °त्तारं । [4] A °वज्रं ।
[5] C omits this line. [6] BC °साभतः । [7] AC °केन्द्रं, R °केन्द्रो ।
[8] A °त्मनः । [9] B °भ्रयाः ।

वञ्चनं तस्य नाथस्य नाशनं सर्वदेहिनाम्।
दुर्गतिर्नैव जायेत बोधिश्चापि न दुर्लभा॥
पूर्वेण कृतकर्मेण घोरेण यदि नारकम्।
जन्तूनां जायते तेषां नारकाणां महत्फलम्॥
ज्ञानेन मुद्रिता भोन्ति साध्योऽयं बोधिवज्रिणाम्।
परमानुग्रहो ज्ञेयः सत्त्वानां तेन योगिनाम्॥
निग्रहानुग्रहं कर्म तेन कृत्यं महात्मनाम्।
महासाधनपर्यन्तं कृत्वा कर्म समारभेत्॥

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः सर्ववज्राणां महाकरुणानयधर्मं श्रुत्वा तुष्टाः प्रतुष्टाः सन्तुष्टाः साधुकारमददुः।

साधु साधु महानाथाः साधु साधु महामुने।
साधु साधु महाधर्माः साधु साधु महाकृपाः॥
अहो समन्तभद्रस्य कृपा परमनिर्मला।
क्रूरकर्मेऽपि दुष्टानां बुद्धत्वफलदायिका॥

अथ ते सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामेवमाहुः। तेन हि कुलपुत्रा अस्मिन्सर्वतथागताभिषेकगुह्यसमाजेऽभिषिक्तेन मन्त्रिणा न चसितव्यं न संचसितव्यं न संचासमासव्यम्। तत्कस्य हेतोः?

बोधिवज्राभिसम्भूता द्वेषवज्रादयो महाः[3]।
प्रतिक्षेपो न कर्तव्यः प्रबन्धे मन्त्रसंग्रहे॥

अथ ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तान् सर्वतथागतानेककण्ठेनाभिर्गाथाभिः स्तुवन्ति स्म।

[1] R मा°। [2] B °मंतत्त्वं। [3] ABR °न्, C न्तः।

यं ह्यब्धवज्रमुदयं भवमोक्षभूतं
शान्तं निरावरणशुद्धखधातुभावम्[1] ।
बुद्धादिबुद्धपरमेश्वरबोधिवज्रं
तं काय[2]चित्त[3]वचनैः सततं नमामः ॥

यद्रूपवेदनसंज्ञसुसंस्कृतं च
विज्ञानमायतनषट्कषडिन्द्रियं च ।
अप्तेजवायुपृथिवीगगनं च सर्वान्
तान् बोधिचित्तसदृशान् विपुलान्[4] नमामः ॥

यन्मोह द्वेष तथ राग सवज्रधर्मान्
विद्याप्रयोगजनितान् सततं प्रधर्मान् ।
नानाविचित्ररतिविह्वलभावभूतान्
तान् बोधिचित्तसदृशान् विपुलान् नमामः ॥

संग्राहणं रति तथ क्षतिनिश्चलं च
हेतुफलप्रकृतिचित्तगतानुधर्मान् ।
श्रम[5] दोष राग तथ आवरणञ्च वज्रान्
तान् बोधिवज्र[6]सदृशान् विपुलान् नमामः ॥

ध्यायन्ति ये इमु[7] विशुद्धमनादिभावं
प्रज्ञा-उपायजनितं विगतोपमं च ।
गुह्याभिषेकव्रतसम्बरयोगनित्यं
तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥

[1] A °व्य। [2] MSS. add वाक् which is redundant and disturbs the metre. [3] B °वच°। [4] AR सततं। [5] A तत्त्रम°, BC तम°। [6] ABC चित्त°। [7] R इमं।

ये भावयन्ति इमु उत्तमसिध्युपायं
सेवा[1]विधानमुपसाधनसाधनेन[2]।
ये महासाधनमतिनिश्चित[3]साधकेन्द्रा-
स्तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः॥

[4]ये साधयन्ति हतसन्ध्यचतुष्कवज्रै-
रन्तर्हितादिविविधानिह हीनसिद्धीन्[5]।
अविनष्टमार्ग इमु बुद्धगुरुप्रसादै-
स्तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः॥

शृण्वन्ति ये इमु समाजसुगुह्यतन्त्रं
स्वाध्यां करोन्ति[6] च पठन्ति च चिन्तयन्ति।
पूजां करोन्ति च लिखन्ति च लेखयन्ति
तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः॥

स्वाध्यां च ये[7] इमु अभियुक्तसुसाधकेन्द्राः[8]
शान्त्यादिकर्मप्रसरेण सुकल्पितेन।
यन्त्रेण मन्त्रविदितेन तथ मुद्रितेन
तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः॥

ये देश[9]यन्ति च स्पृशन्ति च संस्मरन्ति
शृण्वन्ति साधकविभोः खलु नाममाचम्।
श्रद्धां करोन्ति[10] च वसन्ति च एकदेशे
तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः॥

[1] R repeats. [2] R °नस्य। [3] ABC निश्चल°। [4] Lacunæ begins in A and continues up to बोधिसत्त्वा महायशाः। [5] R °मंत्राः। [6] BC करोति। [7] BC ध्यात्वापाय (?)। [8] BC °कैस्तैः। [9] CB दर्श°। [10] B कुर्वन्ति, C करोति।

एभिः स्तोत्रपदैः शान्तैस्तनुयात् सर्वनायकान् ।
अनुमोदयन्ति ते नाथा बोधिसत्त्वा महामहाः[1] ॥
सुभाषितमिदं तन्त्रं सर्वतन्त्राधिपं परम् ।
सर्वताथागतं गुह्यसमाजं गुह्यसम्भवम् ॥ इति[2] ॥

इदमुक्त्वा ते सर्वतथागतास्ते च बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु विहरन्तं कायवाक्चित्तवज्रस्य कायवाक्चित्तं स्वकायवाक्चित्तेनालभ्य तूष्णीमभूवन् ॥ इति ॥

॥ इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वगुह्यनिर्देशवज्रज्ञानाधिष्ठानं नाम पटलोऽष्टादशः ॥

॥ समाप्तोऽयं श्रीगुह्यसमाजस्य तन्त्रराजस्य
पूर्वार्द्धकायः ॥

---

[1] B °दश्याः । [2] R ends here.

Index of Words.

अ

य

पृः

र

पृः

Index of Verses.

अ

आ

इ

ग

त

द

भ

म

य

व

ह

Addenda et Corrigenda.

R = Readings of Bombay R.A.S. MS for seven pages in the beginning not incorporated in the edition.

Page	*line*	*for*	*read*
1	3	°समै°	R °समैक°
2	1	°सत्त्वन	सत्त्वेन
2	13	°चन°	R °चनवज्र°
2	14	°वज्रं	R °नयं
2	14	°पद्मः	R °पद्म
3	2	गन्ध°	R रस°
3	8	°मग्नि	R °मेघ
3	10	°गत°	R गतं
3	18	°मयः	R समयः
4	1	°सत्त्वा°	R °मन्त्रा.
4	4	बोधिचित्त	R वैरोचन°
4	7	अप्रतर्क्यं	R न प्रभज्यं
4	20	°गत°	R गताभिषेक
5	5	°कुल°	R °कुलसर्व°
5	17	°वज्राग्नियं	R °वज्रेन्द्रियं.
7	2	[सर्व...वज्रे]	R पूर्वकोणे
7	1n		Delete 51
8	9	°ङ्कारिं	°ङ्करीं
13	6	°प्रसुखा	°प्रमुखा
19	5	विष्कुन्न°	विष्क्न्न°
20	13	विष्कन्न°	विष्कून्न°
20	14	पुन्नौंख	पुन्नौख
30	6	खमा°	खभा°
36	2, 13	°प्रयोगेन	°प्रयोगेण
38	10	°पुन्ना	पुन्नाः
39	8	°वज्रानां	°वज्राणां
47	9	वजाक्षे	वज्रेण

Page	*line*	*for*	*read*
54	11	मह्य°	मह्या°
55	13	°गेन	°गेण
56	11	°गेन	°गेण
58	12	°ब्धेन	°ब्धेण
58	14	°गेन	°गेण
59	3	°बुद्धा ग्नि°	°बुद्धाग्नि°
60	10	प्राप्यते	प्राप्यन्ते
60	11	°गेन	°गेण
61	20	°त्रान्स°	°त्रात्स°
66	16	°गेन	°गेण
71	16	शुम्भं	सुम्भं
72	6	घ्यात्वा	ध्यात्वा
74	6	तारायौं	ताराग्रौं
74	7	°लाच्छौं	°लाच्छीं
78	16	°मातायां	°माचायां
86	8	मूक्त°	मुक्त°
87	3	घ्रचौं	घ्रचीं
87	19	°राजो चो°	°राजचो°
89	20	लिङ्गपादेन	लिङ्गं पादेन
90	5	बुद्धाग्नि°	बुद्धग्नि°
90	20	°पद्मा	°पद्माः
95	16	सिद्धते	सिध्यते
96	18	°हिते°	हितै°
97	7	°गेन	°गेण
98	9, 11, 13, 15 17, 19, 21	°गेन	°गेण
99	2, 17	°गेन	°गेण

Page	line	for	read
101	9	°मनं	°मर्थां
102	14	°का	°कां
103	11	°धातु	°धातुं
103	12	दुस्टन	दुष्टेन
106	15	ह्याध्या°	बाह्याध्या°
107	5	वच्चषु	वच्चेषु
107	20	पश्यते	पश्यति
110	20	°यति	°र्यन्ति
117	5	पूर्णाँ	पूर्णां
118	22	°ध्यते	°ध्यन्ते
119	4	जुह्न°	जुञ्ज°
119	9	ददन्ति	ददाति
121	18	सव°	सर्वं°
133	14	°लच्चषम्	लच्चयाम्
133	15	खवच्च°	खवच्चं°
134	17	°घरं	°घरः
144	13	°दनैकै	°दनेकै
145	16	°नाथः	°नाथ
149	6	°स्त्यध्व°	°स्त्यध्व°
153	17	°पूख°	पुख°
154	7	कूल°	कुल°
156	13	मन्त्त°	समन्त°
160	17	°गेन	°गेण
164	13	संश्रिताः	संश्रिता
165	22	°ह्नता	ह्नताः
166	6	°पूख°	°पुख°
168	1	°चिन्तं	चित्तं
